

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

**Octavian
GOGA**
NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU 859.0-8
G 65

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele se reproduc după:

Octavian Goga. *Opere I, II, Poezii*. Ediție îngrijită de Ion Dodu Bălan. Colecția "Scriitori români". Editura Minerva. București, 1978.

Octavian Goga. *Ne cheamă pământul. Poezii, I. Cântece fără țară. Poezii, II*. Ediție îngrijită, prefață, tabel cronologic de Ion Dodu Bălan. Colecția "Biblioteca pentru toți". Editura pentru literatură. București, 1965.

Octavian Goga. *Poezii*. Ediție îngrijită de Ion Dodu Bălan. Repere istorico-literare alcătuite de Aurora Slobodeanu. Colecția "Patrimoniu". Editura Minerva. București, 1987.

Octavian Goga. *Precursori*. Ediție și studiu introductiv de Ion Dodu Bălan. Editura Minerva. București, 1989.

Octavian Goga. *Mustul care fierbe*. Ediție îngrijită, prefață și notă bibliografică de Teodor Vârgolici. Editura Scripta. București, 1992.

Textele, cu unele excepții privind particularitățile de limbă și stil, precum și cele dictate de ritm sau rimă, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-904-23-8

© «LITERA», 1997

TABEL CRONOLOGIC

- 1819 S-a născut Ion Bratu, bunicul dinspre mamă al lui Octavian Goga.
- 1851 S-a născut, la 28 martie, Iosif Goga, tatăl poetului, în comuna Crăciunel de pe Târnavă, din părinți țărani.
- 1856 S-a născut, la 2 octombrie, Aurelia Bratu, mama poetului.
- 1868 Protopopul Ion Bratu îl întâlnește pe Mihai Eminescu, care se afla pe atunci prin Ardeal, și-l ajută material.
- 1878 Moare Ion Bratu, bunicul poetului.
- 1878—1879 Iosif Goga e învățător în comuna Rășinari.
- 1880 Iosif Goga se căsătorește, la 27 ianuarie, cu învățătoarea Aurelia Bratu.
Primăvara Iosif Goga e ales preot în Rășinari, unde va rămâne până la sfârșitul vieții.

*

- 1881 *1 aprilie* Se naște, la Rășinari, Octavian Goga.
- 1883 *15 septembrie* Se naște Victoria, sora lui Octavian Goga.
- 1886 *18 octombrie* Se naște Claudia (Maria), sora lui Octavian Goga.
- 1888 *11 decembrie* Se naște Eugen Iosif Goga, care va fi și el scriitor (e autorul romanului *Cartea facerii*).
- 1892 Octavian Goga intră în internatul liceului unguresc din Sibiu.
- 1893 *14 mai* Goga scrie primele versuri dedicate românului, care

“de dimineața până seara tot lucră neconținut /Dar cu toată osteneala/ tot este neprețuit”.

- 1894 Are loc la Cluj procesul Memorandumului.
- 1898 Apare prima poezie a lui Goga, semnată Octavian, în *Revista ilustrată* (an. I, nr. 5—6, mai—iunie, p. 107).
Apare a doua poezie a lui Goga în "Familia" lui Iosif Vulcan (Oradea, an XXXIV, nr. 44, p. 13, noiembrie).
- 1899 Goga trece la liceul românesc din Brașov.
- 1900 Goga își ia bacalaureatul.
Vara Goga vizitează pentru prima dată Bucureștiul.
11 septembrie Se înscrie student la Facultatea de litere și filozofie de la Universitatea din Budapesta.
- 1902 *1 iulie* Apare la Budapesta revista "Luceafărul", unde Goga își publică majoritatea poeziilor.
Apare în "Luceafărul" (nr. 11, 1 decembrie) poezia devenită romanță, *Bătrâni*.
- 1903 *Vara* La Rășinari, Goga începe să traducă și să publice în "Luceafărul" celebrul poem dramatic al lui Madách Imre, *Tragedia omului*. Apare poezia *Casa noastră*, semnată Nic. Otavă, în "Luceafărul" (an. II, nr. 14—15, 1 august).
- 1904 Moare învățătoarea Victoria, sora poetului, care i-a inspirat poezia *Dăscălița*, publicată în "Luceafărul".
Goga termină studiile. Facultatea de litere și filozofie a Universității din Budapesta îi eliberează un *Absolutorium*.
Apare în "Luceafărul" (an. III, nr. 4, 15 februarie, p. 91—92) celebra poezie *Oltul*, semnată Nic. Otavă. Despre geneza acestei poezii Goga scrie în *Fragmente autobiografice* (volumul *Discursuri*, p. 25—26): "*Poezia Oltul s-a născut la Budapesta și vă pot spune, ca un element de curiozitate literară, că am scris-o înainte de a vedea Oltul. Am înjghebat-o având în față*

Dunărea, și în spate mișcarea haotică a unei capitale, care voia să mă stranguleze. Subt stăpânirea acestui sentiment de protestare, în fața apei care se ducea la vale, au răsărit strofele mele. Mai târziu, peste câțiva ani, după ce am trecut în regat, am ajuns pe la Călimănești, într-o zi de iarnă, unde mă dusese să stau o lună, pentru că pregăteam atunci cartea Ne cheamă pământul; atunci am văzut Oltul de aproape, pentru întâia oară, și am stat lângă el o lună de zile. Îmi aduc aminte de căsuța de la Căciulata, unde stăteam adesea pe malul Oltului. Era iarnă, Oltul înghețat; trosnea gheața când se umflau apele, ca niște încheieturi care nu s-au întins de mult; mă uitam spre drumul de la Cozia și, de departe, pe fondul alb de zăpadă, se desemna silueta unui popă sau călugăr, care venea domol călare, făcând în buieștrul calului. În iarna aceea am simțit că e un trecut românesc, care mai vorbește prin poveștile lui, și că sunt realmente în fața tainei de familie, a misterului de leagăn al acestui popor. Atunci am verificat această poezie, silabă cu silabă, atunci vă pot spune că mi s-a părut că am înțeles-o mai bine și că simțeam că vine de foarte departe.”

Poezia i-a făcut lui Caragiale o impresie excepțională. Iată cum e descris acest moment, petrecut în restaurantul “Gambrius” din București, în cartea lui O. C. Tăslăuanu: *O. Goga (Amintiri)*, p. 170—171: “La o masă din fund juca șah Ion Gorun cu George Coșbuc, iar Caragiale chibița. Pe canapea, lângă Nerva Hodoș, care se așezase și el să chibițeze. Nenea Iancu s-a chiorât de câteva ori la volum, pe urmă l-a luat în mână, deschizându-l așa, la întâmplare. A cetit câteva strofe. Și-a dres ochelarii, s-a uitat la coperta volumului; autorul, un nume necunoscut. A tăiat câteva foi și, cu vădită curiozitate, a cetit o poezie întregă. A deschis volumul în altă parte și a dat peste Oltul. Când l-a terminat, a mormăit: “Mă, al dracului!” A oprit pe jucători și i-a silit să asculte poezia întregă. “Da’ cine-i ăsta, bre?” întrebă maestrul Caragiale. “Un poet de la

noi din Ardeal”, îl lămuri Gorun. “Mă, da’ știi că are talent!” “Ia să-l luăm de la început”, și Caragiale a cetit cu glas tare, poezie după poezie, așa cum numai el știa să cetească, subliniind frumusețile și comentând fiecare bucată. Se făcuse miezul nopții când maestrul a închis volumul, entuziasmat de noul ucenic al strunei. “Să bem câte o halbă în sănătatea lui”, propuse badea George. “Să bem, că-i vrednic”, întărîră ceilalți. Și cei trei maeștri ai scrisului, împreună cu instruitul și scăpărătorul Nerva Hodoș, au întârziat până în zorii zilei, reluând lectura volumului și cântărind fiecare strofă. A fost cea mai strălucită consacrare a poetului Goga, pe care o poezia cu mult haz maestrul Caragiale, aducându-și aminte de “chiulul” pe care i l-a tras Goga la Berlin recomandându-se “arhitect”.

Apare poezia *Dăscălița*, semnată Nic. Otavă (“Luceafărul”, an. III, nr. 7, 10 aprilie, p. 151).

- 1905 Apar în “Luceafărul” antologicele poezii: *Plugarii*, *Lăutarul*, *Dăscălu*, *Rugăciune*, *Clăcașii*.

“Geneza Clăcașilor”, scrie Horia Tesculescu într-un extras din revista “Țara Bârsei”, Brașov, 1938, p. 4, *trebuie căutată aici, pe delnițele din marginea Crăciunelului* (satul natal al tatălui lui Goga, unde poetul și-a petrecut vacanțele, printre țărani exploatați, n.n.), *după mărturisirea făcută mie când am străbătut împreună Crăciunelul. Era amintirea unei femei bătrâne, care, la clacă, topită de arșiță, trecând pe lângă un izvor, a încercat să-și potolească setea, iar “samtartăul” a lovit-o cu biciul.*” Despre originile îndepărtate în copilărie ale ideii din această poezie vorbește Goga însuși în *Fragmente autobiografice*, volumul *Discursuri*, p. 26: “Da, subiectul literar, el se plimbă, el vine cu noi, îl ducem în subconștientul nostru, el e un tovarăș care din când în când înalță capul său, se dă la o parte ca să vie iarăși. Vă pot spune că așa am plimbat eu imaginea clăcașului român pretutindeni; am dus-o cu mine, m-a persecutat prin muzeele din Berlin și am scris această

poezie, Clăcașii, în grădina de la Charlottenburg. Am cântat simțirea mea cu atât mai veridic cu cât eu eram mai departe de țară, fiindcă o duceam în sângele meu.”

Apare volumul *Poezii*, Budapesta, Institutul tipografic și de editură “Luceafărul”. Volumul cuprinde 48 de poezii și pe copertă poartă anul 1906. Volumul acesta a fost reeditat apoi de “Minerva”, București, 1907; în “Biblioteca pentru toți”, nr. 286, Sibiu, 1910, și în primul volum antologic, tipărit de “Cultura Națională”, București, 1924, care cuprinde și volumele *Ne cheamă pământul* (1909), *Din umbra zidurilor* (1913), *Cântece fără țară* (1916). A fost apoi introdus în toate edițiile ce au urmat. Cuprinde 48 de poezii: *Rugăciune, Plugarii, Noi, Oltul, Casa noastră, Apostolul, Dascălul, Dăscălița, Bătrâni, Reîntors, Departe, Dorință, Zadarnic, De-o să mor, În codru, Dimineața, Pe înserate, De la noi, Cântăreților de la oraș, Sara, Lăutarul, A murit..., La groapa lui Laie, Cântece, I, II, III, IV, V, VI, VII, Pribeag, Pace, Cade-o lacrimă, Singur, Părăsiți, Ruga mamei, Zadarnic, La stână, Toamna, Copiilor, I, II, Părăsit, Despărțire, Învins, Solus ero, Noapte, Clăcașii, Așteptare.*

24 decembrie Moare Iosif Goga, tatăl poetului, care a fost probabil prototipul preotului din poezia *Apostolul*.

1906 Apare în “Viața românească” poezia cu o puternică notă socială *Un om*.

16 iunie Are loc logodna lui Octavian Goga.

1907 Au loc răscoalele țărănești, care-i vor inspira lui Goga mai multe poezii, precum: *Cain, O țară știu, Coșarul* și se vor resimți în întreaga atmosferă a volumului *Ne cheamă pământul*, publicat în 1909.

1908 Apare revista lui Octavian Goga “Țara noastră”.

1909 Apare volumul de versuri *Ne cheamă pământul*, în Editura “Minerva”, 1909. A fost retipărit în volumul antologic de *Poezii* din 1924, precum și în toate edițiile ce au urmat. Cuprinde 49

de poezii: *Fecunditas, Prăpastie, Cântecele mele, Înviere, Cosașul, Portret, De demult..., Colindă, Un om, Zile rele, Graiul pâinii, Cain, O țară știu, În munți, Prima lux, Cantorul Cimpoi, Străinul, Mi-a bătut un moș la poartă..., Scrisoare, Lăcaș străbun..., Ion crâșmarul, Acasă, Nepotrivire, Asfințit, Carmen, O rază, Iubirea mea, Fior, Noi ne-ntâlnim, Rapsodie, Trandafiri, Ești singură, Sufletul, A fost odat'..., Revedere, Răsună toaca..., Cântece, I, II, III, IV, V, VI, Moș Crăciun, Sonet, Sonet, E sărbătoare, Tempora, Frumoasa cea din urmă, Poezie.*

- 1912 Goga e închis în temnița din Seghedin pentru îndrăznețele sale articole patriotice. Acolo scrie poeziile *Eu știu un basm și Poetul*.

Semnata Octavian Goga, cu indicația *Seghedin*, poezia *Poetul* a apărut în "Lucefărul", an. XI, nr. 10, 4 martie 1912, p. 196, și a fost reprodușă în volumul *Din umbra zidurilor* (1913). Nu numai indicația *Seghedin*, care o însoțește, ne indică faptul că a fost scrisă în temniță, ci și următoarea însemnare, cu titlul *Goga în temniță*, publicată în "Lucefărul", nr. 7, din 12 februarie 1912: "*În sfârșit, după multe amânări din cauza hărțuieilor cu d-l Vaida, poetul Goga a intrat în temnița Seghedinului, pentru a-și împlini pedeapsa de o lună. A plecat în tăcere, fără alai și fără să-l însoțească strigătele de durere și de indignare ale poporului a cărui pătimire a înveșnicit-o în poeziile lui.*" O. Goga a fost închis pentru un articol publicat în revista "Țara noastră", în care "*scria răspicat, se spune în însemnarea respectivă, despre mizeriile noastre interne și despre aspirările clasei feudale din Ungaria.*"

- 1913 Apare volumul de versuri *Din umbra zidurilor* în Editura "Minerva", București, 1913. A fost introdus în volumul de *Poezii*, 1924, și în toate edițiile ce au urmat.

Cuprinde poezia *Revedere* și alte 62 de poezii, împărțite în patru cicluri: a) *Din umbra zidurilor: Oaspe vechi, Agonie, Paris, Ziua, Notre Dame, Felinarul, În muzeu, Cinquecento,*

Mama, Mătușa mea, Oameni; b) Cântă apele: *La mal, Aeternitas, Furtuna, Mare moartă, De profundis, Lacul, Mama Venerei eterne, Eu stau la mal, Scrisoarea ta..., Gândește-te, Scirocco*; c) Coarde vechi: *Poet, Vorbeau azi-noapte două ape, Doina, Voi veniți cu mine, Inima, Strămoșii..., Carmen laboris, Scrisoare, Moș Crăciun, Eu știu un basm...;* d) Clipe: *Trage-ți oblonul..., Cântecele mele, Poetul, Mi-am făcut un cântec, Un trandafir se stinge, Păcat, Taina, Toamnă nouă, Mă-ntorc din nou, Lacrimi, Cântece, I, II, III, IV, V, VI, VII, Tăcerea ta..., Singurătată, Coboară toamna..., Singur, Sonet, Amurg, În brazi, Blestem, O lacrimă, La moarte, Cum zbori cu trenul, În drum, Moștenire, O clipă, Așteptare, Noapte, Apus, Pe-un album, Mors magna.*

1914 Apare în volum piesa *Domnul Notar* și se joacă pe scena Teatrului Național din București.

1916 Apare volumul *Cântece fără țară*, în Editura C. Stefea, București, 1916. A fost retipărit în volumul de *Poezii*, 1924, și în toate edițiile ce au urmat.

Cuprinde un cuvânt înainte al autorului, din care cităm: “*Recitesc aceste pagini întunecate înainte de a le da la tipar. Ele s-au desprins pe rând din frigurile neutralității, din așteptarea zadarnică de-un an și jumătate în orașul vesel al Bucureștior. Credeam că nu vor mai vedea lumina zilei și că, dezmințite de realitate, vor rămânea în sertar pe veci, certificate intime ale unui zbucium care s-a stins — “testimoni del perir mio lento” — cum spune atât de frumos poetul italian. Acum însă, când atmosfera de moleșală a infracțiunii se lasă tot mai grea peste capetele noastre, când dintr-o datorie de sânge se face o socotală rece de câștig ieftin, acum mi se pare un act de pietate să ne îngropăm morții în văzul tuturor. Iată de ce public aceste versuri...”*

Urmează apoi cele 35 de poezii pe care le cuprinde volumul: *Fără țară, Așteptare, Pajurei cu două capete, Țara mea de suflet,*

Sângele, În pacea mută, 10 mai 1915, Atunci, Portretul, Trenurile, Apostolul, Flamma mundi, În mormânt la Argeș, Bal la palat, Pribeag străin, Latinitatea strigă din tranșee, Neutratul, Unui orb, Lupul, Boboteaza, Trecea convoiul mortuar, Aducerile-aminte, În suflet simt o teamă cum s-așterne, Lui Petőfi, Unui scriitor vândut, Noapte, I, II, III, Doi frați, Pribeag, Hora valurilor, I, II, Poveste, Sufletul, Dies illa.

Octavian Goga ia parte la primul război mondial și scrie ciclul de versuri *Război*.

- 1919 Goga e ales ministru al Instrucțiunii în guvernul de Uniune Națională.
- 1923 Goga e ales membru al Academiei.
- 1924 O. Goga obține premiul național de poezie.
- 1928 Apare piesa *Meșterul Manole*.
- 1928—1938 Goga scrie foarte rar versuri, e absorbit de politică și de gazetăria la zi.
- 1938 *7 mai* Moare Octavian Goga.
12 mai Poetul e înmormântat la Ciucea.
28 mai Moare Aurelia Goga, mama poetului.
- 1939 Apare volumul postum *Din larg — poeme postume*. Editura Fundațiilor; cuprinde 6 cicluri: a) *Din larg*, b) *Război*, c) *Noi*, d) *Astăzi*, e) *În sat*, f) *Traduceri*.

Ion Dodu BĂLAN

POEZII

(1905)

RUGĂCIUNE

Rătăcitor, cu ochii tulburi,
Cu trupul istovit de cale,
Eu cad neputincios, stăpâne,
În fața strălucirii tale.
În drum mi se desfac prăpăstii,
Și-n negură se-mbracă zarea,
Eu în genunchi spre tine caut:
Părinte,-orânduie-mi cărarea!

În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Și cu povața ta-nțeleaptă,
În veci spre cei rămași în urmă,
Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.

Dezleagă minții mele taina
Și legea farmecelor firii,

Sădește-n brațul meu de-a pururi
Tăria urii și-a iubirii.
Dă-mi cântecul și dă-mi lumina
Și zvonul firii-ndrăgostite,
Dă-i raza soarelui de vară
Pleoapei mele ostenite.

Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge,
Și de durerea altor inimi
Învață-mă pe mine-a plânge.
Nu rostul meu, de-a pururi pradă
Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi, părinte,
Să plângă-n lacrimile mele.

Dă-mi tot amarul, toată truda
Atâtor doruri fără leacuri,
Dă-mi viforul în care urlă
Și gem robiile de veacuri.
De mult gem umiliții-n umbră,
Cu umeri gârbovi de povară...
Durerea lor înfricoșată
În inimă tu mi-o coboară.

În suflet seamănă-mi furtună,
Să-l simt în matca-i cum se zbate,
Cum tot amarul se revarsă
Pe strunele înfiorate;
Și cum sub bolta lui aprinsă,
În smalt de fulgere albastre,
Încheagă-și glasul de aramă:
Cântarea pătimirii noastre.

PLUGARI

La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine;
Voi singuri străjuiți altarul
Nădejdi noastre de mai bine.
Al vostru-i plânsul strunei mele,
Creștini ce n-aveți sărbătoare,
Voi, cei mai buni copii ai firii,
Urziți din lacrimi și sudoare.

Cu mila-i nesfârșită, cerul
Clipirii voastre-nduioșate
I-a dat cea mai curată rază
Din sfânta lui seninătate.
El v-a dat suflet să tresară
Și inimă să se-nfioare,
De glasul frunzelor din codru,
De șopot tainic de izvoare.

În coapsa grăitoarei miriști
Devreme plugul vostru ară;
E primăvară pe câmpie,
Și-n ochiul vostru-i primăvară.
Blând tainele vi le desface
Din sânu-i milostiva glie,
Căci toată floarea vă cunoaște
Și toată frunza ei vă știe.

Purtați cu brațele-amândouă
A muncii rodnică povară,

Sub strălucirea-nlăcrimată
A dimineților de vară.
Și nimeni truda nu v-alină,
Doar bunul cerului părinte,
De sus, pe frunte vă așază
Cununa razelor lui sfinte.

A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă,
Stăpânul vitreg vă lovește,
Când cerul bine-vă-cuvântă.
Dar dacă-n schimbul pâinii voastre,
Piticul vă plătește fiere,
Îndurător v-ascultă Domnul
Și vă trimite mângâiere.

Când doarme plugul pe rotile,
În pacea serilor de toamnă,
La voi coboară Cosânzeana,
A visurilor noastre doamnă.
Vin crai cu argintate coifuri
Și-n aur zânele bălaie:
Atâta strălucire-ncape
În bietul bordeiaș de paie.

Frați buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bolți albastre,
Sfințiți cu roua suferinții
Țărâna plaiurilor noastre!
Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele și râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru,-al tuturor.

A mea e lacrima ce-n tremur
Prin sita genelor se frânge,
Al meu e cântul ce-n pustie
Neputincioasa jale-și plânge.
Ci-n pacea obidirii voastre,
Ca-ntr-un întins adânc de mare.
Trăiește-nfricoșatul vifor
Al vremilor răzbunătoare.

NOI

La noi sunt codri verzi de brad
Și câmpuri de mătăasă;
La noi atâția fluturi sunt,
Și-atâta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe...

Pe boltă, sus, e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desigur,
Și jale duce Murășul,
Și duc tustrele Crișuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Și-mbrățișându-și jalea plâng

Și tata, și feciorul.
Sub cerul nostru-nduioșat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng
În ochii tuturorora.

Și fluturii sunt mai sfioși
Când zboară-n zări albastre,
Doar roua de pe trandafiri
E lacrimi de-ale noastre.
Iar codrii ce-nfrățiți cu noi
Își înfioară sânul
Spun că din lacrimi e-mpletit
Și Oltul, biet, bătrânul...

Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinții,
De jalea lui ne-am răposat
Și moșii, și părinții...
Din vremi uitate, de demult,
Gemând de grele patimi,
Deșertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi...

OLTUL

Mult iscusita vremii slovă
Nu spune clipa milostivă
Ce ne-a-nfrățit pe veci necazul
Și veselia deopotrivă...
Mărită fie dimineața
Ce-a săvârșit a noastră nuntă,

Bătrâne Olt! — cu buza arsă
Îți sărutăm unda căruntă.

În cetățuia ta de apă
Dorm cântecele noastre toate
Și fierbe tănuita jale
A visurilor sfărâmate.
Tu împletești în curcubeie
Comoara lacrimilor noastre,
Și cel mai scump nisip tu-l duci
În vadul Dunării albastre.

La sânul tău vin, în amurguri,
Sfioase, fetele fecioare,
Și dimineața vin neveste
Cu șorțul prins în cingătoare —
Și vin păstori cu gluga albă,
Din fluier povestindu-și dorul —
Și câte cântece și lacrimi
Nu duce valul, călătorul...

Drumeț, bătut de gânduri multe,
Ne lași atât de greu pe noi,
Îmbrățișându-ne câmpia,
Te uiți adesea înapoi.
Așa domol te poartă firea,
Căci duce unda-ți gânditoare:
Durerea unui neam ce-așteaptă
De mult o dreaptă sărbătoare.

Demult, în vremi mai mari la suflet,
Erai și tu haiduc, moșnege,

Când domni vicleni jurau pe spadă
Să sfarme sfânta noastră lege;
Tu, frate plânsetelor noastre
Și răzvrătirii noastre frate,
Urlai țăriilor amarul
Mâniei tale-nfricoșate.

Cum tresăreau încremenite,
În jocurile lor buiestre,
Oștiri cu coifuri de aramă
Și roibi cu aur pe căpestre
Când la strigarea ta de tată
Grăbeau din codri la poiene,
Strângând săcuri a subțioară,
Feciorii mândrei Cosânzene.

Zdrobită-n praf, murea arama,
Și codrul chiotea, viteazul;
Iar tu, frăține, mare meșter,
Biruitoare frângeai zăgazul
Și,-mbujorându-te la față,
Treceai prin văile afunde,
Încovoiindu-ți îndărătnic
Mărețul tău grumaz de unde.

Slăvite fărmituri a vremii,
De mult v-am îngropat văleatul...
Neputincios pari și tu astăzi —
Te-a-ncins cu lanțuri împăratul.
Ca unda ta strivită, gemem
Și noi, tovarășii tăi buni,

Dar de ne-om prăpădi cu toții,
Tu, Oltule, să ne răzbuni!

Să verși păgân potop de apă
Pe șesul holdelor de aur;
Să piară glia care poartă
Înstrăinatul nost' tezaur;
Țărâna trupurilor noastre
S-o scurmi de unde ne-ngropară
Și să-ți aduni apele toate —
Să ne mutăm în altă țară!

CASA NOASTRĂ

Trei pruni frățini, ce stau să moară,
Își tremur' creasta lor bolnavă,
Un vânt le-a spânzurat de vărfuri
Un pumn de fire de otavă.
Cucuta crește prin ogradă,
Și polomida-i leagă snopii...
— Ce s-a ales din casa asta,
Vecine Neculai al popii!...

De pe pereții-ngălbeniți
Se dezlipește-n pături varul,
Și pragului îmbătrânit
Începe-a-i putrezi stejarul;
Iar dacă razele de soare
Printre șindrile facu-și cale,
Văd sporul pânzei de păianjen
Și-nfiorate mor de jale.

Cum dorm acum de mult pierdute
Sub vreascurile stinse-a vetrii
Poveștile-nșirate seara
De-atâtea cuscre și cumetri;
Cum tremură cenușa aspră,
Ce-nfiorați îmi par cărbunii
De vraja care-o mai păstrară
Din câte povesteau străbunii...

Înfipt în meșter-grindă, iată-l,
Răvașul turmelor de oi;
Șireagul lui de creștături
Se uit-atât de trist la noi.
Îmi duce mintea-n alte vremi
Cu slova-i binecuvântată—
În pragul zilelor de mult
Parcă te văd pe tine, tată.

Și parc-aud pocnet de bici
Și glas stăruiitor de slugă —
Răsare mama-n colțul șurii,
Așază-ncet merindea-n glugă...
Înduioșată, mă sărută
Pe părul meu bălan, pe gură:
“Zi *Tatăl nostru* seara, dragă,
Și să te porți la-nvățătură!”...

Și uite-mi trec pe dinainte
În rânduri-rânduri toate cele:
Orașul înnegrit de fumuri
Și toate plânsetele mele.

Cum m-am făcut apoi cuminte
Cu vremea ce înainta,
Și m-am trezit pe nesimțite
Că-mi zice satul: “Dumneata...”

Și câtor strigături la joc
Țineam cu glasul meu ison,
De câte ori am spus povestea
Lui Alexandru Machidon.
Și ca un cântec, cum s-a stins
Frumoasa mea copilărie —
Și dragostea de două veri
Cu fata popii Irimie...

Cu valul vremilor ce curg
Atâtea cântece s-au dus,
Și valul vremilor ce curg
Atâtea cântece-a răpus...
Eu vă sărut, pereți străbuni,
Pe varul alb, scobit de ploaie...

. . . . .

De ce-ți ștergi ochii cu cămașa —
Ori plângi, vecine Niculaie? ...

APOSTOLUL

Ca o vecernie domoală
Se stinge zvonul din dumbravă,
Pleoapa soarele-și închide

Sus, pe-o căpiță de otavă.
Norodul a cuprins podmolul
Lângă frăgarul din uliță —
De cârjă sprijinit răsare
Bătrânul preot la portiță.

Moșneag albit de zile negre,
Așa îl pomenise satul,
Pe pieptărelul lui de lână
Purtând un ban de la-mpăratul.
Domol, în mijloc se așază,
Și sprijinind încet toiagul,
Clipind din genele cărunte,
Începe-a povesti moșneagul.

Întreg poporul ia aminte,
Ascultă jalnica poveste,
Și fusul se oprește-n mâna
Înduioșatelor neveste.
Moșnegii toți fărămă lacrimi
Cu genele tremurătoare,
Aprinși, feciorii strâng prăseaua
Cuțitului din cingătoare.

Atâtea patimi plâng în glasul
Cuvântătorului părinte,
Și-atâta dor aprins în inimi
De clipa răzbunării sfinte.
Bătrânul mag înalță fruntea,
Ce sfânt e graiul gurii sale:
Din el va lumina norocul
Acestui neam sfârșit de jale!

Același dor tresare-n piepturi
Când glasul strigător răsună,
Și gemăt înfioară firea
Prelung și greu, ca o furtună.
Frăgarul își îndoiaie coapsa,
Iar de prin văi purcede vântul,
Prin largul albelor văzduhuri,
Să ducă cerului cuvântul.

Din cetățuia strălucirii
Coboară razele de lună,
Pe-argintul frunții lui boltite
Din aur împletesc cunună.
Cuvine-se hirotonirea
Cu harul cerurilor ție,
Drept-vestitorule apostol
Al unei vremi ce va să vie!

DASCĂLUL

Moșneag senin, eu tâmpla ta curată
O cer pe veci nădejzii mele pază.
Din soarele copilăriei mele
Pe fruntea ta mai licărește-o rază.
În suflet simt cum negura se sfarmă
Și se-mpletește albă dimineață
Când ochiul tău în inimă-mi coboară,
Topind încet cetatea ei de gheață.

Azi, ca un sfânt dintr-o icoană veche,
Blând îmi răsai cu fața ta blajină,
Cu zâmbet bun, cu ochi cuminți și limpezi,

Strălucitori de lacrimi și lumină.
Cu tine-aduci atâtea nestemate
Din îngropatul vremilor tezaur,
Și amintirea-n țara ei mă poartă,
Cu pas încet, în carul ei de aur...

Mă văd în pragul zilelor mai bune...
O casă-n deal, cu strașine plecate,
Unde-asculta de sfaturile tale
Atâta răs și-atâta sănătate.
În frunte, tu păreai un mag din basme
Când soarele, trecând peste fântână,
Blând pătrundea prin strașina de paie
Și lumina bucoavna ta bătrână.

A fost demult. — O rază care luptă
Zadarnic cu câmpiile de gheață.
Vezi, astăzi valul altei vieți mă poartă
Și-nțelepciunea altei lumi mă-nvață.
Dar sufletul și-acum își are cuibul
Acolo sus, în satul de sub munte,
Unde și azi zâmbește, împăcată,
Curata cinste-a pletelor cărunte.

Bucoavna ta, sub pragul de pe grindă,
Își hodinește-nvățătura moartă,
Dar glasul tău și azi, la zi de praznic,
Toată povara greului o poartă.
Pierdut ascult troparul tău din strană
Și tainică și sfântă-mi pare clipa,
Pare că duhul altei lumi m-atinge,
În zbor domol, pe frunte cu aripa.

Căci simt plutind prin fumul de tămâie
Sfințenia cântării preacurate,
Ce-a rumenit o lume cu senina
Cucernicie-a vremilor uitate.
Și-n ochii tăi văd strălucind scânteia
Din focul mare-al dragostei de lege,
Ce prin potopul veacurilor negre
Ne-a luminat cărările pribege.

DĂSCĂLIȚA

Când, tremurându-și jalea și sfiala,
Un cânt pribeag îmbrățișează firea,
Și-un trandafir crescut în umbră moare,
Și soare nu-i să-i plângă risipirea,
Eu plâng atunci, căci tu-mi răsași în zare,
A vremii noastre dreaptă muceniță,
Copil blajin, cuminte prea devreme,
Sfielnică, bălaie dăscăliță.

Ca strălucirea ochilor tăi limpezi,
Poveste nu-i mai jalnic povestită,
Tu ești din leagăn soră cu sfiala,
Pe buza ta n-a tremurat ispită.
Cununa ta de zile și de visuri
Au împletit-o rele ursitoare,
Ca fruntea ta nu-i frunte de zăpadă,
Și mână nu-i atâtea știutoare.

Moșnegi, ceteți ai cărților din strană,
Din graiul tău culeg învățătură,
E scrisă parcă-n zâmbetele tale

Seninătatea slovei din scriptură.
În barba lor, cărunță ca amurgul,
Ei strâng prinosul lacrimilor sfinte,
Căci văd aievea întrupat ceaslovul
În vorba ta domoală și cuminte.

La tine vin nevestele să-și plângă
Feciorii duși în slujbă la-mpăratul,
Și tu ascunzi o lacrimă-ntre slove,
În alte țări când le trimiți oftatul...
Și fete vin, să le-nflorești altița,
La pragul tău e plină ulicioara,
Și fetele își șoptesc în taină:
"Ce mâini frumoase are domnișoara!"

...Așa, grijind copiii altor mame,
Te stingi zâmbind în calea ta, fecioară,
Iar căpătâiul somnului tău vitreg
De-un vis deșert zadarnic se-nfioară.
Tu parc-auzi cum picură la geamuri
Un ciripit de pui de rândunică
Și-un gând răzleț îți înfierbântă tâmpla,
Cu tine-adoarme-o dulce, sfântă frică.

Sfios, amurgul toamnei mohorâte
Își mișcă-ncet podoaba lui bolnavă,
Ca din cădelniți fumul de tămâie,
Prelung se zbate frunza din dumbravă.
Tu stai în prag, și din frăgar o frunză
La sânul tău s-a coborât să moară,
Iar vântul spune crengilor plecate
Povestea ta, frumoasă domnișoară...

BĂTRÂNI

De ce m-ați dus de lângă voi,
De ce m-ați dus de-acasă?
Să fi rămas fecior la plug,
Să fi rămas la coasă.

Atunci eu nu mai rătăceam
Pe-atâtea căi răzlețe,
Și-aveați și voi în curte-acum
Un stâlp la bătrânețe.

M-aș fi-nsurat când isprăveam
Cu slujba la-mpăratul,
Mi-ar fi azi casa-n rând cu toți...
Cum m-ar cinsti azi satul...

Câți ai avea azi dumneata
Nepoți, să-ți zică: "Moșu..."
Le-ai spune spuză de povești...
Cu Împăratul Roșu...

. . . . .

Așa... vă treceți, bieți bătrâni,
Cu rugii la Preacurata,
Și plânge mama pe ceaslov,
Și-n barbă plânge tata...

REÎNTORS

Stăpâne codru, crai bătrân:
Mai ții-le tu minte, oare?...
La umbra unui fir de nalbă
Plângea o floare de cicoare,
Și-un firicel de izmă-creață
Se săruta atunci cu Oltul...
Atunci m-am dus în lume eu,
Feciorul lui Iosif preotul!

Părinte-al meu din vremi de mult,
Era și-o casă la răscruți...
Era a noastră... Nu știi, tu
Aminte dacă-ți mai aduci?...
Că matca Oltului bătea
La colțul casei într-un soc,
Și-n Olt se oglindeau, din geam,
Trei rădăcini de busuioc...

Când mi-am luat într-un amurg
De frunza ta bunul rămas,
Era și tata... Știi-l tu?...
Și mama sta sfârșită-n glas...
Și hâtrul dascălu Ilie,
Cel înțelept, glumeț și șchiop,
La vatră răzimat spunea
O pilduire din Isop...

Bătrâne codru! Eu m-am dus,
Răpus de-un gând nebun, pesemne,
Uitat-am pilda lui Isop,

Vârtejului să nu mă-ndemne...
Dar ostenit odat' privind
La zarea cerului albastră,
Am plâns, și gândul m-a bătut
Să mă întorc la casa noastră!...

...Și m-am întors, stăpâne-al meu!...
Dar casa noastră nu mai este...
Azi, rogu-te, să-mi spui din frunză
Îndurerata ei poveste!
Că dascălu Ilie-i mort...
Cum s-a schimbat de-atuncea satul...
Și Oltului i-a mutat matca
Poruncă de la împăratul...

Cinstite crai! A fost demult.
Că s-a schimbat atât de-atunci:
Seninul razelor de soare
Și fața florilor din lunci...
Și-n valul vremilor s-a dus
A vieții mele dimineată,
Cum s-o fi dus demult pe Olt
Cel firicel de izmă-creață...

Zadarnic cat stolul de visuri
Ce printre paltini se pierdură
Și dorurile mele scrise
Pe fața foilor de mură...
Și toate râsetele mele
Din alunișul din zăvoi,
Și plânsul meu de-odinioară...
Ne-aveam atât de bine noi...

Azi, lasă-ți freamătul să-mi pară
Un mulcom zvon de patrafire,
Ce blând asupra mea-și pogoară
Duiosaa lor hirotonire...
Și spune-i vântului să tacă
Când va porni de-aici la plai:
Că răposatul n-a fost vrednic
De poala ta, bătrâne crai!

DEPARTE

Vezi luna-n cingătoarea
Aprinsei bolți albastre,
Argintul ei tivește
Și pragul casei noastre.

Și uite,-n clipa asta
Eu nu știu ce mă-ndeamnă
Să simt întreg amarul
Acestei nopți de toamnă.

Dar parcă plâng copacii
Din frunzele lor moarte,
Și parc-aud un cântec
Cum tremură departe.

Aieva simt în suflet
Cum jalea lui m-apasă —
Aș vrea să fiu acuma
În sat la noi, acasă.

S-ascult cântarea blândă
Cum picură domoală,
Și capul greu de gânduri
Să-l culc la mama-n poală.

Ea, biata, să-mi sărute
Șuvițele pe frunte,
Norocul să mi-l vadă
În firele cărunte.

Încetișor la sânu-i
Obrajii să-mi îngroape,
Și lacrima nădejzii
Să-i tremure-n pleoape.

Și lacrima nădejzii
Pe fruntea mea să cadă:
Un picur de văpaie
Pe-un bulgăr de zăpadă.

ÎN CODRU

Când rătăcind, bătrâne codru,
Ajung la sânul tău de tată,
La poarta-mpărăției tale
Plec fruntea mea înfierbântată.
Eu simt că-n lung șirag de lacrimi
Se sfarm-al genei mele tremur,
Și ca un făcător de rele
La poarta ta eu mă cutremur.

Curat e duhul lumii tale,
Căci Dumnezeu cel sfânt și mare
Sub bolta ta înrourată
Își ține mândra sărbătoare.
Tu-l prăznuiești cu glas de clopot
Și cu răsunet de chimvale
Pe cel ce-atâtea înțeleșuri
Gătit-a strălucirii tale.

Amurgul investmântă-n umbre
Smerita frunzei frământare,
Și pare tânguiosul freamăt
Un glas cucernic de tropare.
Nu-i jalea pătimirii tale
Tremurătoarea ta plânsoare,
Ci-i cântecul de-ngropăciune
Ai doinei noastre, care moare.

Departa s-a aprins un fulger,
Lovind în creasta ta năpraznic,
Și-n tot hotarul tău mânia
Și-a început păgânul praznic.
E-al răzvrătirii noastre tunet,
Și-n neagra ta cutremurare,
Atâtea veacuri umilite
Își gem strivita răzbunare.

Iar dacă printre paltini luna
Își frânge razele curate,
Vărsând sfiala ei gălbuie
Pe frunzele înfiorate,
În picătura de lumină,

Din geana zorilor albastre,
Eu văd cum tremură și-nvie
Nădejdea visurilor noastre.

Și-ar oțeli piticul suflet
Atunci când mila ta,-mpărate,
Mi-ar lumină o clipă taina
Măririi tale-nfricoșate...
Pe strunele neputincioase
S-ar zămisli cântarea sfântă,
Dând înțeles vieții mele
Și morții ferecându-i țântă!

DIMINEAȚA

Cu grele răsuflete apele dorm,
Pe lanuri dorm spicele grele,
Asupra pădurii veghează de sus
Cetatea eternelor stele.
Luceafărul bôlnav în lumea de-nghet
Clipește din gene molatic,
Când dorul pribeag, de pe-o creastă de ulm,
Și-l geme porumbul sălbatic...

În geamăt se-nalță durerea la cer,
Câmpii de lumini să-nfioare,
Luceafărul simte văpaia arzând
Și tremură, bietul, și moare.
Cu ochii plânși, stelele toate se duc
Pe patul de nori să se culce;
Din dragostea stinsă în neguri de zări
Lin picură liniștea dulce.

În taina tăcerii pornește-se vânt
Să mângâie trestia-n vale,
Pe-ascuns o sărută, dar dragostea lui
O văd licuricii din cale.
Și-o spun licuricii la frunze de soc,
Și socul pădurii o spune,
Și frunzele toate grăbite tresar
Și-ncepe pădurea să sune.

Se duce iar vântul, pribeagul drumet,
Sfios fâlfâind din aripă,
Din doru-i aprins și în veci călător
O doină domol se-nfiripă.
Și doina o cântă alunii din crâng
Și-o tremură-n murmur izvorul,
Și doina trezește și turma din deal,
Și turma trezește păstorul.

Din funduri de peșteri vin umbre șirag
S-asculte amarul cântării,
De patima doinei și umbrele mor,
Cu lacrimi plâng genele zării.
Și doina se zbate, și frunzele plâng,
Și codrul prelung se-nfioară,
Când, iată, prin neguri cu sânge străbătând
O rază solie coboară:

Deschideți larg poarta, cărunților brazi,
Să vie-mpăratul mării,
Se mângâie jalea nestinsului dor,
Să-mpace durerile firii...

PE ÎNSERATE

Mireasa cerului albastru
Își împânzește-n ape chipul,
De vraja ei tresare unda
Și-nfiorează-se nisipul.

S-aștern bobîțele de rouă
Pe-ntinsul luncii patrafir:
Din mâna cerului, părinte,
Se cerne preacuratul mir...

În mulcom zvon se-mbrățișează
Cu apa trestia bolnavă —
Doi licurici și-aprind sfiala
În adăpostul de otavă.

S-aude toaca cum, grăbită,
În fag o bate-o gheunoaie —
Se odihnesc pe iarbă miei,
Și zurgălăii de cioaie.

Domol purcede glas de schijă
De la clopotnița din deal,
Să povestească lumii jalea
Înstrăinatului Ardeal.

DE LA NOI

Cu fruntea-n țărână, plângând azi ne vezi,
Din slavă, cerescule soare;
Rugămu-ne ție, azi sufletul nostru

Tu lasă-l departe să zboare.
Trimite și vântul, pribeagul drumet,
El, crainicul bolții albastre,
Să ducă departe, pe aripa lui,
Cuvântul strigărilor noastre.

Acolo, departe, spre soare-răsare,
În freamăt de foi din dumbravă,
Pe veci cetluite în marmură rece,
Dorm clipele noastre de slavă.
Voi sunteți acolo, viteji pârçălabi,
Și voi, preacinstiților vornici,
Statornici în cinstea de lege și țară,
În focul credinței statornici.

Acolo dormi și tu, arhanghel bătrân,
Tu, Ștefane, sfânt voievoade,
Ce-ai scris strălucirea norodului tău
Cu sânge dușman de noroade.
De sfânta ta dreaptă, de spada ta sfântă
Spun toate poveștile slovei.
Să nu se-nfioare de numele tău
Nu-i frunză în codrii Moldovei...

Azi mașteră-i vremea... Acum văduvite
Zac sfintele tale oțele,
Și luna, când trece, de milă tresare,
Căci vede rugina pe ele.
Amarnic ne poartă pe strâmbe cărări
Vicleana și vitrega soarte,
Mărit voievoade, în țara ta azi
Și vise și fulgere-s moarte...

Noi suntem drumeții piticelor vremi,
Pitici în puțință și vrere,
Copii fără sprijin, ne scurgem viața
Din dor și din nemângâiere.
A noastră moșie, frumoasă nespus,
Grumazul și-a-ntins spre pierzare,
Căci brațele noastre azi spadă nu strâng,
Și steag țara noastră nu are...

Măria-ta! Suntem bătuți de nevoi!
La noi în zadar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul le fură belșugul.
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei,
Dar n-avem nimica la casă...
Măria-ta! Toate străinii le duc,
Și numai cu lacrimi ne lasă...

Dar spunem cu toții nevestelor noastre
Să plângă cu lacrimi de jale,
Potopul să treacă și plaiuri și munte,
Să spele oțelele tale.
Atunci, când în soare din nou străluci-vor,
De sus, din a ta-mpărăție,
Crai tânăr, crai mândru, crai nou să le-ncingă,
Trimite, rugămu-ne ție!

CÂNTĂREȚILOR DE LA ORAȘ

Voi n-aveți flori, nici cântece, nici fluturi,
Căci soarele în țara voastră moare;
Voi în zadar cerșiți acolo-n umbră

Din cerul sfânt o rază să coboare.
E frig la voi, și-i moartă strălucirea
Cetăților cu turnul de aramă,
Bieți cântăreți cu aripile frânte,
În alte zări cuvântul meu vă cheamă...

Veniți, veniți să-ngenunchem cu toții:
Pământul negru-i vechiul nostru tată;
La sânul lui să râdem și să plângem,
Cu sufletul și inima curată.
Să fim copiii iscusiți ai firii,
Să învățăm din sfânta ei cântare,
Să furișăm în mintea noastră picuri
Din înțeleapta firii îndrumare.

Veniți, veniți în ceasul dimineții,
Când, sub clipirea bolții-mbujorate,
Sărbătorește-al învierii praznic
Biserica de frunze-nrourate.
Când umbre mor și scapără lumina
Din negură zburând biruitoare,
Veniți, veniți, să cad-asupra noastră
Hirotonirea razelor de soare.

Să ne-nfrățim cu zvonul și viața
Ce saltă-n zori când se pornește plugul,
S-adăpostim în suflete mândria
Livezilor ce-și mlădie belșugul.
Iar când amurgu-n haina lui cernită
Cărunții brazi începe să-nvestmânte,
Noi să privim luceafărul din zare,
Și-atunci să zicem strunelor să cânte...

Din freamătul dumbrăvii-nlăcrimate,
Din argintatul tort al lunii pline,
Din șopotul izvoarelor de munte
Să împletim noi cântece senine.
Iar trăsnetul, ce înfioară bolta
Când fulgere potrivnice se-ncaier',
Și mugetul înfricoșat al apei
Să ferece al strunei noastre vaier.

Să piară umbra zidurilor negre,
Ce-ntunecă o melodie sfântă,
Curatul chip al farmecelor firii
Să scânteie când glasul nost' cuvântă.
Căci dumnezeul neamurilor toate,
Sub strălucirea mândrei bolți albastre,
În codrii verzi și-n negrele ogoare
A semănat nădejdea vieții noastre...

SARA

Bolta și-a cernit năframa
Ca o mamă întristată,
Floarea-soarelui pe câmpuri
Pleacă fruntea-ngândurată.

Zarea-și picură argintul
Pe ovezele de aur,
Ostenit, din aripi bate,
Ca un vis pribeag, un graur.

Codrul cântăreții-și culcă,
Doarme trestia bolnavă,
Dorm doi pui de nevăstuică
Sub o brazdă de otavă.

S-a oprit trudită moară,
Doarme apa la irugă,
Răzimat pe coate-adoarme
Un cioban întins pe glugă.

Doarme cerul și pământul
Într-o dulce-mbrățișare...
Doar izvorul mai tresaltă
Ca un sân de fată mare.

LĂUTARUL

Dezgropă, moșnege, cu mâinile-n tremur,
Comoara ta veche de jale...
Tu porți ferecate durerile noastre
În vaierul strunelor tale.
În ele-mpletit-au străbunii cucernici
Credința visării deșarte,
Și-n graiul lor plânge și n-are repaos
Amarul nădejdlor moarte.

Se-ndoaie, se-ntinde și tremură arcu,
Și lemnul prelung se-nfioară
Când două mărgele, ca mirul de limpezi,
Din gene se scurg pe vioară.
... Ne cântă bătrânul... Cărunta pleoapă

O vezi cum povara-și frământă...
Cum mâna lui cade... I-alunecă arcul...
— Mai cântă, lăutare, mai cântă!...

S-a stinge și roua pleoapelor noastre,
Și ochii lumina și-or frânge,
Ci strâns cetluită de marmura vremii
Cântarea ta vecinic va plânge.
Pe aripi de vânturi trăi-va pribeagă
Oftarea ta sfântă, moșnege,
De jalea-i răzleață va plânge amurgul
Și plânge-vor frații de-o lege.

Vor geme pe plaiuri izvoarele-n noapte
Și-ncet grăitoarele unde,
Bătrânilor codri și-or spune mustrarea,
Iar codrii cu glas vor răspunde...
Pe când vor începe să freamăte brazii,
Gătindu-și cetatea măiastră,
Și focuri pe creste pe rând rumeni-vor
A bolții năframă albastră...

Când soarele mândru din nori va purcede
Văzduhul senin să-ntretaie,
Aprinsă scânteia ascunselor doruri
Va arde cu munți de văpaie.
Un vifor năprasnic, cu brațe de flăcări,
Topi-va în goana lui cruntă,
Din jalea pribeagă a strunelor tale
Măreață cântare de nuntă!

LA GROAPA LUI LAIE

Am venit să-ți spun o vorbă
Azi, când pleci în țări mai bune,
Niculaie, Laie Chioru,
Cântăreț din patru strune;

Du-l cu tine meșteșugul
Care ne-ntărea soboru:
Meștere a nouă sate,
Lăutare, Laie Chioru!

Unde norii-și țin popasul
În lăcaș de mărgărint,
Șede Domnul cu Sânpetru
La o masă de argint.

Tu să-ți pleci ușor genunchii
Și ușor să-ți pleci grumazul,
Și pe umerii vioarei
Să-ți apeși domol obrazul.

Și să cânți un cântec, Laie,
Cum se cântă-n sat la noi,
Când se tânguie ciobanul
După turma lui de oi.

Povesti-va atunci struna
Înălțimilor albastre
Vremea lungă câtă jale
Scris-a-n sufletele noastre.

S-ar întuneca pământul,
C-ar veni, veni, țigane,
Toate stelele s-asculte
Glasul strunei năzdrăvane.

Blând zâmbire-ar Milostivul...
Iar din geana lui de-argint
Lacrim-ar cădea-n adâncul
Norilor de mărgărint.

Ni s-ar stinge-atunci necazul
Ce de mult ne petrecea:
Între stelele de pază
Am avea și noi o stea!

PRIBEAG

Plânge-o mierlă-ntr-o răchită
La răscruci de Dealu-Mare...
Suie-n pas domol răzorul
Un voinic pe murg călare...

Jos, în smalț de soare-apune,
Turla satului străluce;
Sapă murgul și nechează
Și-nspre vale vrea s-apuce...

Se înalță-n șea voinicul,
Vede-o casă-ntre poiene,
Și cu mâneca cămășii
Zvănt-o lacrimă din gene...

Într-o clipă strânge frâul
Și-l îndeamnă-n altă parte,
Dârz pleoapele-și închide...
“Du-mă, murgule, departe!...”

Sfărmând jgheabul cu potcoava
Drumului s-așterne murgul —
Peste plopi cu frunza rară
Cade-nlăcrimat amurgul...

PACE

Luna-și picură argintul,
Tremurându-l pe fereastră;
Vede-atâta împăcare
Străjuind căsuța noastră.

Lângă pat, zâmbind, stă mama,
Adormindu-și copilașii,
Cămășuță cu mătasă
Le-a cusut mâna nănașii.

Numai moșul povestește,
Așezat pe fața vetrii —
Dumeriți de-o pildă veche,
Îl ascultă doi cumetri.

Dar auzi! Cățelul latră,
S-aud șopote-n ogradă
Și s-aude, subț opincă,
Scârțâitul de zăpadă.

S-a curmat deodat' povestea
Și-i tăcere mută-n casă —
Osteniți dorm ochelarii
Pe ceaslovul de pe masă.

Licărind o raz-atinge
Geamul ușii de la tindă,
De trei glasuri legănată,
Se-nfiripă o colindă...

De sub țol ridică fruntea
Două fețe bucălaie...
Blând zâmbește din icoană
Cuviosul Niculaie...

RUGA MAMEI

(fragment)

Să-mi plec genunchii iară,
Să-ți spun iar ce mă doare,
Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!
Cu ochiul tău din ceruri,
Atoatevăzătorul,
Tu mi-ai văzut feciorul,
Și mi-ai văzut necazul...

În doftori n-am credință...
Să-l pui iar în picioare,
Să-i rumenești obrazul,
La tine-i cu putință,

Preasfântă născătoare.
Azi rogu-mă iar ție,
Cum rogu-mă de-a pururi
La sfânta liturghie...

Atâta bogăție
Avem și noi la casă!
Umblat-a mult băiatu
Și știe multă carte,
Adusă de departe,
Doar chiar de la-mpăratu!
Și are-nvățătură,
Din carte și din gură,
Mai multă și ca popa,
Ca popa Irimie.
Și cum aș vrea, preasfântă,
Norocul să mi-l ție,
Să-l văd iar ca odată,
Cu fața-mbujorată,
Cu ochi de fată mare,
Cum a plecat de-acasă...
Să-și caute mireasă,
Subțire ca o floare,
Ca floarea de cicoare.
Să facem nuntă mare.
Să curgă râuri vinu,
Să joace și vecinu,
Vecinu Niculaie.
Și să-și arunce-n grindă
Căciula lui de oaie,
Și să roiască-n tindă
Tot domni cu-nvățătură,
Să cânte toți din gură

Și-n horă să se prindă.
Să-l văd în hora mare
Pe el c-o domnișoară,
Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!...
Umblat-a mult băiatu
Și știe multă carte,
Adusă de departe,
Doar chiar de la-mpăratu!

TOAMNA

Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrila.

De vifornița păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult și simt sub gene
Cum o lacrimă-mi învie:
Ni s-aseamănă povestea,
Pui golaș de ciocârlie.

COPILOR

I

Veniți la sânul meu cu toții,
Copii cu frunțile senine,
Veniți să primeniți izvorul
Nădejzii mele de mai bine!

Voi sunteți roua dimineții
Ce scânteie neștiutoare
Că poartă-n ea întreg argintul
Curat al razelor de soare.

Din glasul vostr-un dulce clopot,
Ce mângâie-un amurg de seară,
Învață sufletul meu, bietul,
Să creadă-n flori și-n primăvară.

Și parcă înțeleg mai bine
Privighetoarea care cântă...
Veniți, veniți! Mi-atât de dragă
Zburdălnicia voastră sfântă.

Căci râsul vostru plin, năvalnic,
Ca unda râului de munte,
Îmi amuțește-ndurerata
Poveste-a firelor cărunte.

Și parcă-mi picură un cântec
La poarta minții mele reci:
O dulce-ntârziată rază
Din raiul meu pierdut pe veci...

II

Copii, cu ochii mari și limpezi
Ca raza nopților albastre,
De ce purtați și voi osânda
Ce-a scris ursita firii noastre?

O jale sufletu-mi despică
Și-mi frânge visurile-n două,
De glasul minții mă cutremur:
... Și voi veți fi asemeni nouă!...

Când înțeleg c-aceleași patimi
Și-aceleași năzuinți deșarte,
Cum vor călăuzi în oarba
Prăpastie ce ne desparte,

Că ochii voștri-n care arde
Azi vraja basmelor cu zmeii,
Rătăcitori, în drumul vieții
Cum au să mintă, fariseii,

Atunci o scârbă mă supune
Și-un gând păgân mă înfioară,
Și sufletul meu fierbe-asemeni
Acelui crai de-odinioară

Ce-a omorât în fașă pruncii...

. . . . .

Orânduiala ta-i amară,
Mărite domn al lumii noastre...
Eu nu mai cred în primăvară!...

PĂRĂSIT

Mor multe șiraguri de clipe,
Și nimeni nu-mi bate la poartă
Când vremea-mi așterne pe suflet
Cenușa ei aspră și moartă.

Vin neguri cu noaptea pe umeri,
Și bezna mă-nghite, nătângă,
Și viforul vine, păgânul,
A viselor aripi să-mi frângă.

Nu-i rază să-mi mângâie fruntea,
Încet coborându-mi din stele...
Mai străluci-va vreodată
Altaru-nchinărilor mele?

Stejarul nădejdlor multe
Își scutură frunzele moarte...
Vai, tu ești atât de frumoasă,
Și tu-mi ești atât de departe...

DESPĂRTIRE

Azi moare-nfiorarea cetăților de stele
Și înțelesul tainic al cântecelor mele.
Se rupe tortul galben al razelor de lună,
Mor visurile albe ce-mi tremură pe strună.
Luceafărul clipirea în negură și-o frânge,
Lumina lui bolnavă se zbate și se stânge,
Și moare găinușa în pragul nopții sure,
Și toată mângâierea din zvonul de pădure.
Mor fluturii din zare și mor toți trandafirii,
Își curmă înțelesul întreagă vraja firii.
Cum se desfac prăpăstii și-adâncul lor înghite
Strălucitoarea salbă a multelor ispite.
Comoara-nfășurându-și, nădejdea pleacă-n pripă,
De drum norocu-și gată pribeaga lui aripă,
Din mintea-ntunecată fug grabnic, rânduri-rânduri,
Ducându-și tot argintul, popoarele de gânduri,
Și se-mpletește noapte din neguri jucăușe
Când sufletul meu calcă pe-a viselor cenușe.
Drumeț cu ochii tulburi se duce fără țântă,
Amarul îl încinge și noaptea-l învestmântă,
Și patima-l sugrumă cu brațele-i de fier...
Sfârșit, el îngenunche și zgribură de ger,
Cerșind din îngropata-i hlamidă de văpaie
Să-i mai trimiți o rază, domnița mea bălaie.

ÎNVINS

I-am zis într-un amurg de vară,
Robit de chipul unei stele:
Durează, suflete măiestre,
Altar nădăjduirii mele!

I-am dat temuta mea comoară,
Temeiul sfânt al suferinții,
Argintul visurilor toate,
Și marmura curat-a minții.

Și el mi-a întruchipat altarul,
Lăcaș de mândră strălucire,
Zidindu-și în catapeteasmă
Întregă setea de mărire.

Dar vifor s-a pornit prin noapte,
Și-n goană vitregă și crudă,
O clipă-a sfărâmat nătângă
Prisosul lunilor de trudă...

E noapte-acum... Pe fața bolții
Plâng ochii stelelor senine,
Când blăstemă-nșelatul meșter
Și strigă bietul din ruine...

SOLUS ERO¹

Tu, preacurată rază, ce-ai coborât din stele
Să luminezi în noaptea singurătății mele,
Ascultă-mi rugăciunea, ce-o gem cu buza arsă:
Din preajma vetrei mele, fă calea ta întoarsă.
Păcătuiește raza curată, viorie,
Când se oprește-n drumu-i pe-o strașină pustie,
Învestmântând cu picuri din sfânta ei văpaie

---

¹ *Voi fi singur (lat).*

O scorbură, ce poartă un cuib de cucuvaie.
Vezi, zboară-atâția fluturi în necuprinsul firii,
Și strălucesc pe câmpuri, în floare, trandafirii.
În calea ta senină, spre ei îndreaptă-ți zborul,
Căci lor te dete-n gându-i de-viață-dătătorul,
Tu, preacurată rază, ce-ai rătăcit din stele,
Să luminezi o clipă singurătății mele.

Eu port în mine noaptea, și-n bezna ei adâncă
Mi-e sufletul un vultur înlănțuit de-o stâncă;
Ar vrea adâncul bolții cu zboru-i să-ntretaie,
Prin câmpuri de lumină, prin drumuri de văpaie,
Să-și scalde ochii tulburi în râuri largi de stele...
Dar aspra țintuire a lanțurilor grele
Cu praful sur al pietrei îi înfrățește rostul...
Zadarnic vrea să-și cate în ceruri adăpostul:
Cu glas nebun el urlă, și blăstemă, și țipă,
Și sânge cald stropește trudită lui aripă,
Și veșnic o să lupte, în patima-i păgână,
Cu bulgării de piatră, cu lumea de țărăna...

Zâmbind amar se-ntreabă deci mintea gânditoare:
De ce-ar veni la mine făptura ta de floare?
Tu, înger cu ochi limpezi, cu aripi de mătăasă,
De ce să te cutremuri de-o luptă nențeleasă?
Când zboară-atâția fluturi în necuprinsul firii,
Și strălucesc pe câmpuri, în soare, trandafirii...

NOAPTE

Nemărginită bolt-a nopții,
Deschide tainica ta carte
Și-ascultă-mi glasul zbuciumării

Neputincioase și deșarte.
Doar mila ta n-o să se stingă
Când două mâini tremurătoare
Își împreună nevolnicia
În chip de rugă și iertare.

Azi țintele de nestemate
Culege-le din cingătoare,
Căci ochii stelelor mă muștră,
Și plânsul stelelor mă doare.
Azi orice picur de lumină
Din fața ta îmbujorată
În țintirimul larg al minții
O cruce proaspătă-mi arată.

Le văd șireag... și mă cutremur,
Și fiecare clipă-mi pare
O fărmitură ce se smulge
Ca dintr-un cântec de pierzare.
Simt mintea dezgropându-și morții,
Căzând la fiecare groapă,
Și jalea trecerii eterne
Mi-apasă plumbul pe pleoapă.

Când tu mi-aprinzi în mii de facile
Senina dragostei dovadă,
Înfiorându-se-n adâncuri,
Plâng ochii osândiți să vadă.
Aducerea-aminte vine,
Și din oglinda-i blestemată
Învie rostul celor duse...
Iar eu ascult ce-a fost odată...

O lume-și desfăcea-nainte-mi
Comoara tainelor bogată,
Zvâcnea eternul ei cutremur
Sub tâmpla mea înfierbântată.
O patimă-mi robise ochii
Cu strălucirea ei păgână
Și mă smulgea cu braț de vifor
Din valul lumii de țărână.

Simțeam fiorii-ndrăgostirii,
Măreța-mbrățișare mută,
Când în amurg târziu de vară
Pământ și boltă se sărută.
Și-n smalțul pulberii de rouă,
Ce strălucea pe câmp, mărunță
Părea că firea-i hărăzește
Nădejdiile mele dar de nuntă.

Eu mi-am zidit în nori altarul,
Și inima, smerita roabă,
Îngenuncheată-n umilire,
Jertfa curată ei podoabă...
Azi nu mai este... Și mă doare
Când vraja razelor senine
Aprinde-o candelă de veghe
Într-o biserică-n ruine...

Azi fulgerele mele-s stinse
Și moarte-s zâmbetele toate
Și nu va mai rodi nisipul
Din biata mea pustietate.
În lanț de neguri și uitare

Aș vrea amarul meu să-l ferec...
Nemărginită bolt-a nopții,
Îmbracă-ți haina de-ntunerec!

Aruncă vălul tău de umbră
Pe toate farmecele firii
Și-ngroapă-n adâncimi de ape
Ispitele îndrăgostirii.
Pe scânteierile de rouă
Și peste câmpul nins de floare,
O beznă grea, ca giulgiul morții,
Să cearnă pace-adormitoare.

Când glasul tinereții moarte
Și-al viselor înfrigurate,
Rătăcitor, fără repaos,
La poarta sufletului bate,
Eu, învălit în întuneric,
Să-nchid zăvorul de la poartă,
Și nici o stea să nu mai vadă
Singurătatea mea deșartă.

CLĂCAȘII

Era în miezul zilelor de vară,
Și soarele, din drumul lui de pară,
Își trimitea săgețile aprinse.
Din brâul lui, din haina lui senină,
Descopciate ținte de lumină
Cădeau sfărmate-n pulbere de rază
Pe revărsarea țarinei întinse
Și ascuțeau ucigătoare sulii...

Eu le vedeam înșiruirea lungă,
Cum, gârbovită,-ncet înaintează,
Cum, stăruind, prin holdă-și taie uliți,
Cerșitorind cu ochii stinși o dungă
De nor pribeag în vânățul din zare,
Când secerea-n trudită ei cărare
Șir așternea în snopii grei de aur
Prisosul sfânt de binecuvântare.
Erau clăcași: oștenii fără nume
Ce duc războiul mare-al tuturoră,
Ei ce se sting în neguri și uitare
Și cad și mor de cruda-mpovărare
A tuturor durerilor din lume...

Erau atâți în slujba lor de clacă
Cei osândiți să plângă și să tacă:
Moșnegi slăbiți, ce scris-aveau pe frunte
Zădărnicia pletelor cărunte;
Bărbați sfârșiți, cu sufletele moarte,
Cu tot amarul unei vieți deșarte.
Și-n lung șirag, femeile trudite,
Cu ochii stinși, cu sânul supt de trudă,
Înaintau în cale, gârbovite
De munca lungă, vitregă și crudă.
Cum se târa poporul mut de umbre
Părea o ceată tristă de-ngropare,
Și arșița cădea ucigătoare
Pe-a secerii sclipire nendurată.

În urma lor, încet, fără zăbavă,
Ca un blestem din vremuri înnoptate,
Ca o pedeapsă-a veacuri de păcate,

Venea stăpânul gliei odrăslite,
Cu zâmbetul nădejzii împlinite,
Cu pasul greu de-atâta sănătate.
Obrajii lui se aprindeau în pripă,
Și-n ochii lui ardea mânia oarbă
Când vreun moșneag sta locului o clipă,
Tremurător, cu mâneca să-și șteargă
Sudoarea grea ce-i picura din barbă.

Și se târa poporul mut de umbre,
Neputincioasă ceată de-ngropare.
Iar când a fost în ceasul de amiază,
Și le-au adus merindea lor amară,
Din pâine de neghină și săcară,
Ei stau sfârșiți, cu ochii duși departe,
În adâncimea zărilor deșarte.

Eu le vedeam înșiruirea lungă
De mucenici nerăsplățiți ai pâinii,
Cei logodiți de veacuri cu durerea,
Și două lacrimi mi-au curmat vederea,
Căzând încet în bulgării țărâniei...

Din ceata lor, grăbită, se desprinde,
Întreg lăsându-și codrul de merinde,
Cu chipul stins, o umbră de femeie.
Lâng-un răzor ea stă îngrijorată,
Privește-n jos și sânul și-l descheie,
Mângâietor s-apeacă să ridice
Un făt bălan, ce, adumbrat de spice,
A adormit pe-un așternut de glugă.
Ea blând ridică-l, stând ingenuncheată,
Și-ncet îi dă copilului să sugă...

Cutremurat de clipa asta sfântă,
Un gând simțeam cum sufletu-mi frământă,
Cum mă supune gândul și mă-ndeamnă,
Poruncitor cum drumul mi-l arată:
Ca un proroc, cu fața-mbujorată,
Să cad la poala mamei din țărână
Și, sărutându-i înăsprita mână
Și haina ei de sfântă preacurată,
Genunchii mei să-i plec de închinare!
Și pe copilul ce zâmbește-n pace,
Înfășurat în scutece sărace,
Eu să-l ridic cu brațele-amândouă
În strălucirea arșiței din slavă,
În razele ce cad dogoritoare,
Să-l înfrățesc cu vulturul din zare
Și să-l cunun cu doina din dumbravă!

Căci inima purcede să-mi dezgroape
Comoara ei de doruri nemplinite,
Și simt amarul țarinei robite,
Și simt rușinea neagră cum mă-neacă,
Simt cum lumina-ncepe să se facă,
Cum moare bezna vechilor păcate.
Și sufletul înviorat îmi spune
Că fătul ăst-al patimii amare
Și-al dorului ce moare-n așteptare
E solul sfânt... înfricoșatul crainic,
Izbăvitor durerilor străbune.

Azi ochii lui ascund în adâncime
Măreața taină nepătrunsă mie
A ceasului cel póruncit să vie,
Să sfarme jalea din viitorime.

El, cel frumos și frate bun cu glia,
Nou-întrupatul suflet de Mesia,
Va fi județul ceasului de mâine,
Ce-ntr-un zorit aprins de dimineață,
Cu mâna lui vitează, îndrăzneată,
Zdrobi-va cartea legilor bătrâne.

El va-ntrupa în strigăt de chemare
Cuvântul sfânt ce azi adăpostește,
În licăriri de tainice altare,
Biserica nădăjduirii noastre.
Și strigătul înaripat va crește,
Prin plaiuri largi, prin munți purtând cuvântul,
Și va trezi din somnul lui pământul,
Și rumeni-va zările albastre.

Atunci, în ziua mare-a învierii,
Acești ostași cu fețe ofilite,
Cu zâmbet mort, cu suflete trudite,
Ca-ntineriți de suflul primăverii
S-or ridica, ei, cari au fost străjerii
Amarului, și-ai morții, și-ai durerii,
Cu brațul greu de greu răsplătirii.
Toată țărâna gliei dezrobite
Și munții toți și-adâncurile firii
Vor prăznui din pacea lor urnite
Înfricoșata clip-a premenirii,
Când suflet nou primește întrupare,
Și-n strălucirea razelor de soare
El hărăzește vremii-nbătrânite:
Vestmântul nou, de nouă sărbătoare.

AȘTEPTARE

Sat din margine de codru,
Revărsat sfios în vale,
Tot mai jalnic cade-amurgul
Peste strașinile tale!
Frunza plopilor pe plaiuri,
Ochii stelelor pe creste,
Roua firelor de iarbă
Plâng duioasa ta poveste.

Ursitoare rele scris-au
Toți voinicii să te lasă,
Și-au orânduit să fie
Un pribeag din orice casă.
Azi, de cântece și glume
Toată vatra ta-i orfană,
Și-i atât prisos de jale
În îngusta ta poiană.

Unde-i astăzi cântărețul
Glasul codrilor s-asculte,
Cetluind pe patru strune
Taina zvonurilor multe?
Și, pribegitori, azi, unde-s
Ochii văzători-a-toate,
Să îmbrățișeze-ntreaga
Vraja firii fermecate?

În zadar de sus azi luna
Chipu-și împletește-n apă,
Ale firii înțeleșuri
Minte nu-i să le priceapă.

Și-n zadar răsare soare,
Brâul bolții să-ntretaie,
N-are suflet, azi, tovarăș
În cărarea-i de văpaie.

Mor azi cântecele-n pragul
Noptilor la sezătoare,
Și de feți-frumoși uitată,
Mândra Cosânzeană moare.
Azi voinici cu zmeii-n luptă
Zare nu mai înspăimântă,
Și pe pajiștea-nflorită
Nici un cântăreț nu cântă.

Tot mai ostenită-i doina
Fluierului de la munte,
Tot mai părăsite-s astăzi
Bietele piscuri cărunte.
Doar arare, câteodată,
Vreun rătăcitor, departe,
Satului pierdut în umbră
Mai trimite-i câte-o carte.

Salba de căsuțe albe
Se-nsenin-atunci deodată,
La podmol, în fapt de seară,
Toată lumea-i adunată,
Și, prin ochelarii umezi,
Spune popa din scrisoare,
Pân' ce luminează luna
Fruntea celor arși de soare.

NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL

(1909)

FECUNDITAS

Se-ndoaie coapsa plopului pe culme
Când frunzele de-o nevăzută mână
Atinse cad — și una câte una,
Zburând domol, se spulberă-n țărână.
Le văd în drum șiraguri așternute,
Un val de vânt le-nvolbură-n risipă,
Viața mea, la tine-acum mi-e gândul,
Cum te fărâmi tu, clipă după clipă!...

Trec zilele în goana lor pripită,
Și fiecare mai sărac mă lasă,
În orice clipă, minții zbuciumate
Câte-un drumeț îi pleacă de la casă.
Nu au popasuri gândurile mele,
Sămânța lor se zbate veșnic nouă
Și, călător pe drumuri nesfârșite,
Se risipește sufletul meu vouă!

În alergarea clipei călătoare
Atâtea-s date ochilor să vadă,

Și câte-mi trec fugare pe la poartă
Le cheamă toate sufletu-n ogradă.
Cu ele-mpart eu darurile mele!
Las inima comoara să-și desfacă
Și, când pornesc în calea lor pribege,
Cu ele duc podoaba mea săracă...

Nu sus în cer! Vă biruie înaltul!
Curmați-vă cărările spre stele,
Rotind răzlețe-n praful de pe uliți,
Vă vreau acolo, gândurile mele!
Cădeți, cădeți voi, frunze dezlipite,
Pe câmpul larg, în zbor, vă poarte vântul
Și vă-nfrățească rostul cu țărâna:
Pe urma voastră va rodi pământul!

CÂNTECELE MELE

Eu vă chem din visuri,
Vă cobor din stele,
Vă alint în taină,
Cântecele mele —
Ca-ntr-un cuib, v-adorm în suflet, cântecele mele!

Ciripiți acolo,
Păsăruici golase,
Ciripiți și creșteți
Ca un prunc în fașe —
Plângeți și zâmbiți la sânu-mi, ca un prunc în fașe.

Pe deasupra voastră
Împletesc cunună
Razele de soare,
Razele de lună —
Câte nu vă spun, șirete, razele de lună?

Într-o zi vă-nșală
Zările albastre,
Vă despart de mine
Aripile voastre —
Cine-mi poate spune drumul aripilor voastre?

Rătăciți departe,
Paseri călătoare,
Nu vă știe cuibul —
Îl mai știți voi oare?
Pribegind în lumea largă, mă mai știți voi oare?

Bate-n streșini ploaia,
Cuibul vechi vă cheamă,
Părăsit și singur,
Cuibul se destramă —
Fără ciripitul vostru, cuibul se destramă!

COSAȘUL

S-a fost pornit un vânt molatic
Să miște papura din baltă,
Într-un oftat prelung și sălnic
Gemea tulpina ei înaltă.
Călătorea de-atâta vreme
Bolnavul vânt, mergea departe,

Și semăna atâta jale
De-a lungul miriștilor moarte.
Mureau ouzele pe dealuri
Sub răsuflarea de otravă,
Și se uscau în rădăcină
Livezi întinse de otavă.
Alături tremura porumbul,
Cu trupul chinuit de sete,
Și se frângea trosnind în noapte
Ca o oștire de schelete...

Mai sus, în deal, înspre dumbravă,
În colț, la marginea poienii,
Era un car cu oiștea-ntoarsă,
Și-n jug, alături, boulenii:
Sărmane, blânde dobitoace!
În căutătura lor amară
Se răsfrângea întreagă jalea
Acestui trist amurg de vară...

În fața lor stătea pe gânduri
Tovarășul zdrobit de luptă,
Înfiorat de truda stearpă,
Un biet cosaș cu fața suptă.
Și cum ședea bătându-și coasa,
Întins pe zdrențuita zeche,
Cu ochii stinși, părea țăranul
Un mucenic de legea veche.

Eu mă uitam, cu milă-n suflet,
La mâna lui de soare arsă;
Vedeam cum din apus o rază
Pe frunte-ncet i se revarsă.

Și, cum treceam tăcut în cale,
Din glasul coasei chinuite
Se-nfiripa povestea mare
A mâinilor nerăsplătite.

Țipa pe urma mea oțelul,
Simțeam cum blastămă și plânge,
Și ceru-mbujorat departe
Părea tivit cu foc și sânge.
În sufletu-mi strivit de groază
Păgâne patimi prind să fiarbă:
“Trudită, chinuită coasă,
Vei mai cosi tu numai iarbă?...”

DE DEMULT...

Tot mai rar s-aud în noapte clopotele de la strungă...
Patru inși la popa-n casă țin azi sfat de vreme lungă.

Într-un sfeșnic ard pe masă două lumânări de ceară,
Plin de grije, peană nouă moaie popa-n călimară:

“Patru juzi din patru sate, de la Murăș mai la vale,
Cu supunere se-nchină astăzi înălțimii-tale,

Luminate împărate! Scriem carte cu-ntristare,
Ne-au luat pășunea domnii, fără lege și-ntrebare...

Semne-avem, și-n miezuine¹ le-au fost pus de mult
bătrânii,
De pe când în țara asta numai noi eram stăpânii...

---

¹Miezuină — hat.

Nu mai sunt acum pe câmpuri, toate le-a sfărmat
dușmanul,
Și pe Ionuț al Floarii ni l-au prăpădit, sărmanul.

Ne mor vitele-n ogradă și ni-e jale nouă foarte
Și,-nălțate împărate, noi n-am vrea să facem moarte!

Dar ne vrem moșia noastră, vrem și pentru mort
dreptate!
Ale înălțimii-tale slugi supuse și plecate,

Am trimis această carte și, precum ca să se știe,
Scris-am eu, popa Istrate, în ziua de Sfânt-Ilie.

Iar noi patru juzi cu toții nu știm slova și scrisoarea,
Punem degetul pe cruce și-ntărim și noi plânsoarea.”

. . . . .

La fereastră-s zori de ziuă și pătrund încet în casă,
Juzii, treji de gânduri grele, stau cu coatele pe masă.

O nădejde luminează fețele nemângâiete;
A-ntărit scrisoarea popa: la tot colțul o pecete.

Moș Istrate se ridică și, cu mâna tremurată,
Pune cartea în năframă, de trei ori împăturată...

Înțolit de drum, jitarul Radu Roată se ivește,
Vechi căprar din cătănie, știe carte pe nemțește.

El așază-n sân răvașul și sărută mâna popii,
Juzii strâng o dată mâna, le mijesc în gene stropii.

Stau cu popa-n pragul porții, ochii lor spre drum
se-ndreaptă
Când, cu traista subsuoară și toiagu-n mâna dreaptă,

În sclipirea dimineții, care rumenește satul,
Radu Roată pleacă-n lume, cu scrisoare la-mpăratul.

COLINDĂ

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
La casa de om sărac
S-a gătit făina-n sac
Și n-avem să-ți dăm colac...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Pe toate răzoarele,
Pe toate ogoarele
Ne-am trudit picioarele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Toate săptămânile
Ne-am ostenit mâinile
Și-am adunat grânele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Slujim slujba satului,
Țărina bogatului,
Pajura-mpăratului...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun! Moș Crăciun!
Pe toate cărările
Îți cântăm cântările,
Ardem lumânările...
Moș Crăciun!

UN OM

Rămas bun, biete mâini de trudă,
Atâta vreme-mpovărate,
Ce stați pe pieptul slab acuma
Întâia dată-ncrucisate.
Ostaș al sfintei munci depline,
De-acum pământul te așteaptă,
La judecata cea din urmă
Tu vei găsi socoată dreaptă!

Cinstită slugă credincioasă,
Vor odihni a tale moaște,
Doar glia neagră și mănoasă
Atât de bine te cunoaște...
Închișii ochi n-or să mai știe,
Și nu s-or tulbura de jale
Când cai străini vor paște iarba
De pe movila gropii tale.

Azi nu mai e îngust bordeiul
Să-ncapă jalea ta amară,
Din iconița ei, Preasfânta
Te vede cea din urmă sară...
La cap un muc de lumânare

Învie-ncet și dă să moară,
Asemeni visurilor tale
În sufletul de-odinioară!

Numai o babă milostivă
Îți străjuie la căpătaie,
Și pe cărbunii din jertfelnic
Așază boabe de tămâie.
De pe blidar un biet opaiț
Își joacă para tulburată
Pe fața strânsă sub bărbie
C-o legătură-mprumutată.

Încet s-apropie de tine
Și-ți pune-un ban în mâna slabă,
Îi tremură durerea-n gene
Și-ncepe-a plânge, biata babă...
Îi fură tânguirea vântul
Ce bate-n drumul lui fereastra:
“Vai de norocul tău, vecine,
De ce-ai mai fost pe lumea asta?...”

S-abat în mintea ei bătrână
Frânturi din rostul tău pe lume,
Cum doi băieți ți-s slugi, departe,
Și nu le-ai mai știut de nume.
Din trei feciori ce-aveai, războiul
Ți l-a-ngropat pe cel mai mare,
O fată-i moartă de rușine,
Nevasta ta — de supărare.

Se zbate-n sfeșnic lumânarea
Și moare-n stingere domoală

A adormit în lacrimi baba,
Și capul i-a căzut în poală...
Prin geamul spart clipește luna,
O clipă numai se arată,
Și-n perna ei de nori ș-ascunde
În pripă fața rușinată...

Un popă-n grabnice tropare
Te va petrece dimineață,
Și poate nimeni nu va plânge
Plecarea asta din viață...
De lângă șură, răzimată,
Te va privi muncita sapă,
De-ar ști vorbi surata bună,
Amar te-ar prohodi la groapă:

“O viață-ntreag-am fost tovarăși,
În ploii și-n arșiță de soare,
De truda palmei tale aspre
Eu m-am făcut strălucitoare.
Sclipirea mea spune rușinea
Și jalea care mă purta:
M-ai frânt de glia tuturorora,
Dar n-am săpat moșia ta!”

GRAIUL PÂINII

Poveste-ntunecată-a pâinii,
Nu-i strună să te știe plânge,
Căci de durerea ta străveche
În suflet cântecul se frânge.

Când de strigarea strunei mele
Aș vrea plânsoarea ta s-o ferec,
Se sfarmă coardele strivite
De-atâta jale și-ntunerec.

Din umbra nopții care-ngroapă
Al vostru neam din vremi bătrâne,
Vă deslușiți în negre rânduri,
Voi, dătătorilor de pâine.
Cinstite mâini, de soare arse
Și înăsprite de sudoare:
Din truda săptămânii voastre
Trăiește-a lumii sărbătoare.

Eu vă-ntâlnesc în drumul minții
Și-n calea visurilor mele,
Căci nu vor ochii să mă mintă,
Nu vrea urechea să mă-nșele.
Simt câte doruri nențelese
Și gemăte nepricepute
Acopere cu voi alături
Cenușa veacurilor mute.

Ați împletit atâta jale
În doina voastră care plânge,
Doar holdele cu spice grele
Răsar din lacrimi și din sânge.
Dureri ați zăvorât sub glie,
Și patimi nemblânzite încă,
Eu le-nțeleg și mă-nfioară
Cum fierb în matca lor adâncă.

Mustrarea mintea mea o sapă
Și groaza sufletu-mi apasă,
Căci umbra voastră-ndurerată
Pe veci îmi străjuie la masă.
Simt duhul răzvrătirii negre,
Înfricoșata zi de mâine
Cum și-au dospit amărăciunea
În bucătura mea de pâine.

CAIN

1907

I

În vremi demult s-a așternut sub glie
Și trupul tău și mâna vinovată,
Dar Cain, tu, păcătuirii tată,
Tot mai răsai și-n vremea mea târzie.

Azi crește iarba proaspătă, curată
Pe groapa ta de veșnică urgie,
Păcatul însă pururi reînvie,
Nu l-a primit țărâna-nfiorată...

El s-a-mpărțit în largul lumii noastre,
Se zbuciumă neadormit în fire
Pe plaiuri verzi, pe stâncile sihastre.

Noi îi simțim ispita-nfrigurată —
Nepoți ai tăi, părtași în moștenire.
Purtăm în suflet zestrea blestemată!

II

Simțeam de mult suflarea de otravă
Cum doarme-n pieptul fraților de-o mamă,
Cum din cetății cu turnul de aramă
Purcede-n lunci și-n creștet de dumberavă.

Vedeam cum duhul negru se destramă,
Mă îneca funinginea grozavă
Și desluseam clocotitoarea lavă
Cum se-nfiripă nebăbgată-n seamă.

Tu, frate rău, cu inima flămândă!
Când Aveli mii cerșetoreau iertare,
Nu te-ai oprit în drumul de osândă!

Păcatul tău și-a întehit avântul
Și n-a avut nici milă, nici muștrare,
Când otrăveai în urma ta pământul!

III

Azi s-a aprins oceanul tău de ură,
Azi limbi de foc despică aurora
Pierzarea astăzi își întinde hora
Și despletită urlă-n bătătură.

S-a început războiul tuturoră,
Azi strig-acei ce mii de ani tăcură,
Dezlănțuita patimii arsură
Azi prăpădește-n trăsnete Gomora.

Bieți munți bătrâni! Voi gemeți azi de jale...
De-atâtea ori v-aș fi mutat din cale,
Voi, stavila atâtor visuri moarte!

V-aș prăvăli azi munte peste munte,
Între pământ și cer v-aș face punte,
Să n-aud plânsul fraților departe!

ÎN MUNȚI

Voi, munților mândri, moșnegi cununați
Cu stelele bolții albastre,
În leagănul vostru de codri și stânci
Dorm toate poveștile noastre.
Alături de șoimii cu ochii aprinși,
Din tainica voastră dumbravă,
Se-nalță-ndrăznește-n lumina din cer
Și visele noastre de slavă.

În voi își deșteaptă plânsorile ei
Frumoasa mea țară săracă,
Cu brațe lipsite de-al luptei fior
Și buze ursite să tacă.
La voi vine jalea-i când vifor păgân
Purcede strigarea să-i frângă,
În cântec o schimbă pădurea de brazi
Și-n lume-o trimite să plângă.

La voi mă îndrumă-n cărările ei
Și biata mea soartă pribeagă,
Pădurea cea veșnic lipsită de somn
Mi-e sfântă și-atâta de dragă.

Cântarea măiastră din codrii cărunți
Dă strunelor mele povață,
Și-o mândră poveste strivită de vremi
Truditul meu suflet învață.

Din culmea pleșuvă cu creștetul alb
Privirile-mi zboară departe,
Și-n mintea supusă tresare aprins
Fiorul măririlor moarte.
Un vaier amarnic se zbate-n amurg
Și stăruie-n zvonuri de ape,
Al munților vaier mă zbugiumă-n piept
Și-mi tremură plânsu-n pleoape.

O vitregă soartă, cu patima ei,
Pe-ntinsele culmi și poiene,
În vremuri pitice, iubirii de frați
Ziditu-i-a graniți viclene...
A pus miezuine și stavil-a pus,
Rupându-vă creștetu-n două,
Când Domnul, stăpân pe pământ și pe cer,
Pe voi v-a dat, munților, nouă!

Vă arde rușinea din creștet, ades'
Voi aspră porniți vijelie —
Și sufletu-mi lacom vă soarbe atunci
Năprasnica voastră mânie!
Din urletul vostru sub cerul aprins,
Din ploaia de trăsnete grele
S-a naște odată, plutind peste vremi,
Cântarea cântărilor mele!

CANTORUL CIMPOI

Cântăreț de lege veche,
Cântăreț și om de treabă,
Biată mintea mea zadarnic
De păcatul lui se-ntreabă...

Cantorul Cimpoi, bătrânul,
Cu făptura lui vitează,
Cum cânta de mult în strană
Cântecul de Bobotează!...

De troparele-i măiestre
Se-nchina adânc poporul
Și se lumina icoana
Lui Isus mântuitorul...

Povesteau pe-atunci nănașii
Că-i mai sfântă cununia
Dacă glasul lui mărește
Pe prorocul Isaiia.

Și la orice zi de praznic
Îl poftea un colț de țară —
Câte cântece de lume
N-a cântat odinioară!...

Dar, vezi, vremea fără suflet
Duce cântecul și gluma.
Azi e rău de satul nostru,
Și-i de cantor rău acuma.

Cum l-a-mbătrânit necazul
De când i-a murit muierea,
Dumnezeu i-a luat glasul,
Domnii i-au vândut averea.

Astăzi doarme unde poate,
N-are casă, n-are șură:
I le-a dus pe toate darea
Și-un fecior la-nvățătură...

STRĂINUL

Era duminică-ntr-amiază,
Noi stam pe prispă strânși în sfat,
Când s-a ivit pe drumul țării
Un om la marginea de sat.
Din pulberea învolburată
Abia puteai să-l deslușești —
Cu pașii largi grăbindu-și mersul,
Venea în hainele-i nemțești...

La cruce,-n deal, noi îl văzurăm
Cum s-a oprit deodată-n pas
Și s-a-nchinat adânc drumețul
Când a făcut în drum popas.
Privea-ndelung, ca dus pe gânduri,
La zidul zugrăvit cu sfinți.
Și sta cu capul gol străinul
În ploaia razelor fierbinți.

Când s-a pornit încet la vale,
Noi ne uitam de la zăplaz,

Și nu știu, ni s-a părut nouă,
Dar avea lacrimi pe obraz.
Când ne-a ajuns, a dat binețe,
Cu glas domol, și-apoi a stat
Și ne-a-ntrebat de sănătate
Și de nevoile din sat.

Ne-a zis c-ar vrea la sfânta slujbă
Să vie-alătura cu noi,
Și s-a uitat cu-atâta jale
Când a trecut un car cu boi.
Iar la vecernie drumetuț
Stătea cucernic și supus,
Și-a sărutat duios icoana
Cu răstignirea lui Isus.

Când a plecat, ne-a spus povețe
Cu grai înduioșat și blând,
Și ne-ncălzea atâta-n suflet,
Că lacrimam toți ascultând.
Spunea că nu-i păcat mai mare
Decât să-ți lepezi legea ta
Și, vezi, îi tremura cuvântul
Pe buze, când ne cuvânta!

Apoi s-a dus... Ne era jale
Când s-a pornit la drum, pe grui...
Dar uite,-n țintirim, pe noapte,
Spun că văzură umbra lui.
De-atunci tot despre el ni-e vorba
Și-atât am vrea cu toți să știm:
Anume lângă care cruce
A-ngenuncheat în țintirim...

SCRISOARE

Vezi, cum trece vremea,
Și tu, tot departe,
M-am gândit acuma
Să-ți trimit o carte.

A-nflorit mușcata
Din grădina noastră
Și-i atât de roșu
Macul din fereastră...

Straturile-n luncă
Toate-s semănate —
Și-ți spune nănașa
Multă sănătate.

Și mai este-o veste.
— Știi tu, nene, oare?
Peste-o săptămână
Mărităm pe Floare.

Tata-i dus la târguri
Mama stă și coasă
Și tot plânge, biata,
Că nu ești acasă.

Eu, pe gânduri dusă,
Trec seara-n ogradă,
Plâng acolo-n taină,
Plâng să nu mă vadă...

Bată-le pustia
Cele țări străine...
Ne gătim de nuntă
Și gândim la tine...

LĂCAȘ STRĂBUN

O lume-ntreagă mi-a rămas în urmă
Cu goana ei pripită după viață...
Tu iar mă chemi, împărăție-a firii,
Tu,-nlăcrimată, sfântă dimineață!
Când demonul celor pribegi în lume
Mi-a-ngenuncheat și dragostea și ura,
Vin din potirul bunurilor tale
Întârziat să-mi cer fărâmitura.

Sub adumbriri de sălcii despletite
Mă-ndrumă azi cea mai din urmă vrere,
Sfiala lor îmi freamătă un cântec
Și-aieve-aud țărâna cum mă cere.
Eu, ostenitul călător al nopții,
Neputincios, azi, poposesc în cale.
Lăcaș străbun, cu turnul subțiratec,
Mă mai primești sub zidurile tale?...

Atâtea legi și-au picurat otrava
În inima rătăcitoare-n lume,
Ș-atâtea duhuri privegheau în umbră,
Toți mugurii nădejzii să-mi sugrume.
Pentru atâtea poticniri în cale
Și ispitiri de-nvățături deșerte

Ș-atâta suflet risipit pe drumuri
Putea-va oare cerul să mă ierte? ...

Când urc acum cărarea de pe culme
În dulcea pace atoateiertătoare,
Eu luptă simt cum sufletu-mi încinge,
Cum pieptul meu se zbate și mă doare.
În inimă obezile se sfarmă,
Se dezrobesc aducerile-aminte.
Și ușurat — biserică bătrână —
Mă-nchin la pragul porții tale sfinte.

Îmi răsăriți, din tremurări de umbre,
Voi, firi cuminți cu zâmbete-mpăcate,
Voi, preoții nădejzii fără moarte,
Voi, cei zidiți din vechea sănătate.
Văd luminat obrazul vostru rumen
De înțelesul altor lumi, senine,
Eu, rob supus al patimilor mele,
Atât de mult m-am îngropat în mine!...

Adormitor m-alină busuiocul
Îngălbenit sub candela de pază,
Prin liniștea ferestrelor boltite
Înfiorată a trecut o rază.
Lumină blând un chip de muceniță
Încremenită-n visu-i de fecioară.
Și-n suflet îmi pătrunde-o picătură
Din flacăra ce-ardea odinioară.

Stau biruit la colțul vechi de strană,
Și mintea mea cutremurată-mi spune

Că-n drumul ei a răsărit un picur
Din mult ascunsa vieții-nțelepciune...
Aici, în umbra potolită doarme
Măreața tain-a morții și-a vieții,
Tu, suflete întunecat de gânduri,
Tu simți prelung fiorul dimineții...

Un nou botez, de premenire nouă,
Dă minții mele altă-nfiripare,
Când din înaltul zidurilor negre
Coboară glas de binecuvântare.
Clopotnița se-ndoaie și se frânge
Din biete încheieturi uscate,
Un suflet e ce-i înfioară lemnul,
Și din adâncul altor vremi străbate.

E clopotul... Copilăria-și plânge
Comoara ei pierdută-n pribegie.
Cu limba lui de rugă și chemare
Strămoșii toți își spun muștrarea mie.
Azi îmi trimit nădejtile de veacuri
Strigarea lor ce vine de departe.
Eu o ascult și-n suflet îmi învie
Sămânța bun-a vremurilor moarte.

ASFINȚIT

Crai bătrân, pornit spre rugă,
Vine-Amurgul de pe munte,
Împărțind cernite-odăjdii
Brazilor cu bărbi cărunte.

Umiliți se-ndoaie brazii,
I se-nchină, i s-apleacă,
Și cu zvon de surle-l lasă
Pe măriia-sa să treacă.

Stăruie domol moșneagul,
Mai coboară, mai se suie,
Și-nspre marginea pădurii
Stă la colț de cărăruie.
Ostenit, pe-un zgheab s-așază
Și clipind tremurătoare
Genele lui argintate,
Ce mi-și vede, ce mi-l doare?

Măre, colo, mai departe,
Se îmbină două creste,
Și-n poiană ce s-arată
E aievea, nu-i poveste.
Părul galben răsfirându-și
Răsturnat peste răzoare,
— De huzur i-s roși obrajii —
Doarme leneș craiul Soare.

Se încruntă greu bătrânul,
Murmurând încet în barbă,
De sfială se cutremur'
Firicelele de iarbă.
Își spun taina la ureche:
“Crai de glume, stai ș-adastă,
Moș Amurg aleanu-ți poartă,
Nu-ți dă fata de nevastă“.

Craiul tânăr sus pe creste
Simte-a ierbilor povață,
Și de jale, biet voinicul
Se întunecă la față.
Către casa lui din peșteri
Necăjit moșneagul pleacă.
Brazii-nfiorați îl lasă
Pe măria-sa să treacă.

În oftat se-ndoaie fagii,
Tremură în crâng alunii
Și deodat' pădurea-ntreagă
A-nțeles durerea Lunii...
Biată Lună tremurată,
În zadar te-arăți în cale,
Toate florile surate
Plâng de dorurile tale.

CARMEN

Mireasa mea albă, cu chipul bălai,
Ascultă a nopții povață,
Minuni spune glia-n poveștile ei
Și tainele vieții ne-nvață.
Nu simți tu fiorul ce-n tremur prelung
Tresare-n adâncuri de ape,
Răsufletul verii cum vine și-n drum
Purcede vieți să dezgroape?

E dragostea mare — ascunsa pornire
Ce sânul pământului poartă;
E ceasul când glia în truda ei mută

Învie-și țărâna sa moartă;
E clipa când vechiul prisos de viață
În straturi de flori se adună,
Când bobul sfielnic din spice răsare,
Zâmbind în poleiul de lună.

Lumina și cântul nuntesc peste fire
În zvon de evlavie sfântă,
Cu brâne de aur e bolta încinsă,
Și iarba livezilor cântă.
Azi lunca-i o mândră biserică largă,
Iar plopii străjeri la irugă
Par preoți cărunți în odăjdii de praznic,
Cu brațe nălțate spre rugă...

Mireasa mea albă, cu chipul bălai,
În fața lor blândă și dragă
Smerită să-și plece genunchii trudiți
Și dragostea noastră pribeagă;
Și cerul și glia ne-ascultă pe noi,
Iar marginea zării albastre
Aprinde-o sfioasă făclie de veghe
Și-n drumul nădejdelor noastre.

Noi suntem copiii pământului bun,
Drumeți ai poruncilor firii,
Și-n sufletul nostru-i același îndemn
Ce-nvie pe câmp trandafirii.
Stăpână e firea ce bolta aprinde
Și seamănă flori în dumbravă,
Iar dragostea noastră-i un picur senin
Din veșnicu-i cântec de slavă!

O RAZĂ

Te-apropie, te-apropie de mine,
Și-ascultă-mă, frumoasa mea minune:
Eu sunt supusul firii înțelepte,
Închinător la glie și la soare;
M-au învățat poruncile ei drepte,
Îndemnul lor cuvântul meu îl spune.
Sunt cântărețul celor fără nume,
Un strigăt smuls de-a vremilor vâltoare
Din viforul durerilor din lume.
Mult tănuita firii îndrumare
M-a plămădit din ură și iubire,
Mi-a dat durerea lumii moștenire,
Amarul ei să-l ocrotesc pe strune.

Te-apropie, te-apropie de mine,
Vreau mâna ta, minunea mea bălaie:
Azi, sub aprinsa cerului văpaie,
În strălucirea mândrei bolți albastre,
Să se-nfrățească sufletele noastre,
Să se topească-n firea-ndrăgostită
Atât prisos de viață netrăită,
Ce răzvrătit îmi fulgeră prin vine.

Azi sufletul, trudit ceteț de stele,
Străjerul treaz al visurilor mele,
Întraripat străbate bolta-ntreagă;
Pătrunde sus și-n drumu-i se-nveșmântă
Cu revărsarea cerului senină,
Cu cingătoarea albă de lumină,
Cu tot argintul pulberii mărunte,

În calea lui din stele-și face punte:
Pătrunde sus, în bolta care cântă,
Și-atâtea taine-acolo sus dezleagă.
Azi, mintea, simt, purcede să-nțeleagă
Al vieții mele rost ascuns în stele.
Căci stelele îmi spun cuvânt anume:
Că-n patima îmbrățișării mele
Și-a ferecat iubirea ei o lume.

Toți cei lipsiți de-a dragostei povață,
Rătăcitori prin negură și ceață,
Toți cei feriți de-a soarelui căldură,
Îngenuncheați de rele și de ură.
Înfrigurate suflete muncite
De-o veșnică, zadarnică arsură,
Ce n-au primit iubire în viață,
Cu patima durerii lor unite
Își înfrățesc aprinsa mea pornire,
Îi dau avânt și nouă întărire,
Și glasuri nouă struna mea învață.

Mă cheamă țara celor fără soare,
Durerea lor și azi mă înfioară.

Privește-o rază blândă cum coboară
De sus din cer și fruntea ne sărută:
Solie sfântă, tainică și mută,
A pribegit din lumea ei de gheață
Spre lamura văpăii noastre sfinte,
Dorind iubire strălucirii sale.
Frumoasa mea, ea se va duce-n cale,

Rătăcitoare, undeva departe,
Lâng-un bordei părăginit de soarte,
Unde-o fecioară harnică, trudită.
Ce moarte-au scris pe fruntea ei bolnavă,
Cu chipul stins de-a lipselor otravă,
Cu acu-n mâna albă, ostenită,
A adormit pe pânza chinuită:
Tremurător va trece prin fereastră
În chiliuța umedă de lacrimi,
Lăsând un strop din fericirea noastră.

În clipa asta tainică și mare,
Când noi, topiți în dulcea-mbrățișare,
Jertfim iubirii sufletele noastre,
Tremurătoarea rază călătoare
Alintă somnul trudnicei fecioare
Și-i luminează fața ostenită,
Cu vraja ei întruchipând un zâmbet
Fericitor pe buza ofilită.

SUFLETUL

Pustietate largă și-atâta de săracă,
Lumina ta mă arde și bezna ta mă-neacă.

De mult, în vremi uitate, când mintea nu mai știe,
Ți-ai stors întreg belșugul din chinuita glie.

Atunci ți-ai stins și zvonul de miriști roditoare,
Și cântecul livezii, și cea din urmă floare...

Azi țara ta-i supusă de jale și osândă —
Și-atâția tigri-și urlă strigarea lor flămândă.

În noapte vin șacalii cu ochii de otravă
Și sapă tainic groapa atâtor morți în slavă...

Pustiul se întinde cât ochii pot să vadă,
Sub soarele tău vitreg, nisipul nu dă roadă.

Arare, câteodată, când vântul de departe,
Un fir de lut aduce țărâni tale moarte,

Când c-o sămânță-n taină se înfrățește lutul
Și-un mugur își ivește sfielnic începutul,

Himere cu ochi tulburi viața lui o curmă,
Nisipul le rămâne uscat și șterp în urmă.

Din cer, strălucitoare, cad raze jucăușe,
Batjocorind, păgâne, o lume de cenușe.

RĂSUNĂ TOACA...

Răsună toaca de utrină
În pacea unei nopți târzii
Și, rând pe rând, câte-un opaiț
S-aprinde-n mutele chilii...

De glasul ei tresai pe pernă,
Măicuță, tu, cu chip frumos,
Și-alergi în grabă la altarul
Mântuitorului Hristos...

Te văd în colțul vechi de strană
Cum stai supusă de răstriști,
Și-atâta jale pare scrisă
În ochii tăi curați și triști...

Și cum te-nchini în rugăciune,
Eu mă gândesc înduioșat:
Nemilostiva toacă-a nopții
Ce vis frumos ți-a tulburat?...

CÂNTECE

I

Tu n-ai la ușa ta zăvor,
Nici lacăt n-ai la tindă,
Tu n-ai la ușa ta zăvor
Când eu, ca hoții, mă strecor,
Și bietul suflet călător,
La pragul tău colindă.

Tu mă auzi și mă-nțelegi
Și-același vis ne poartă,
Tu mă auzi și mă-nțelegi,
Dar popi, cu cartea lor de legi,
Și pravilele lumii-ntregi,
Îți străjuie la poartă.

II

Mor azi zâmbetele mele,
Moare-ntreaga vraja firii,

În paharul din fereastră
Mor la noapte trandafirii.

Nici de cântec din tilincă
Nu mai tremură brădetul,
Jos la marginea dumbrăvii
Se usucă zmeuretul...

Mor poveștile în pragul
Noptilor la șezătoare,
Moare-o stea-n adâncul mării,
Și iubirea noastră moare.

Eu rămân să Țes statornic
Cântecul de îngropare:
Zilelor de săptămână,
Zilelor de sărbătoare.

III

E îngropare azi la mine,
Din ochii veșnicelor stele
Cad razele tremurătoare
La groapa visurilor mele.

Se zbuciumă înfiorată
De-un tremur geana lor de aur,
Atât de jalnică-i povestea
Înmormântatului tezaur.

Truditul suflet se întreabă:
De ce chiar cea mai dragă mână

Ursită-i pe sicriu s-arunce
Întâiul bulgăr de țărână?

IV

De va veni la tine vântul,
Purtând povestea mea amară,
Jelitul lui să nu te-nfrângă,
Mustrarea lui să nu te doară.

Nu-i vina ta... Așa e scrisă
Nemilostiva lege-a firii;
Sărutul otrăvit al brumii
Omoară toamna trandafirii...

Și cine s-ar opri să plângă
O frunză veștedă-n cărare,
Când codrii freamătă alături
Și râd în răsărit de soare?...

V

Atât de veche-i îngroparea,
Nici sufletele nu ne dor,
Și tot îmi mai răsai din neguri
Își au și morții dreptul lor...

În nopțile de primăvară
Revin aducerile-aminte,
Și mintea, pasăre răzleață,
S-abate-n drum peste morminte.

De ni se-ncrucisează drumul,
Îndurerați noi ne zâmbim...
Nu-ți par și zâmbetele noastre
Ca două flori din țintirim?

VI

Primăvară, primăvară...
Zâmbetul întregii firi,
Dragoste de fluturi galbeni
Și de galbeni trandafiri.

Primăvară, primăvară...
Tremură luna bălaie,
Dorm doi pui de rândunică
Sub o strașină de paie.

În ungher, păraginită,
Doarme hârbul de ghitară —
Va mai fi și pentru tine
Primăvară?...

SONET

Cuprinde-mă din nou, singurătate,
Căci țara ta de-atâtea ori mă cere;
La sânul tău vor prinde-n veci putere
Avânturile inimii curate.

Nemilostiva lumilor durere
De parte-și strigă multele păcate:

Ca-ntr-o vrăjită, tainică cetate,
Eu mă închid în sfânta ta tăcere.

Grădina ta atât de mult mi-e dragă,
Sunt flori acolo visurile mele,
Și sufletului dat e să culeagă.

Rătăcitor el florile-și adună
Și, în odihna nopților cu stele,
Își împletește trainică cunună.

SONET

Tu, tainică, curată Poezie,
Biserică cu porți neîncuiate,
Tu neamurile gândurilor toate
Cu drag le lași la pragul tău să vie.

Tot sufletul la poarta ta când bate,
Drumeț slăbit, puterile-și învie,
Își spovedește patimile ție,
Și ele-adorm de tine alinate.

Păcate vin sub bolta-ți milostivă,
Tu le ascuți pe toate deopotrivă
Și le oprești neghina și amarul.

Dar tu rămâi de-a pururea senină,
Căci nu-i pribeag ce-n fața ta se-nchină
C-o lacrimă să nu-ți spele altarul.

E SĂRBĂTOARE

E sărbătoare pe câmpie, și-n suflete e sărbătoare,
Învie firele de iarbă sub ploaia razelor de soare.

Sunt Paștile cele frumoase, și-n fire zvonul lor străbate,
Clopotnița-și îndoiaie trudnic încheieturile uscate.

Arama strigă când se zbate măiastra clopotului limbă,
Eu simt strigarea ei aprinsă, și-n vorbe sufletul o schimbă:

*

Voi toți cari suferiți și plângeți sub larga-ntindere
albastră
Veniți, veniți, căci va să vie curând împărăția voastră!

Veniți, voi, obidiții lumii, cu buzele înfrigurate,
Voi, chinuiții de arsura unei tăceri îndelungate;

Voi, osteniți fără nădejde, voi, slujitorii fără plată,
Voi, căror vremea v-a dat veșnic numai porunca
blestemată;

Voi, ce muncirăți pentru alții, trudind cu mâinile-
amândouă,
Veniți, că zvonul meu acuma vestește învierea, vouă!

Voi, cei cu fruntea de sudoare, cu genele de lacrimi ude,
Eu cerului vă strig durerea, și Dumnezeu din cer aude!

Aduc lumina care sparge și sfarmă capiști de păcate,
Zăvoarele mucigăite din temnițe întunecate!

Eu celor orbi dezleg azi taina înfricoșată de-a vedea,
Și prăznuiesc, că-n al lor suflet învie învierea mea!

*

Ascultă mintea mea supusă, genunchii mei se pleacă-ncet
Și-aduc prinosul închinării celui de neam din Nazaret.

POEZIE

Tu, Doamne, tu, stăpânul peste fire,
Ce din curata stelelor lumină
Dai lumilor de veci orânduire;
Tu, într-o clip-a milei tale sfinte,
Și sorții mele scris-ai o menire:
Ce-nfricoșat e darul tău, părinte!

Pleoapelor tu nu le-ai dat hodină,
Nici sufletului mută-mpăciuire,
Nici minții mele somnul fără vină!

În noaptea grea, când bolta-nfiorată,
Cu junghi de aur își străpunge sânul,
Când codru-și vede fala-ngenuncheată
Și umilit se zbuciumă bătrânul,
Când trăsnete potrivnice se-ncaier'
Și creștetele brazilor despică,
Eu în văzduhuri deslușesc un vaier,
Cum din adânc spre mine se ridică,
Gemând prelung la poarta mea, stăpâne!
Simt frământată-n urlete păgâne
Nemărginita lumilor durere,
Cum vine-n zborul aripilor grele

De-mi zguduie zăvorul și mă cere
Strivită simt în matca ei, părinte,
Cum se frământă chinuita minte,
Cum gânduri vin în clipele acele
Și se prăval' în pacea nopții mele
Ca bulgări grei în groapa-ntunecată!...

În zori de zi, în umeda răcoare,
Când fața plânsă florile-și înclină
În alintarea razelor de soare,
Robit de-ntâia zare de lumină,
Drumeț grăbit și fără de hodină,
Simt sufletul de drumu-i cum se găta.
Descătușat din pacea lui aleargă,
Ca vulturul în goana-nviforată,
Pământu-ntreg cu-ntinderea lui largă
El a purces sălbatic să-l străbată,
Cătând în drum sămânțele durerii...

Prin valul firii fără de repaos
Ca un vâslaș aprins își taie cale,
Își scaldă ochii-n râul larg de jale,
El totul vede, toate le ascultă...
Unde-i plânsoarea zărilor mai multă
El își rotește aripile sale.

Târziu, când geana zărilor senine
Se-nchide lin, și soarele pe munte
Își culcă chipul roșu de rușine,
Pe-a stelelor strălucitoare punte,
Drumeț înfrânt, cobori și tu la mine,
Povara grea abia mi te mai ține.

Din praful sur al zilei chinuite,
Cules în prada zborului sălbatic,
Din al durerii chiot furtunatic,
Din zâmbete de buze ofilite,
Din tulburări de patimi și ispite:
În truda grea, când tâmpla-nfierbântată
Se zbuciumă zăgazul să și-l frângă,
În biata minte greu cutremurată
Sămânța ta tresare-atunci, stăpâne,
Și tu-mi răsai, senină și curată,
Strălucitor, un strop de apă vie,
Ce-mi luminează-n negura nătângă,
Tu, tainică și sfântă *Poezie!*

DIN UMBRA ZIDURILOR
(1913)

REVEDERE

Tu, minunată poezie,
Uitatul meu ostrov de flori,
Îmi mai deschizi azi poarta mie,
Când mă întorc din pribegie,
Străin cu pași rătăcitori?

Îmi tremură durerea-n gene
Cum calc pe vechiul drum bătut;
Sărmane crânguri și poiene,
Vă năpădiră buruiene
De când noi nu ne-am mai văzut...

Ca un drumeț din altă țară
În cale mă opresc ș-ascult:
Aș vrea-n grădina solitară
Un glas să-mi reînvie iară
Din praznicele de demult.

Dar val de neguri mă-mpresoară,
Furtuni au bântuit pe-aici,

Nu-s stelele de-odinioară,
Pe urma lor abia mai zboară
Un roi plăpând de licurici...

Printre cărări dărăpănate
Cresc spini, iar flori de-mi mai răsar,
Se-nclină toate-nrouate
Cu lacrimile adunate
În drum de bietul grădinar.

DIN UMBRA ZIDURILOR

OASPE VECHI

Când zilele-mi mureau în urmă, sărace toate deopotrivă.
Tu, sfântă, minunată noapte, mi-ai fost de-a pururi
milostivă.

Când te iveai, din pragul bolții, cu albă pulbere de stele,
Durai o punte argintată la ferestruia casei mele.

Tu mă vedeai în brațe slabe îmbrățișând trudită pernă,
Când visuri îmi goneau odihna cu-nfrigurarea lor eternă;

Tu mă găseai uitat și singur și — darnică ca totdeauna —
Între pereții morți și umezi îmi trimiteai, podoabă, luna.

Cum cobora stăpâna blândă, făclie-n casă să-mi aprindă,
Se deslușea o lume-ntreagă închisă-n ciobul de oglindă...

Se-nfiripau lumini și visuri, că te mirai chilia scundă
Cum poate-atât prisos de vraje în îngustimea ei s-ascundă...

Atunci, în pacea-nfiorată de năzuințe fără nume,
Un copilaș cu ochii vineți, senin ca rostul unei glume,

Se furișa încet pe-o rază la patul meu, să mă alinte
Cu neastâmpărul albastru din căutătura lui cuminte.

Cu degetele moi și albe pe ochi mă mângâia... pe frunte...
Râdea cu glasul lui de clopot când da de firele cărunte...

Îmi dezgropa povești uitate, și cu făptura lui sprintară
Îmi deștepta un zvon de frunze, un glas de cântec de la
țară.

Venea la mine busuiocul, veneau și flori de sânziene,
De mână mă ducea copilul în țări cu feți și cosânzene...

Cum trece vremea nendurată și pururi cumpăna și-o saltă...
M-a dăruit c-o mână soarta, dar m-a furat cu ceealaltă...

Azi încăperea mea e largă, dar noaptea-i mută și săracă,
Ștau singur și aud aievea cum toate-n juru-mi prind să
tacă.

Nu mă mai știe vechiul oaspe... odată mi-a deschis pe-o
clipă...
Și nu m-a cunoscut, sărmanul... Cutremurat, s-a dus în
pripă...

Pesemne c-a murit acuma, ori ursitoarea nu-l mai lasă...
Copilăria mea senină, tu nu mai vii la mine-n casă...

AGONIE

În mine se petrece-o agonie,
Ca într-o tristă casă solitară,
În sufletu-mi bătut de vijelie
Eu văd un om ce-a început să moară...
Un cântăreț cu rostul de la țară
Se duce-acum și n-o să mai învie
Cu chipul lui senin de-odinioară...

Demult... Demult... Din cea dintâi clipită,
De când te-au smuls de la bătrâna vatră,
Din casa cu șindriile-acoperită,
De-atunci începe moartea-ți nesfârșită,
De-atunci te fură fiecare piatră...
Te-au biruit în stingerea domoală
Străine legi din guri necunoscute;
S-a poticnit curata ta sfială,
La orice pas, de pravili neștiute;
Prin praf, prin fum, prin vorbe de ocară
Te-ai dus, sârmane suflet de la țară.
Din orice colț mi te prindea o sârmă
Și te-alunga un șuier de mașină...
Avutul tău s-a risipit pe cale,
Te-au părăsit și zmei și cosânzene,
Ți s-a uscat și lacrima din gene,
Au amuțit și sfaturile tale...

Așa, pe rând, ți-a tot trimis viața
Un nou tâlhar, în orice clipă nouă,
Și fără milă-n toată dimineața
Te-a despoiat cu mâinile-amândouă!...

Acuma simt: drumețul dă să moară...
Un oaspe nou îi stă la căpătaie,
Încetișor în casă se strecoară,
Cu albe mâini, cu inima bolnavă,
Cu ochii arși de friguri și otravă...
Stăpân de-acuma el o să rămâie.

Privindu-și lung ograda în ruine,
El trist își spune gândul ce-l apasă;
“Tu mori acum... dar umbra ta revine,
Și pururi simt că singur nu mă lasă,
În nopți târzii s-a furișat la mine
Și-o să mă știu străin la tine-n casă...”

PARIS

I

La geam îmi cântă-n ritmuri cadente
Haotica Parisului năvală,
Când o ascult în goana-i triumfală,
Simt inima pământului cum bate.

Ca pe-un ostaș înfrânt de oboseală
M-a biruit năprasnica cetate,
Drumeț orbit de flăcări nevisate,
Îmi plimb prin ea umila mea sfială.

De-acum sunt robul mândrei metropole
În suflet simt cum crește-ntruna zvonul
Din preajma auritelor cupole.

Dar nopțile, când umbre moi se lasă
Și-n jur de mine urlă Babilonul,
Eu mă visez în sat la noi, acasă...

ZIUA

II

În zorii albi, senină dimineată,
Tu-mi pari o fată mândră de la țară,
Venită la oraș întâia oară,
Cu gând curat și rumenă la față.

Te prinde însă-n blestemat-ai gheară,
Te zbuciumă vârtejul de viață,
Din mii de guri minciuna lui te-nvață,
Stropindu-te cu tină și ocară...

Insulte cad, batjocura te arde,
La orice pas culegi o nouă vină
În rătăcirea ta pe bulevarde.

Așa pe rând te-ntuneci și, spre sară,
De praf, de fum și de păcate plină,
Tu te prăvali sfârșită și... murdară...

NOTRE DAME

III

Parisu-și urlă vasta nehodină
Și fără somn se zbate vinovatul...
E noapte-n jur, de-a lungul și de-a latul,
De vin, de glume și de-amoruri plină.

Durerile și-au amuțit oftatul,
Mor visurile sugrumate-n tină,
Scăldat în răs, în aur și-n lumină,
Pe uliți trece hohotind păcatul...

Drumeț străin din țări îndepărtate,
Eu mă strecor prin putreda cetate
Când după nori mijește aurora...

Prin boltituri de arcuri triumfale,
Văd turnurile vechei catedrale,
Ca două brațe blestemând Gomora...

FELINARUL

IV

Neadormit veghează felinarul,
În taina nopții osândit să vadă,
Tovarăș are colțul vechi de stradă,
Singurătății sfetnic — trotuarul.

El vede-a vieții nesfârșită pradă,
Asfaltu-i spune patima ș-amarul,
În fața lui își plimbă-ntreg calvarul
Întunecata veacului baladă...

În tremur lin lumina i se frânge,
Clipind încet cu licărire rară,
Îți pare-un ochi îndurerat ce plânge.

Și parc-aud oftarea lui sihastră:
“De ce m-aprindeți fiecare sară,
Să luminez nenorocirea voastră?...”

ÎN MUZEU

Lăcaș cernit al trecerii eterne,
Trist sarcofag al vremii adormite,
Tu, jalnică posomorâtă urnă,
Ce-aduni cenușa gloriilor stinse —
Sub bolta ta mi-e frig și mă cutremur.

De undeva, de dincolo de moarte,
Eu simt un duh întunecat cum vine,
Cum își desface aripile negre,
Cu zbor încet din haos se desprinde,
Și toate pier pe câte-un drum s-abate
Și le-a atins răsufletul de gheață...
Mor florile și zâmbetele mor,
Se frânge visul, dragostea apune,
Se sting zdrobite clocotele urii,
S-aștern în praf și dumnezei și îngeri,
Trosnesc și cad arcadele măiestre,
C-un geamăt lung se surpă Partenonul.

Iar duhul rău purcede mai departe,
Și răsul lui se plimbă pe ruine...

Zadarnic, tu, crăiasă-ndurerată,
Cu ochii stinși l-ai plâns pe Mausolos,
Și jalea ta a-ntruchipat minunea
Ce-mpodobește de mult Halicarnasul¹...
Și tu-n zadar ți-ai scris, Sardanapale²,
În marmură cântarea biruinței...
Sunt toate praf... — Un bulgăre nătâng,
Un strop răzleț și fără strălucire
A mai rămas din visele lui Ramses,
Ce-a ferecat eternitatea-n piatră.

Bieți biruiți, azi sunteți toți alături,
Ostași căzuți ai luptei nesfârșite,
E moartă azi și vechea voastră vrajbă.
Neputincios, la poalele Astartei³,
Cu arcul frânt, stă trist săgetătorul,
Privind obrazul spart al unui sfinx...

Cum stați așa, sărăcăcioase moaște
Ce-ați mai rămas, sărmene mărturii
Din strălucirea moart-a unui vis,
Satiri, himere, nimfe și centauri,
Cu trupul frânt, cu brațele pierdute;
Și cum amurgu-nlăcrimat trimite

---

¹*Halicarnas* — vechi oraș în Asia Mică, în care regina Artemisa a construit *mausoleul*, celebru monument ridicat în amintirea soțului ei, regele Mausoli.

²*Sardanapal* (Assurbanipal) — personaj legendar, creator al unui imperiu asirian, între 336-817 î.e.n., care însă a fost repede distrus.

³*Astarte* — zeiță feniciană, protectoare a fertilității pământului, a maternității și a dragostei.

De sus, din cer, un giulgiu mortuar
Pe la fereastra criptei voastre reci;
În liniștea arcadelor boltite,
Eu singur viu pe câmpul de bătaie,
Stau îngrozit de suspinarea voastră,
De geamătul ce tremură-n văzduh,
Și mintea mea aude cum pământul
Își cere astăzi morții înapoi...

Veniți, veniți să facem îngropare!
Drumeți de-acum ai vremii stătătoare,
Veniți o groapă nouă să săpăm!
Să le-amezăm în tristă înfrățire
Aceste moaște jalnice și sfinte,
Deasupra lor să crească iarba verde,
Să-și cânte viața imnul ei de slavă,
Iar din amarul plâns al veșniciei
Să prindem vraja clipei trecătoare...

CINQUECENTO¹

Clocot de măriri apuse,
A lui Leonardo vreme,
Glasul farmecelor duse
Vine pururi să mă cheme.

Mintea, pasăre răzleață,
La sicriul tău mă poartă,
Tu-mi dai dragoste de viață,
Minunată lume moartă.

---

¹ *Cinquecento* —secolul al XVI-lea (ital.).

Ți-au fost b̃arbari *cittadini*,
Aspru neam de hart̃ă dornic,
Pe pumnalul lui Cellini
Era s̃ângele statornic.

Cardinali purtau coroana
C-un sur̃as machiavelic,
Și venea din iad Satana
La sinodul ecumenic.

Ars de frigurile vieții,
Cu satiri și cu bacante,
Tat̃al palidei Lucreții
Sta de g̃at cu trei amante.

Era-n chiot Vaticanul,
Plin de patimi și pierzare.
Se urzea din crime planul
Groaznicului Don Cezare.

Cinstea greu suia calvarul
Când minciuna sta-n domnie;
Aretino¹, pamfletarul,
N-avea strop de omenie.

. . . . .

...Dar lumini strălucitoare
S-aprindeau printre păcate:
Erau flori, sonete, soare...
Era r̃as și s̃añătate.

---

¹*Pietro Aretino* (1492-1556) — scriitor satiric italian din epoca Renașterii.

Și de-aceea-ți cer eu sfatul,
Căci din mândra ta poveste
Nouă ne-a rămas păcatul,
Poezia nu mai este...

MAMA

E plin în jur de noi muzeul,
Și pare-un templu minunat,
În care mii de robi ai vieții
Vin să se spele de păcat.
Sunt călători din largul lumii,
Ce-au pribegit pe ocean,
Să-și scalde ochii în lumina
Din pânzele lui Tizian.

Stau toți cu mintea-ngenuncheată
Și-i mut cucernicul popor,
Eternitatea prinsă-n cadre
Își poartă sfântul ei fior.
Învins de taina mare-a clipei,
Se-nchină sufletul supus
În fața veșnicei icoane
Cu răstignirea lui Isus.

Ce blând se uită chinuitul
De sub cununa lui de spini,
Lumina resemnării mute
E scrisă-n ochii lui senini.
Nu-l dor piroanele din carne,
Zâmbește pașnic, iertător,
El știe că de veci învie
Acei ce pentru alții mor.

La poala crucii e Maria,
Și-n chipul ei, nespus de trist,
A zugrăvit un chin sălbatic
Penelul meșter de artist.
Ea-și frânge mâinile și geme,
În gândul ei a-ncremenit:
Nu dumnezeul, care-nvie,
Copilul ei, care-a murit.

O văd și mă întreb, pe gânduri,
De rostul nepătrunsei firi:
De ce și chinul unei mame
E-n prețul unei mântuiri?
O văd și simt în suflet patimi
Din traiul nostru măsurat,
Toți răstigniții mici ai sorții
Pe rând, în minte, mi s-abat...

Și stau pierdut... În jur de mine
Se schimb-al oamenilor val...

. . . . .

Ce-o fi făcând acum o mamă
Acolo-n satul din Ardeal?...

MĂSUȚA MEA

Și-a dus o-ntreagă veșnicie
Trudita anilor povară
De când legarăm prietenie,
Măsuța mea de-odinioară.

În umbra vechei cafenele,
În cel mai tănuț ungher,
Ne luminau aceleași stele,
Aceleași colț senin de cer.

Aici, în nopțile de iarnă,
Singurătatea mea amară
Putea visările să-și cearnă
Prin fumul leneș de țigară...

Măsuța mea, ți-aduci aminte
De-atâtea zile fără soare,
Când fruntea mea cădea fierbinte
În palmele tremurătoare?...

Pe bolta ei trandafirie
N-avea credința mea înfrângeri,
Și-n mândra noastră sărăcie
Ea ne vrăjea un cor de îngeri.

Cum m-a furat de-atunci viața
În goana ei fără repaos...
S-a stins în neguri dimineața
Rătăcitorului în haos...

Azi, după vremi, de patimi pline,
Măsuța mea, iar ne-ntălnim,
Duceam șirag de vieți în mine,
Azi mă întorc c-un țintirim.

Mi-am risipit de mult în lume
Senina visurilor salbă;
Măsuța mea, îți spun un nume,
Și-l scriu pe marmura ta albă...

CÂNTĂ APELE

LA MAL

Mândra apelor crăiasă,
Ne-ntâlnirăm azi în cale,
Eu, cu gândurile mele,
Tu, cu valurile tale.

Prinși de-o tainică chemare,
Ne privim acum în față,
Tu, eterna vremii doamnă,
Eu, un strop răzleț de viață.

Cum te văd, din clipă-n clipă,
Mintea-mi zgribură și cade,
Simt moșia ta cum crește
Și hotarul meu cum scade.

Ți-ai pornit nemărginirea
Să mă-nfrunte, să mă frângă...
Râd talazurile tale
De luntrița mea nătângă.

Tu mă birui, fără luptă,
Pururi neînvinsă mare,
Ochii călători pe ape
Tremură și-ți cer iertare...

Spre adâncurile albe
Îmi îndrept umila rugă!

Mă primește-ntotdeauna
Ucenic să-ți fiu, și slugă.

Lasă-mă uitat la malu-ți...
Să mă uit așa departe:
Din întinderea albastră
Voi citi ca dintr-o carte...

AETERNITAS

Pe boltă stele tremurate purced sfiala să-și aprindă,
Și ca o pasăre rănită se zbate biruitul soare;
Noi stăm la mal uitați alături, când veșnica povestitoare
Nemărginirea ei și-o frânge în ochii tăi, ca-ntr-o oglindă.

Amurgu-și flutură-n albastru năframa cu argint țesută,
Și tot mai rar își bate marea răsufletul domol de pace;
Noi ocrotim atâta cântec acum, când buza noastră tace,
Când mâinile îngemănate se strâng și-și spun povestea
mută.

Pribeag ni-e sufletul pe ape, și marea ni-e acum stăpână,
Căci ne-am topit de mult visarea în uriașul piept de unde,
Ea ne-a-mpletit iubirea-n valuri, în depărtările afunde...
De-acuma, prinsă-n taina apei, nemuritoare-o să rămână.

...”Și ne vom stinge-ncet, femeie, ni-e scrisă moartea sub
pleoape,

Dar va zâmbi întotdeauna senina veșniciei soră,
Va răsuna iubirea noastră în mândra valurilor horă,
S-a legăna pe-aceleași unde, va plânge în aceleași ape.

Și poate-odată, într-o sară, tot ca acum de albastră,
Când noi vom fi demult țărăni, vor poposi doi inși la
mare.
Neștiutori s-or prinde-n brațe, se vor strivi-n îmbrățișare
Și nu vor înțelege, bieții, că strâng la piept iubirea
noastră.

DE PROFUNDIS¹

Plâng apele în noaptea asta
Și, într-un vaier îndelung,
Oftări mi-ating în zbor fereasta,
Și-n zbor la patul meu ajung.

O groază sufletu-mi supune
Și-n așternut eu mă cufund
Când stihuri de îngropăciune
Vin din prăpăstii fără fund.

Plânsori și gemăte și șoapte
De-a lungul apelor s-aștern,
Și-n pacea miezului de noapte
Par smulse dintr-un plâns etern.

Pesemne-acu-i grozava clipă
Când moartea s-a pornit la drum,
Și bate tainic din aripă
Deasupra mărilor acum.

---

¹"Din adâncuri (lat.) Începutul psalmului 130, care se cântă la înmormântările catolice

Toți robii zăvorâți sub apă
Își simt stăpâna și tresar,
Ei sparg a valurilor groapă
Și plâng cu plânsul lor amar.

Împins de-o nepătrunsă lege
Se cere lutul în pământ:
Sărmane suflete pribege
Își cer o cruce și-un mormânt...

LACUL

La geamul meu de lângă lac
Se bate apa-n scânduri,
La geamul meu de lângă lac
Se fac încet și se desfac
În mine-atâtea gânduri...

Pe rând vin undele de mor
Și-n murmur se destramă,
Pe rând vin undele de mor
Și parc-aleg din gura lor
Pe nume cum mă cheamă...

Eu m-am gândit de-atâtea ori
Și mintea mea se-ntreabă,
Eu m-am gândit de-atâtea ori:
Ce tainici, nepătrunși fiori
De-ntinsul lac mă leagă?...

Pesemne, tu, care te-ai dus,
I-ai rătăcit pe maluri,

Pesemne, tu, care te-ai dus,
Într-un târziu și trist apus,
Te-ai oglindit în valuri...

De-atunci îl zbuciumă muștrări
Și-n noapte plânge lacul,
De-atunci îl zbuciumă muștrări
Și simte-aceleași frământări
Ca dorul meu, săracul...

EU STAU LA MAL...

Corabia din lanțuri desfăcută
Își mișcă-ncet scheletele trudite,
Cu ea te duci spre lumi nebănuite,
Femeie, tu, pe veci necunoscută.

Abia în zborul ultimei clipite
Te văd — de-acuma pururi nevăzută —
Și totuși simt o jale neștiută
Când zarea albă-n purpură te-nghite.

Eu stau la mal, și golul ne departe...
Mă uit în larg cât ochii pot să vadă
Cum mi te pierzi departe... mai departe...

O taină simt că m-a legat de locul
Unde-am rămas nedumeririi pradă...
Pesemne-acuma mi-a murit norocul...

SCRISOAREA TA...

Scrisoarea ta mi-a destrămat
A visului beteală,
Ce viperă ți-a-mprumutat
Veninul drept cerneală?...

Cu slova ta vin anii toți,
Și-n vraja lor mă fură...
În rostul ei mărunț, cum poți
Să-nchizi atâta ură?...

Cetind-o azi, ca alte dăți,
În mine-un gând tresare:
Ce-ar fi s-o sfârtic în bucăți
Și s-o arunc în mare?

Din ale scrisului tău vești
Otrava s-ar desprinde,
Că mâine-atât amar de pești
Pescarii n-ar mai prinde...

GÂNDEȘTE-TE...

Lin picură azi milostiva pace,
Și prin văzduh o șoptă nu colindă,
Peste întinsa lacului oglindă
Amurgul umed umbre moi desface.

Pe cer pornesc făclii să se aprindă,
Începe bolta-n aur să se-mbrace,

Stejarul mut deasupra noastră tace,
Abia arare cade câte-o ghindă...

Cum stăm așa, cu ochii duși în stele,
În inimă simțindu-ne veninul,
Părem doi tainici făcători de rele.

Mă înfioară zărilor albastre:
Gândește-te, ce clar le-ar fi seninul
De n-am fi noi, cu sufletele noastre...

SCIROCCO

S-alungă clocotul de ape,
Și-n goană brațul unui val,
Ca un stăpân fără de milă,
Azvârle-o scândură la mal.

Biruitoare urlă marea
Și mi te lasă pe pământ,
Solie jalnică și mută
A așteptării ce s-a frânt.

Ce tainică apropiere
Și ce îndemn ascuns din cer
Mi te-a trimis să-mi spui povestea
Pierdutului corăbier?

Ori poate știe uraganul...
Și vrea să-i vadă la un loc
Pe bieții călători pe valuri
Bătuți de-același nenoroc?...

COARDE VECHI

POET

Când l-au închis după zăbrele
Și paznicii l-au petrecut
L-au despuiat de toate cele,
De tot sârmanul lui avut...

L-au dus așa-ntre răzvrățiții
De după zidul fără glas,
Dar și-au uitat nenorociții
Că gândurile i-au rămas.

Nebănuitul lor tezaur
Nebunii-ntreg i l-au lăsat
Și-n giulgiul lor tivit cu aur
El sufletul și-a-mpresurat.

Zadarnic bate din aripă
Și-n goană moartea-i dă fiori,
Zadarnic huhurezii țipă
Din turla negrei închisori.

În mândră vraje se desfată
Ungheru-ngust și nevoiaș
Și-i o grădină fermecată
Chilia de pușcăriaș...

Iar dacă, tainic, câte-o rază
Coboară tremurând pe pat,
Ea-nfiorată luminează
În visul unui împărat...

DOINA

O doină plânge sus pe culme,
Din fluier unde limpezi cad,
Și legămate lin s-afundă
În pacea cordilor de brad...

Cântare, meșteră cântare,
Te stingi acum încet-încet,
Și-adormi pierdută-n tremurarea
Oftării blânde din brădet...

Mi-ai picurat un strop în suflet
Din taina vremii de demult,
Și plânsul veacurilor duse
Mă înfioară când te-ascult...

Cum te-ai topit acum în noapte,
Eu stau cu inima la sfat:
În care brad, de care creangă
Plânsoarea ta s-a aninat?...

Și cât vei mai trăi acolo,
Tu, soră pururea cu noi,
Când va fi mort de mult ciobanul,
Și moartă turma lui de oi?...

Târziu odată — cine știe? —
Trecând pe-aici un călător,
Te va culege dintr-o floare,
De după-o aripă de nor...

Te-a coborî în largul văii,
Și-o lume te va asculta,
Și-o lume-ntreagă va începe
Să plângă cu durerea ta...

VOI VENIȚI CU MINE...

Voi veniți cu mine, oaste nevăzută,
Moșii și strămoșii mei din zile moarte,
Grăitoarea voastră îndrumare mută
În vârtejul lumii căile-mi împarte.
De demult, din ceața vremii înnoptate,
Eu aud un cântec călător cum vine,
Ca un clopot tainic inima mea bate,
Din adânc vă cheamă să veniți cu mine.

Eu vă port în suflet, plămădiți în sânge,
Și din vina voastră mi-e zidit păcatul,
Glasul vostru geme jalea mea când plânge...
Eu din plâns de veacuri mi-am topit oftatul...
Întărită-n drumu-i, de la voi învață
Ura mea să ardă, mâna să se-nchine,
Ați murit cu toții ca să-mi dați o viață,
Morți fără de moarte, voi veniți cu mine.

Din amurgul umed când se face sară,
Sufletul vă simte cum îi treceți pragul,
Ca-ntr-o casă mică, albă, de la țară,
Eu vă văd alături, mi-e mai mare dragul...
Sunteți fără număr, popi cu bărbi cărunte
Cu lumina scrisă-n frunțile senine,

Cercetași de codri și păstori de munte,
Ceață nesfârșită, voi veniți cu mine.

La soborul vostru mintea mea culege
Taine din zapise, rosturi din hrisoave,
Mi se plâng ciobanii de călcări de lege,
Și-mi suspină-n noapte rugă de ceasloave.
Ca o cenușotcă mintea mea ascultă
Cum frânturi de veacuri strigă din ruine,
Prinde-abia un picur din văltoarea multă
Și se-nchină vouă, că veniți cu mine.

Eu din oastea mare nu-s decât solia.
Ucenic cucernic vă vestesc cuvântul,
Nu-s decât un fulger smuls din vijelia
Ce-a închis la sânu-i milostiv pământul.
Rămâneți la mine voi întotdeauna,
Înfrățiți cu focul sângelui din vine,
Căci se stinge glasul și se frânge struna
Când în goana vieții nu-ți mai fi cu mine...

INIMA

Biată inimă bolnavă,
Făgădău la drum de țară,
Cine-și mai aduce-aminte
Câți drumeți te cercetară?

Tu n-aveai zăvor la tindă,
Nici scumpete la măsură,
Și-ai cinstit pe fiecare
C-un pahar de băutură.

Cum veneau în miez de noapte.
Călători pribegi în lume,
Toți stăpâni la tine-acasă,
Răi de plată, buni de glume...

Tu la toți le-ai dat hodină,
Și le-ai dat popas în cale,
Pân' s-a risipit pe drumuri
Plinul pivnițelor tale.

Azi ești goală și săracă,
Și crâșmaru-ți dă să moară,
Cine să-ți mai treacă pragul,
Făgădău la drum de țară?...

STRĂMOȘII...

...”Nu suntem la același nivel... La 1759, adică pe vremea când strămoșii autorului de la Țara noastră nu se coborâse încă din maimuță, egumenul Laskaris scria că filiațiunea familiilor Dukas, Vrana și Laskaris“ ...

DUILIU ZAMFIRESCU
în "Convorbiri literare"

Nu mor strămoșii niciodată,
Războiul lor în noi și-l poartă,
Căci li-e țărâna spulberată,
Dar nu li-e dușmănia moartă.

Străveche, ura lor se-mparte
Din moș în moș, din tată-n tată,
Și azi, de dincolo de moarte,
Ei ne mai cer o judecată.

Cum ne privim acum în față,
Potrivnici însetați de luptă,
Neiscușița noastră-nvață
Din ura lor neîntreruptă.
Noi suntem flacăra pribeagă
Din nemblânzita lor văpaie,
Cu moștenirea noastră-ntreagă
Venim pe câmpul de bătaie.

Cu mine vin, roiesc întruna
Cei fără neam și fără număr,
Ce-au sprijinit întotdeauna
Eternitatea pe-al lor umăr.
Vin cei de-o lege cu pământul,
Copiii soarelui de vară,
Eu, solul lor, le port cuvântul,
Și-n suflet, sfânta lor povară.

Vin rânduri, cete se-nfiripă
Din vechea veacurilor lavă,
Din ceas în ceas, din clipă-n clipă,
Tot crește oastea mea grozavă.
Le văd în orice parte roiul,
Își cer dreptatea lor târzie,
Și fiecare-și vrea ciocoiul
În judecată să și-l ție.

Ei tot mai mulți răsar din groapă,
Răsar, și-n mintea mea s-alungă,
Vin bieți țărani munciți de sapă,
Și vin haiduci cu flinta lungă.
Sosesc cu dorurile toate,
Sărmanii nu mai pot s-adaste:
“Venit-am, măre, strănepoate,
Să ne primești la tine-n oaste!”

Le zic supus: “Veniți de-acuma,
Străbuni din lunga vremii cale,
Și dați-mi cântecul și gluma
Și nesfârșita voastră jale.
Veniți, căci glasul vostru-nvie
Un nou zorit de dimineață,
Voi ce-ați murit o veșnicie
Sunteți flămânzi azi de viață!”

Ei vin cu suflete-nnoptate,
De-aceea sfarmă lanțuri grele,
De-aceea urlă și se zbate
Durerea-n cântecele mele
Doar din al veacurilor caier
Mi-am împletit eu biciul urii,
Nestinsul vremurilor vaier
Mi-a scris blestemul-n ceriul gurii!...

De luptă-s gata deci... Prin mine
Un iad întreg cere răsplată.
Mi-e sete-acum... Te-aștept, vecine,
Și ochii mei păgâni te cată!
Îți vreau sclipirea de oțete,

Și vreau oștirea ta măiastră,
Întregul cer cu ochi de stele
Să lumineze lupta noastră.

*

Te-aștept... Te-aștept... Dar n-aud bucium,
Nici zumzet ascuțit de zale,
Mă-ndoaie patima, mă zbucium:
Arată-mi rândurile tale!...
Și cum te chem, ș-un colț de țară
Mi te-au cătat zadarnic solii,
Te-apropii tu de subsuoară
C-un slab egumen ros de molii...

Vă văd... Mi-e milă peste fire
De bietul grec cu haina ruptă:
Ai spart o criptă-n mănăstire
Ca să-ți câștigi un soț de luptă...
Vă văd, și oastea mea pe-acasă
Mi-o-ndemn încet să se strecoare:
Vai — toată ura mea mă lasă,
Căci sărăcia ta mă doare...

CARMEN LABORIS¹

Veniți în horă de frăție
Străvechii câmpului străjeri,
Ce ocrotiți de-o veșnicie
A muncii rodnice dureri.
Veniți, plugari, veniți, oștenii

---

¹Poezia muncii (lat.).

Celui mai vechi și sfânt război,
Tovarăși buni ai Cosânzenii,
Veniți cu noi!

În goana vieții-nviforată
Strigați: Plugarii-n veci nu pier,
Căci lor pământul sfânt li-e tată,
Și frate soarele din cer.

În casele cu grinzi bătrâne
Voi rostul lumii așezați.
Sus, dăătorilor de pâine,
În patimi și credințe frați,
Voi, platnici de sudori și sânge,
Voi, cei bogați și totuși goi,
Veniți să ne-nvățați a plânge,
Veniți cu noi!

Veniți, stăruitoare gloată,
Strigați s-auză mici și mari;
E răzimată lumea toată
Pe palme aspre de plugari!

Năpraznic vifor de dreptate
Vă doarme-n sufletu-nnoptat,
Și spală lumea de păcate
Când rele mâini l-au deșteptat,
De grele vremi de mai-nainte
De-al răsplătirii greu șuvoi,
Veniți, aducători aminte,
Veniți cu noi!

Strigați să știe largul zării,
S-auză toți câți trag în jug:
Că focul roș al răzbunării
Topește fierele de plug!

SCRISOARE

CONTESEI DE NOAILLES,
NĂSC. PRINCIPESA BRÂNCOVEANU¹

*Brâncoveanu Constantin,
Boier vechi și domn creștin...*

Cântec din bătrâni

Îți recitesc răvașu-n franțuzește
Cu slova lui muiată-n ironie
Și, nu știu cum, un gând mă ispitește...
Mă iartă, doamnă, că ți-l spun și ție...

Tu ne-ai uitat, tu din strigarea noastră
Nu știi nimic, nimica nu te doare;
Nici Dunărea nu-ți plânge la fereastră,
Nici munții mei nu pot să te-nfioare...

Nu ne-nțelegi nici visul, nici cuvântul,
Nici cântecul tu nu ni-l poți cunoaște...
Din țara ta ți-a mai rămas pământul,
Ai grâu în el, dar ți-ai uitat de moaște...

---

¹ Într-o scrisoare adresată revistei "Les Annales" contesa de Noailles declară că nu e româncă și nu cunoaște cătuși de puțin România, în care a fost numai o dată, în drum spre Constantinopol (n. a.).

Abia o dat', când te chema Bizanțul,
Ai poposit la noi o clipă, două:
Verigă mândră ce te-ai rupt din lanțul
Unor vieți atât de scumpe nouă...

De-aceea azi te miri ca de-o poveste
Când cineva de rostul tău te-ntreabă,
O glumă-ți par cuvintele aceste
Și râzi de noi, odraslă basarabă...

Râzi în zadar! Trecutul ne-nfășoară
Oricât de mult l-am surghiuni din minte...
Străbunii-n noi de veci nu vor să moară
Și noi mințim, dar sângele nu minte!

Ei vin la noi... — Ș-acolo-n metropolă,
Pe malul Senei, umbra lor străbate,
Suflarea lor pătrunde sub cupola
Palatelor cu creștete bronzate...

Câți logofeți și vornici nu se schimbă
În noaptea ta cu visuri zbuciumate...
Cu noi în drum doar pururea se plimbă
Un țintirim de suflete uitate...

Când vei simți o jale vag-adesă
Și-n liniștea amurgului de toamnă
Te vor fura îndemnuri nențelese,
Nu te mira: Sunt Brâncovenii, doamnă!

MOȘ CRĂCIUN

Moș Crăciun cu barba albă, moș Crăciun cu traista plină,
Vechi stăpân atât de darnic al copilăriei mele,
Azi la noi în sat te-așteaptă toată casa cu lumină,
Cu colinde și cu cântec și cu crai ceteți de stele.

Tu te furișezi în taină pe la fiecare poartă,
Cu pășirea ta tiptilă nu lași urme pe zăpadă,
Dar te simte-ntreg cuprinsul oropsiților de soartă,
Când lași binecuvântarea peste capul lor să cadă.

Tu cobori și-n sara asta, tu cobori ca totdeauna,
Pe pământul greu de rele, sol bătrân de gânduri bune,
Și-nveșmânți c-un vâl de pace răzvrătirea-nviforată...
Cum te-așteaptă-n sat la mine!... Du-te, du-te,
Moș Crăciune...

De nu ți-o fi peste mână treci și pe la casa noastră,
Biată mama-ngândurată azi e singură la masă,
Tu măcar o rază-n suflet îi trimite pe fereastră,
Când vezi neatins și vinul și colacul de pe masă.

Apoi pleacă, Moș Crăciune... pe oriunde-și duce darul
Bătrâneasca și cinstita și curata noastră lege;
Numa-n lumea mea străină nu-ncerca să treci hotarul,
Căci și inima și casa ți-s închise-aici, moșnege!...

EU ȘTIU UN BASM

Eu știu un basm de mult uitat
C-un cântăreț rătăcitor,
Ce strunele și-a încordat
Pe rând, la poarta tuturor,
Și-n cântecu-i înviforat
A plâns de lacrimile lor.

Din goana lui s-au ridicat
Văpăi și valuri de scânteii,
Bărbații s-au oprit în sfat
Și s-au oprit în drum femei,
O lume-ntreagă și-a legat
De glasul lui plânsoarea ei...

Cântând prin codri de brădet,
Drumeț pe larguri de pământ,
Așa s-a risipit încet,
Ca frunza spulberată-n vânt:
Nu visul lui nemângâiet,
Amarul altora l-a frânt.

Pe urma lui creștea popor
Și se ruga cu chip duios:
— Mai spune-ne câte ne dor
Și câte suflete ne-au ros,
Pribeagule, stihuitoare,
Le plângi atâta de frumos!...

El, ascultând al lor cuvânt,
A chibzuit și-a priceput
Că pururi fără crezământ
Durerea lui l-a petrecut
Și că-n sălbaticu-i avânt
Străine doruri l-au durut...

Atunci o clipă s-a-ntâmpat
— Mai vreți voi basmul să vi-l spui? —
Că jalea lui a lăcrimat,
Dar a-nțeles că nime nu-i,
În tot norodul adunat,
Să vază lacrimile lui...

CLIFE

TRAGE-ȚI OBLONUL...

Ascultă, copile, ce-mi spune viața:
De-a pururi în umbră să torci al tău gând,
Când simți în pleoapă o lacrim-arzând,
Ia seama la vreme și acopere-ți fața,
Să nu fie ochi să te vadă plângând.

Alături cu alții te-nșiruie-n horă
Și lumii plătește-i cu ce-i ești dator,
Fă-i patimei tale din zâmbet zăvor,
Tăcerea să-ți fie statornica soră,
Să nu știe nimeni ce rane te dor.

Iar noaptea când cade și ceața se lasă,
Tu trage-ți oblonul, să n-ai mărturii,
Și-atunci sub tavanul ascunsei chilii,
Despătură-ți taina ce-n suflet te-apasă,
Stropind-o cu lacrimi de ceasuri târzii...

UN TRANDAFIR SE STINGE

Cu trupul biruit de jale
Un trandafir se stinge-n glastră,
Stropindu-și plânsul de petale
Pe perinița din fereastră...

Se zbuciumă sărmana floare
Și moare-n patima ei mută,
Ca-n inima de fată mare
O dragoste nepricepută.

Se zbuciumă și până mâine
Își scutură podoaba-ntreagă,
Iar mâna gingașei stăpâne
Alt trandafir o să-și culeagă.

Și rând pe rând au să mai vie
Tot alte flori în vechea glastră,
Asemeni viselor ce-nvie
Și mor zâmbind în calea noastră.

TAINA

Iubirea mea-nchisă cu tainic zăvor,
Te port printr-al anilor șir,
Te port și cu tine pe drum mă strecor,
Păzindu-ți în suflet temutul fior
Ca floarea polenu-n potir.

În jurul meu urlă al lumii război
Cu vifor flămând și păgân,
În jurul meu cade și praf și noroi,
Și nimeni nu știe din tristul convoi
Ce strâng eu statornic la sân.

Tu, chiot sălbatic din sute de guri,
Zadarnic îmi strigi în urechi,
Prin vămile vieții și prin cotituri,
Ea vine cu mine și nu poți s-o furi,
O taină din zilele vechi.

Când noaptea-mi coboară la geamul închis
Și-n casa mea nimenea nu-i,
Ca de pe alte țărâmuri trimis,
În zboru-i molatic, plăpândul meu vis
M-atinge cu aripa lui.

Atunci se desfac ale tale comori
Și raiu-mi aduc pe pământ,
Atunci la fereastră-mi vin privighetori
Și toate te cântă... le-ascult până-n zori...
Iubirea mea — și eu te cânt...

TOAMNĂ NOUĂ

Atât de tristă-i dimineața
Acum când plânge-o toamnă nouă,
Când cade din copaci viața
Și frunze galbene mă plouă.

O lume-ntreagă simți cum moare
Într-o tulpină ce se-ndoaie,
În orice zvon o așteptare
Și-un vis în fiecare foaie.

Abia o brumă fără milă
Și vara mi-a fugit departe,
Răsar, movilă de movilă,
În jur de mine frunze moarte.

Ce taină le-a desprins în șoapte
Mai multe azi ca altădată,
Ce visuri au murit azi-noapte
Cu-atâta frunză spulbetară?

Icoane negre mi s-arată,
Și nu știu cum, dar mi se pare
Că-n noaptea asta-ntunecată
S-a prăpădit o fată mare.

MĂ-NTORC DIN NOU...

Am rătăcit departe-n lumi străine,
Crezând că scap de-a patimii prigoană,
Că-n sufletul meu insetat de goană
Mai poate crește-o floare pe ruine.

Dar un blestem din orișice icoană
Mă urmărea, căci te vedeam pe tine...
Și te visam ca,-n nopțile senine,
Un crai pribeag pierduta lui coroană...

Nu te mira că azi înfrânt de cale,
Robit de-un chin care-n curând se curmă,
Mă-ntorc din nou la pragul casei tale.

Gândește-te că-n truda lor arsură,
Când simt aproape clipa de pe urmă,
Bolnavii toți cer cuminecătură...

AMURG

Din mesteacănul de-afară
Foi îngălbenite curg,
Când cernindu-și pâzna rară
Cade vânățul amurg.

Frate bun mi-a fost copacul
Cu podoaba lui de ieri.
El mi-a adumbrit, săracul,
Un noroc de două veri.

Zgribulind din trup se-ndoaie
Peste geamul meu deschis —
S-a mai dezlipit o foaie,
Mi s-a mai fărmat un vis...

Unde ești tu, să ne plouă
Plânsul funzelor ce mor
Și cu brațele-amândouă
Să oprim căderea lor?...

Mâna ta să le culeagă
Și să ni le-mpartă-n doi.
E povestea noastră-ntreagă
Scrisă-n veștedele foi...

O LACRIMĂ

De-ar fi să-ți împărțești odată
Tu bogățiile ce ai,
Din toate darurile tale,
Ți-aș cere-o lacrimă să-mi dai.

Mi-ai da atunci un strop de suflet,
Ce din adâncuri îmi răsare,
Căci numai din adâncul mării
Se pescuiesc mărgăritare...

MOȘTENIRE

Într-un amurg primăvărat,ic,
Într-un amurg cu flori de tei,
Tu mi-ai trimis întâia rază
Din ochii mari și farisei...

Eu nu știam unde ți-e calea
Și nu știam de unde vii,
Solie mândră rătăcită
La pragul unei curți pustii.

O clipă te-am simțit aproape
Ca strălucirea unui fulg.
Te-ai dus apoi — și eu zadarnic
Aș vrea din minte să te smulg.

Dar cu fiorul clipei mute,
De-atunci eu sufletu-mi alint,
Ea-mi țese zbuciumul de-aieva
Și-mi țese visele ce mint.

Mă-ntreb: ce soartă rea mă face
Un rob de-a pururi să-ți rămân,
Să-și ard-o veșnicie-n mine
Făclia dorului păgân ?

Pesemne noi odinioară
În alte lumi ne-am cunoscut
Și-n noua întrupare-aducem
Un strop din vechiul nostru lut.

Tu vii cu vechea stăpânire
În fulgerul unei priviri,
Pe când pe mine mă supune
Blestemul tristei moșteniri.

O CLIPĂ

Abia ne-am revăzut o clipă
Și iar ne-a despărțit talazul
Pândează din umbră nenorocul
Când tu-mi încolăceai grumazul.

Dar revederea noastră mută
A fost de-ajuns ca să-nfiripe
Un înțeles de-o viață-ntreagă
În fâlfăirea unei clipe.

Mi s-a părut că-n largul mării,
În noaptea neagră și afundă,
Văd la lumina unui fulger
O luntre care se cufundă.

CÂNTECE FĂRĂ ȚARĂ
(1916)

FĂRĂ ȚARĂ¹

Eu sunt un om fără de țară,
Un strop de foc purtat de vânt,
Un rob răzleț scăpat din fiară,
Cel mai sărac de pe pământ.
Eu sunt un mag de legea nouă,
Un biet nebun, orbit de-o stea,
Ce-am rătăcit să v-aduc vouă
Poveștile din țara mea.

Eu sunt o lacrimă târzie
Din plânsul unei mii de ani,
Sunt visul care reînvie
La vetrele celor orfani.
Sunt o mustrare călătoare
De pe tărâmurii fără glas,
Și dintr-o lume care moare
Sunt strigătul ce-a mai rămas.

Eu sunt oftatul care plânge
Acolo-n satul meu din deal,

---

¹ În ediția din 1916, poezia avea următorul motto: "Factorilor răspunzători".

Sunt țipătul muiat în sânge
Al văduvelor din Ardeal.
Sunt solul dragostei și-al urii,
Un visător de biruinți,
Ce port blesteme-n cerul gurii,
Drept moștenire din părinți.

Eu m-am desprins dintre morminte,
Din cripte umede și reci,
De unde-aducerile-aminte
Țin straje unui gând de veci.
Și cu fiorul care poartă
Pe cei încrezători în frați,
V-am plâns la fiecare poartă
Durerea morților uitați.

Azi simt cum noaptea se coboară
Pe dimineața mea de ieri,
Cum cântul meu se înfășoară
În giulgiul veșniciei tăceri...
Și printre voi îmi duc povara
Stropit de răs și de noroi,
Căci vai de cine-și pierde țara
Ca să și-o ceară de la voi...

AȘTEPTARE

Mor clipe mute, numărate,
Acolo-n satul vostru gol,
Mor clipe mute numărate,
Și-n pacea nopții-nfiorate
Același vis vă dă ocol.

Vi-l murmură și vi-l frământă
Pe-ascuns izvoarele de-argint,
Vi-l murmură și vi-l frământă,
Din streșini ploile vi-l cântă,
Din streșini ploile vă mint...

Voi tresăriți întotdeauna,
Robiți de așteptarea lui,
Voi tresăriți întotdeauna,
Vă-nșală soarele și luna,
Sărmani copii ai nimănu.

De-un an vegheați în pragul porții,
Încremeniți de-un tainic lanț,
De-un an vegheați în pragul porții,
Bolnavi, ce-n frigurile morții
Vedeți un chip de dorobanț...

PAJUREI CU DOUĂ CAPETE

Din grele vremi de grea corvoadă,
De când urnită din noroi,
Spurcată pajură de pradă,
Te-ai pus stăpână peste noi,
Din grele vremi demult s-alege
Pe urma ta același sfat:
Că-n ciubul tău fără de lege
Miroase-a moarte ș-a păcat.

Ca un blestem de cununie
Ne stă pierzarea ta-n pervaz

Și gheara ta de veci ne scrie
Rușinea vieții pe obraz;
Căci n-are iadul vreun balaur
Mai rău și mai înfometat,
Să ceară sânge-atât și aur,
Cât bietul meu pământ ți-a dat.

Cu două ciocuri nesătule
În inimă tu ne-ai străpuns,
Nici lacrimi n-ai avut destule,
Nici carne nu ți-a fost de-ajuns.
Ți-am dat feciorii și bărbații
Și ți-am dat plânset de femei,
Ți-am dat sudoarea unei nații,
Tu, pajură, tu tot mai vrei...

În negru-galben ochiul sorții
Ți-a prins stindardul fără spor,
Căci galbeni ni-s la față morții —
Și neagră-i jalea-n urma lor.
Din ei e casa ta zidită,
Și-n putredele-i temelii
Se macină îmbătrânită
Sub strigătele celor vii...

Azi gemi strivită și bolnavă
Când vulturii gonaci te rup,
Văd din răsufletul de-otravă
Arsura stinsului tău trup,
Din munți, din văi și pân' la mare,
Te smulg, te mușcă, și te-alung,
Cu bocete de îngropare
Răsună vaieru-ți prelung...

Nu ne-au scris zodiile nouă
Ce-ți blestemam la căpătâi,
Cu vлага noastră frântă-n două
Să-ți fim la groapă cei dintâi.
Dar când potopul tuturoră
Va-nchide praznicul grozav,
Vom fi și noi să-ntindem hora
Pe stârvul tău căzut în prav.

Atunci, în milostiva clipă
Când cufundându-se-n amurg,
Pe sfâșiata ta aripă
Va plânge schilavul Habsburg,
Atunci, privind din nou cărarea
De ani o mie, robi ai tăi,
Vom sta învinși simțind muștrarea
Că singuri nu ți-am fost călăi.

SÂNGELE

Tu, răzvrătit potop de sânge,
Ce-mi fulgeri turbure prin vine,
Și-n flacăra-ți ce nu se stinge
Ești pururea stăpân pe mine;
Tu, blăstem fără dezlegare,
Porunca din uitate vremuri,
În goana mea fără-ncetare
Cu taina ta tu mă cutremuri..

Ce vifore înfricoșate,
Ce patimi fără de măsură,
Și din vechime ce păcate

Închizi în orice picătură ?
Din care strigăt de chemare,
Din ce fior aprins de luptă,
Din ce adâncuri îmi tresare
Zvâcnirea ta neîntreruptă ?

Pesemne veacuri își topiră
Al urii uragan de lavă,
Și-n stropii tăi îmi plămădiră
O veche, trainică otravă...
Ori, poate, lacrima ce-o zvântă
De mult o biată casă mută,
Ți-a dat drept moștenire sfântă
Durerea ei nepricepută...

De-aceea fără de repaos
Îți port cântările pribege,
Și sufletu-mi pierdut în haos
Același vaier înțelege.
Tu, veșnic însetat și dornic,
Îmi ceri aceeași sărbătoare,
Eu, ucenic al tău statornic,
Eu strig în lume ce te doare...

Azi călător fără de țară,
Visând o nouă dimineață,
Ca un drumeț într-o Sahară
Ascult eterna ta povață...
Povara zbuciumelor grele,
Ce mă apasă azi în cale,
Nu-i valul gândurilor mele,
E legea drumurilor tale...

ÎN PACEA MUTĂ

În pacea mută, solitară,
Cum stau cu somnul de mă-nșel,
Azi pare-o urnă funerară
Mansarda vechiului hotel...

În bezna nopții fără stele,
Eu simt cum prinsă-n umbre reci
Cenușa visurilor mele
Își doarme somnul ei de veci...

Nimic alături nu tresare
Și nu s-aude nici un zvon,
Abia din când în când, arare,
S-abate-un vaier monoton.

Pesemne undeva departe
Se roagă vreun nenorocit,
Și rugăciunea lui se-mparte
Peste orașul adormit...

Ori, vrând ca să mă pedepsească,
Vreun vânt aducător de vești,
A smuls o doină românească
De prin tranșeele nemțești...

PORTRETUL

Țin minte clipa... Soarele de vară
Aluneca în tinda casei noastre,
Și luminându-i pacea solitară
În fâlfâirea umbrelor de seară,
Se alinta cu florile din glastre...

Era o jale blândă, o sfială
Trecea din pomi prin iarba din grădină,
O tremurată plângere-n surdină,
Un stins fior de dulce moleșală,
Când eu privind spre munții de departe
Stăteam în prag cu gând de pribegie...
În trista mea tăcere abătută
Se fărâma o lacrimă târzie
Și pricepeam că seara asta mută
Pe-o veșnicie, poate, ne desparte...

Atunci a fost... Un fulger... O-ntâmplare...
Că mai privind din nou o dat' spre tindă,
Eu te-am zărit sub înnegrita grindă
Încremenit în vechea nemișcare,
Portret bătrân al celui de sub glie...
Curatele clipiri nemângâiate,
Primind o nouă-nfățișare vie,

Mă urmăreau din cadrul din perete...
Era atâta zâmbet și lumină
În fața ta de popă de la țară,
Că ochii tăi adânci mă-nfiorară,
Cu raza lor de înțelesuri plină.
Tu deslușeai, în mintea ta bătrână,
Ce flacăra mă arde și mă mână
Spre visul tău ce mi l-ai prins în sânge...
Tu-ntrevedeai altarul ce mă cheamă,
Cu glas vrăjit, poruncitor, de mamă,
În țara sfânt-a dorurilor tale...

Și biruit de-o nesfârșită jale
Părea că chipul s-a pornit a plânge,

Că buzele-ți frământ-o rugăminte,
Că-mi profeteșc potopul care vine,
Și-n graiul lor, striga fără cuvinte,
Mă roagă tainic să te iau cu mine...

Te-am ascultat... În așteptarea crudă,
Tu ești tovarăș zbuciumelor mele,
În zile lungi și-n negre nopți de trudă,
În ceasurile viforelor grele,
Neîncetat tu mă privești în față
Și înțelegi că-n cântece rebele
Eu risipesc curata ta povață...
În jur de tine-aleargă-o lume nouă
Și trec și vin și se abat în pripă
Străine glasuri, gânduri neștiute,
Seninătatea feții tale mute,
Furând din plin cu mâinile-amândouă,
Ele-o despoaie-n fiecare clipă...

Azi îmi apari ca o străveche moaște,
Privirea mea abia te mai cunoaște.
Îmbătrânit tu mă mășori din ramă,
O umbră neagră-ți flutură pe frunte,
Și bine văd și bine-mi pot da seamă,
Că pletele-s mai albe, mai cărunte...

Ca un drumeț cu răsuflarea frântă,
Abia văzând o licărire-n zare,
Cum stau acum cu coatele pe masă,
Din ochii tăi mă fulger-o muștrare,
O rază nouă astăzi mă-nspăimântă:
Simt cum te ceri în sat la tine-acasă...

APOSTOLUL

Văzduhul îl despică iarăși sinistrul țipăt de aramă,
Pe câmpul blestematei Pajuri un proaspăt regiment se
cheamă.

Din oceanul plin de lacrimi și din pădurea de blesteme,
Din patima întunecată ce urlă, chiote și geme,
Din plânsul românesc ce-aude nemilostivul cer de vară,
Se smulge mândră și-nghețată cântarea aspră de fanfară,
Poruncitoare și semețe, străine goarne prind să sune:
Spre dumnezeul rece-al morții trimit străină rugăciune...

Se toarce tainic umbra morții din joc de raze diafane:
Cu frunțile încovoiate ascultă tristele cătane.
Prin rânduri a trecut fiorul și peste capete se duce,
Cutremurată și învinsă întreagă oastea-și face cruce.

Doar unul singur stă la colțu-i cu cuget îndrăzneț spre
soare,

Pe față are scrisă toată durerea lui fulgerătoare,
Îl arde flacăra aprinsă din visul nopților de trudă,
Și-nțelegând că-n clipa asta s-a isprăvit povestea crudă,
El nemișcat străpunge cerul cu ochiul lui de Prometeu
Și murmură încet în barbă: "*Ardealul n-are Dumnezeu*".

ÎN MORMÂNT LA ARGEȘ

S-a urnit din pacea morților stăpână,
Neagoie-nțeleptul, Neagoie voievod,
Și-a sfărâmat azi-noapte, cu domneasca-i mână,
Lespedea de piatră, lespedea bătrână,
Unde-l îngropase cuvios norod...

În mormânt la Argeș pătrunsese dorul
Care plânge-acuma, sus la Făgăraș.
Fremătând din valuri Oltul, călătorul,
L-a trezit din somnu-i greu pe domnitorul
Adormit în vechiul creștinesc lăcaș...

L-a trezit — și dornic să-i cunoască sfatul
Mortului de-alături, mortului mai nou,
Neagoie bătrânul părăsindu-și patul,
Căutându-l unde-i proaspăt îngropatul,
S-a-ndreptat spre scara marelui cavou...

Se-ntâlniră morții amândoi în față,
Osebiți la vorbă, osebiți la port,
Și încrucișându-și suflul lor de gheață,
Au văzut deodată că din altă viață
S-a desprins aicea fiecare mort...

Doar-abia o clipă le-a ținut divanul,
N-a fost grai de cronici grai de pârcălab;
Cu mândria-i rece mut sta suveranul,
Și-a-nțeles degrabă Neagoie, sârmanul,
C-a pierdut domnia neamul Basarab...

PRIBEAG STRĂIN

Mi-aduc aminte — într-o zi de vară,
Orașul prins în vechea-i alergare,
Ca scormonit de-o nevăzută gheară,
Vuia-mprejur și-n clocotul din zare
Își prăvălea statornica strigare
Lung chiotind plămâna lui murdară,
Atunci sub ploaia arșiței de soare,
Ce trimetea ucigătoare sulii,

În zgomotul de guri asurzitoare,
Eu te-am văzut la colțul unei uliți,
Vâslaș trudit prin goana nentreruptă,
Răzleț purtându-ți jalba călătoare,
Rătăcitor țaran cu fața suptă,

În strălucirea razelor de-amiază,
Ce luminau sfiala ta stângace,
Prin strigătul agenților de pază,
Tu, strecurându-ți teama și amarul,
Cu cele două blânde dobitoace
Neștiutor înaintai în cale...
În drumul greu părea că plânge carul
Din biete încheieturi uscate,
Părea că boii prinși de aceeași jale,
În ochii umezi, dătători de pace,
Subt arcuirea frunților plecate
Răsfrâng icoana sărăciei tale.

Atât de singur, fără de povață,
Erai, sârmane suflet de la țară,
În nențelesul haos de viață,
Că-n ziua asta jalnică de vară,
Durerea mea te-a priceput mai bine,
A priceput că-n veșnică frăție
Noi așteptăm aceeași vijelie,
Străin pribeag și frate bun cu mine.

LUPUL

Te-am auzit cum hăuleai departe,
Înfiorând pădurea-nzăpezită,
Bătrâne lup, cu gura istovită,

Etern pribeag al câmpurilor moarte,
Te-am auzit cum hăuleai departe.

Te-am auzit, și-n ceasurile grele
Ce mă gonesc cu vifore turbate,
Am priceput chemarea ta de frate,
Și-am priceput că-n noaptea fără stele
Tu ești tovarăș visurilor mele...

Tu, numai tu, neîmblânzită fiară,
Ce-ți strigi pustiei patima flămândă,
Și-n prigonirea câinilor la pândă,
Îți plimbi prin codri ura solitară —
Tu înțelegi un suflet fără țară...

BOBOTEAZĂ

Ieri un popă rumen mi-a venit în casă
(Lege nu-i pe lume să și-l vrea proroc),
Și din căldărușe mi-a uitat pe masă
Un sfios și galben fir de busuioc...

Busuioc cucernic, busuioc de-acasă,
Frate cu mușcata prinsă-ntre ferești,
Floare de la țară, floare cuvioasă,
Cum să-ți spun eu ție cât de drag îmi ești?

Mi-ai adus cu tine farmecul livezii,
Mi-ai vrăjit o clipă satul meu din deal,
Taina ce-nfioară noaptea bobotezii,
În întunecimea bietului Ardeal...

Îmi răsar acumă cântece uitate.
Și-ntr-o pribegie fără de noroc,

Eu te simt că tu ești singurul meu frate,
Rătăcit și galben fir de busuioc...

În străinul chiot care strig-afară,
Lângă mine-alături mi te irosești,
Floare cuvioasă, floare de la țară,
Ce cătarăm, oare, noi la București?...

TRECEA CONVOIUL MORTUAR

Trecea azi pe la colț de stradă,
Cu pasul cadențat și rar,
Cântând a morții serenadă,
Trecea convoiul mortuar.

În soarele de primăvară,
Ce-mpurpura un blând apus,
Cântarea asta funerară
Era de-o jale de nespus.

În zvonul mulcom de tropare
Toți — robi eternului nimic —
Priveau cu-atâta-nduioșare
La văduva de după dric.

C-un vâl cernit pe fața suptă
Plecându-și fruntea ei de var,
Părea o arătare ruptă
Dintr-o icoană c-un calvar.

Avea atâta gol sub gene,
Și-atâta sete de-adăpost,

Că plânsul sfintei Magdalene
Mai trist nu poate să fi fost.

Și, totuși, palida femeie
N-a smuls un strop din ochii mei,
Gândeam la morții din tranșee,
Și n-am putut să-l plâng pe-al ei...

POVESTE

1914

Cum stau acuma și-mi număr a vremurilor salbă,
Parcă-mi revăd, în casa din satul de sub deal,
Pe-un biet bunic din ceata de moși cu barba albă,
Prin cari vorbește gura tăcutului Ardeal.

Îl văd așa de bine... Îi flutura oftatul
Subt bolta înfrunzită a nucului înalt,
Când începea povestea: — Doi ochi avea-mpăratul...
Dar de râdea cu unul, plângea cu celălalt...

Poveste minunată și tainică poveste,
Șoptită în amurgul atât de stins și mut,
Subt soarele de toamnă care murea pe creste,
Când mi te-a spus moșneagul, eu nu te-am priceput.

Dar printre anii tulburi, care-și sporiră-n cale
Comoara lor de lacrimi în fiecare ceas,
Nelămurită taină a înțelepciunii tale,
Poveste bătrânească, în minte mi-a rămas.

Și-abia târziu, odată, ți-am înțeles fiorul
Și te-am văzut cum stărui și-nfricoșată crești,

În clipa cea dintâie când mi-a atins piciorul
Țărâna fermecată a țării românești.

Atunci, în cutropirea furtunii fără nume,
Când râuri de văpaie îmi clocoteau prin sânge,
Te-a luminat întreagă un glas din altă lume:
Ei, ochiul care râde, noi, ochiul care plânge...

*

În volbura grozavă ce-mi strigă la fereastră,
Cum stau acum în noapte și-n golul ei mă zbat,
Pare c-aud cum geme cumplit povestea noastră
Și-l văd pe cel din basme, pe bietul împărat...

Îl văd și-mi mușcă-n suflet durerile păgâne,
Și patimi și ispite și vifore mă frâng;
Căci, cine-mi spune mie ce vom avea noi mâine!
Doi ochi ce râd în soare, ori doi ochi care plâng?...

SUFLETUL

După Ada Negri¹

Era puternic. — Dumnezeu din ceruri
A revărsat pe fruntea lui lumină.
Un cântăreț al dorurilor multe,
Poet supus visării fără nume,
Era frumos, în pacea lui senină,
Și viețuia neînțeleș de lume.

---

¹Poetă italiană (1870-1945).

Lui îi spuneau într-aripate șoapte,
Și stelele și lucrurile toate,
Cu glas vrăjit de mută armonie,
Cu-atâta slavă cerul i-a fost darnic;
Dar pentr-un vis din zări îndepărtate
O biruință el cerșea zadarnic.

Așa s-a stins cel mare-n întuneric...
Singurătatea-i străjuie mormântul,
Și pe movilă soarele-i coboară,
Peste podoaba teilor în floare.
Tremurător, un cântec poartă vântul
Asemeni unei păsări călătoare.

Azi, lutul mort în groapă se desface,
La sânu-i rodnic îl primește glia
Și se-nfrățește cu pământul tată...

. . . . .

Eu te întreb, drumeț oprit în cale,
Ce-ai ocrotit pe strune poezia:
Ce-a mai rămas din cântecele tale?

*

Tu, numai tu, cel îmbătat de soare
Și de lumina sfânt-a dimineții,
Tu, chinuit de nemplinite doruri,
Ce ți-au zdrobit și inima și struna,
Tu,-nsângerat, dar neînvinș al vieții,
Tu, suflete, trăi-vei totdeauna!

Când pacea dulce-mbrățișează bolta
Și florile cu roua se sărută,

Și când extazul dragostei curate
Va tremura în adâncimi de zare,
Se va-mpleti în el, nepricepută,
Viața ta și sfânta ta visare.

Furtunile când zbugiumă văzduhul
Și vifore-n păgână răzvrătire
Aprind temutul fulgerelor caier,
Când îngenunche pocăita minte,
Tu gemi atunci, cu îngrozita fire,
Cutremurat de-aducerile-aminte.

Când limpede va legăna amurgul
În lumi de stele-un cântec de fecioare,
Un cântec care-și flutură sfiala,
Și-aprins, văpaia patimii răsfrânge,
Atunci, topit în ruga-i arzătoare,
Tu, suflete, cu jalea lui vei plânge...

*

Dar, câtă vreme lunci vor fi în floare
Și-un trandafir va mai trăi în fire,
Cât buzele vor cere sărutare
Și florile vor cere stropi de rouă,
Și câtă vreme, tainică iubire,
Scânteia ta vei mai aprinde, nouă;

Când crini nuntesc în razele de soare
Și mândri țin alaiul strălucirii,
În vifore și în adânc de mare,
În stelele ce râd în împrejururi,
Pierzându-te în taina sfânt-a firii,
Vei dăinui tu, suflete, de-a pururi...

DIN LARG

Poeme postume

(1939)

DIN LARG

Eu urc spre culme... Mi-a rămas în urmă
Noroii prins în putreda-i osândă,
Înfrigurata patimilor turmă,
Cu chiot lung de-ntrecere flămândă...

Eu urc... Acolo jos, în adâncime,
Aud viața ce-și întinde hora;
E necurmatul cântec din vechime.
Îl știu... Mai bine n-o să-l știe nime,
Căci am băut din cupa tuturoră
Și l-am plătit cu lacrimi și cu rime...

Acum, în drum când mă opresc vreodată
Și fac popas la noua cotitură,
Priveliștea din înălțimi s-arată
Atât de-ngustă, strâmbă și ciudată.
Cu valul ei de dragoste și ură,
Că orice pas de mergere-nainte
Îmi năruie-o aducere-aminte,
Îmi frânge-un glas, un zâmbet, o icoană...

Din câte jos, m-au urmărit în goană...
Și tot așa... de-acum o să-mi rămână
Aceași țintă fără de zăbavă,
Să-mi ușurez povara de țărână,
Să-mi cer de sus paharul de otravă!

Jur-împrejur e largul care cântă,
E soare-n cer, e sărbătoare sfântă,
Și-n vreme ce mi-a amuțit pământul
Fiorul păcii-n suflet mi se lasă,
Eternități îmi flutură veșmântul;
Simt Dumnezeu cum mă primește-n casă...

Mai sus!... Mai sus!... Cetățile de stele
Cuprind rotirea gândurilor mele,
Și, ca un sân ocrotitor de mamă,
O năzuință proaspătă mă cheamă:

Neprihănită, mândră poezie,
Lumină albă, pururi adorată,
Ascultă-mă cu ruga mea târzie,
Și fă pe veci în minte să-mi tresalte,
Strălucitoare, rece și curată,
Singurătatea culmilor înalte...

PROFETUL

Am fost proroc, pe drumul din pustie,
Când zilele mureau, nemângâiete...
Am fost proroc, izvor de apă vie,
Toți m-ați băut, de friguri și de sete.

Un vaier surd din veacuri depărtate

Venea la mine-n noapte să mă cheme,
Și mă găsea cu buze-nfrigate
Din plânsul vostru împletind blesteme.

Iloți flămânzi de pâine și de soare,
În carnea mea eu v-am dospit fiorul,
Și despiciând a vremilor vârtoare,
Prin graiul meu vorbea Mântuitorul.

Însângerat v-am răscolit cărare
Cu inima, cu pumnul și cu dinții,
M-am îmbrăcat în neguri și pierzare,
Ca să vă dau limanul biruinții...

Când valul meu s-a revărsat pe uliți
O clip-abia, din larga lui năvală,
Din mii de guri, din strigăte și sulii,
I-am auzit cântarea triumfală.

O zgură neagră i-a rămas în urmă.
Ce mic e azi alaiul tuturor!
Străină mi-e biruitoarea turmă
Cu tot noroiul unde-și joacă hora.

Un chiot strâmb îmi urlă la fereastră,
Norocul lui mă mustră și mă doare.
Nu-i visul meu în fericirea voastră,
Eu am vestit o altă sărbătoare.

Mă-ntorc din nou spre culmi de-odinioară,
Ca să nu-mi sfarm o sfântă profeție,
Cu ce mai am din vechea mea comoară,
Lăsați-mă să plec iar în pustie...

POETUL

El nu-i canar de colivie
Nici câine paznic de ogradă,
Nici cal de ham, bun de corvadă,
Nici vultur de menajerie...

Demult, în noaptea cea dintâie,
Când ochii lui au prins să vadă,
Era o noapte de baladă
Cu cer rănit de vijelie.

Superba morții serenadă
Cânta pe-a mărilor pustie,
Și-n zarea neagră-plumburie
Urla un lup flămând de pradă,
Iar dintr-a norilor grămadă,
Un fulger groaznic de mânie
Se ascuțea în drum să cadă
Pe niște lanțuri de robie.
Atunci, ursita care scrie
Cărarea din copilărie,
Simțind a cerului dovadă,
Și-a zis, zâmbind cu ironie:
— Nu-l fac canar de colivie,
Nici câine paznic de ogradă,
Nici cal de ham, bun de corvadă,
Nici vultur de menajerie...

Și-a scris în carte:

Poezie!

STEJARUL

Pe vârf de deal, în largul de zăpadă,
Bătrân stingher, stejarul e de pază,
Sub bolta lui vin corbii de s-așază
Când umbrele-nserării prind să cadă.

Jur-împrejur e gol, e frig, e groază...
Ș-a lupilor flămândă serenadă,
Din când în când, în noaptea-i dă dovadă
Că-n depărtare ura mai veghează.

El, mut și blând, stă fără să se-ncline,
Acolo unde-n vifor și urgie
Blestemul rădăcinilor îl ține...

Cu împăcare înfruntând povara,
Înfășurat în vechea lui mândrie,
E neclintit: visează primăvara...

RĂZBOI

DE PROFUNDIS

Nu mai sunt șesuri netede în țară,
Câmpii de grâu, ca marea-nșelătoare,
Întinse miriști fără de răzoare,
Ce-n strălucirea razelor de soare,
Își legănau în pragul altor zile,
Cu leneș ritm, podoaba legendară...

Nu mai sunt șesuri netede în țară,
Căci pretutindeni au crescut movile,
Să-nsemne drumul morții călătoare...

Movile, tristă zestre funerară,
Biserici noi, cu turnuri de schelete,
Morminte multe și nemângâiete,
Tăcute urne, tainice coline,
Grozave peșteri ce-ngropați ruine,
Voi răsăriți pe lanul plin de spice,
În umbrele amurgului de vară,
Ca niște pumni ce vor să se ridice,
Să spargă bolta zărilor albastre...

Înfrișate-s pivnițele voastre,
Vulcani aprinși le dorm în măruntaie,
Credinți și doruri, râuri de văpaie
E toată goana sângelui fierbinte,
Din uri și patimi prinse-n jurăminte:
E țintirimul plin de oseminte,
Ce s-a umplut din câmpuri de bătaie...

O iarbă moale, proaspătă și grasă,
A îmbrăcat c-un verde de mătasă
Aceste culmi ivite pe câmpie.
Din haina lor rād flori de păpădie,
Dar jos, sub stratul țarinei mănoase,
Ele închid o vastă-mpărăție
De năzuinți, de carne și de oase...

Sunt morții noștri încleștați sub glie,
Nenumărate trupuri zdrențuite

De fier și plumb, de-a cailor copite,
În furtunoasa luptelor năvală.
Sunt cei căzuți în clipa triumfală,
Biruitoarii câmpului de plângeri,
Care, murind, zâmbeau în agonie;
Sunt măcinișul negrelor înfrângeri,
Bieți mucenici, ce-n hora de obuze,
Cu pieptul gol, au vrut să-nfrunte valul,
Și-au fost striviți cu blestemul pe buze;
Sunt umbrele ce-a azvârlit spitalul
Din patul lui sub huma milostivă,
Ologi și ciungi mușcați de mitraliere,
Cu chipuri reci și strâmbe de durere;
Sunt gloata tristă, morții fără lupte,
Cei înghețați de frig, în straie rupte,
Cei oropsiți de foame și de boală...

Toți înfrățiți în neorânduială,
I-acopere pământul, deopotrivă.

Străine, tu, culegător de grâne,
Tu, ce-mi cutreieri țara după pâine,
Și-nfășurat în nepăsare crudă
Îți porți în larg privirea fără milă,
Nu te opri întrebător în cale,
Când treci pe lângă tragica movilă,
Vorbește-ncet, să nu mi te audă,
Nici să priceapă umbletele tale,
Ce-ar răscoli în adâncimi vulcanul...
Ia tot belșugul holdelor cu tine,
Nici nu gândi că-n snopii ce vei strânge
În orice bob avem un strop de sânge;

Tu satură-ți cohortele păgâne...
Dar fugi grăbit în drum, printre coline,
Căci n-are iadul draci să-l mai înfrâne
Când s-a pornit de-acolo uraganul!...

PĂMÂNT ȘI CER

I

Pământ, pământ... Ogradă vinovată
C-un furnicar la orice cotitură,
Cu măruntaie putrede de ură,
Povestea ta o știu... e neschimbată...

Așa, muncit de-o tainică arsură,
Râvnind o nouă jertfă-nsângerată,
Flămând și rău, așa mi te arată
Din moși-strămoși a veacurilor rugă.

De-aceea, -nvins și obosit de tine,
Cu sufletul chemat de zări senine
De câte ori mă cerceta misterul,

Eu, însetat de-o nevăzută țară,
Smulgându-mă din haina ta murdară,
Priveam în sus, mă mângâiam cu cerul...

II

Acolo-n slavă, binecuvântate,
Ardeau lumini sfințite din vechime,

Era un templu unde n-a fost nime
Din lumea asta plină de păcate...

Altar aveam acolo-n înălțime,
Căci după poarta bolții înstelate,
Homer mi-a dat a zeilor cetate,
Isus mi-a dat curata lui treime...

Putea oricât să stăruie minciuna
Aci în praf... căci ochii totdeauna,
Scăldându-se-n țăriile albastre,

Mă învățau în nopți de reverie
Că este sus, în cer, o armonie,
Ce-i dincolo de patimile noastre...

III

Azi în zadar vrea inima bolnavă
Să-mi prind-un vis din norii moi de seară,
Azi umbrele amurgului de vară
Miroase toate-a moarte și-a otravă...

Zbătându-se în goana lui de fiară,
Pământul simt cum s-a urcat în slavă;
Mașina lui îmi uruie grozavă
Spărgând a bolții pace legendară...

Rănit văzduhul tremură-n răsfrângeri,
Se duc din el popoarele de îngeri,
Și-n mintea mea un basm frumos se frânge!

Nu mai ești sfântă rază diafană,
Căci cerul alb și fără de prihană
Azi e stropit cu pete mari de sânge...

Iași, 1917

CEAHLĂUL

Va fi-ntr-o zi de primăvară
Cu molcom zvon în zări albastre,
Când poate nimeni n-a mai plânge
Fărâmițarea țării noastre.

În negură de ani de zile
Se va fi scufundat Calvarul
Și doar bătrânii de-or mai spune
Pe unde-a fost de mult hotarul...

Atunci se va urni deodată
Într-un cutremur toată firea
Și-un chiot surd din depărtare
Va despica nemărginirea...

De peste granița cea nouă,
Ca o sălbatică urgie,
Strigând spre țarina Moldovei,
Un munte s-a pornit să vie...

Și va să-nsemne cronicarul
Atunci o zi vijelioasă,
Ceahlăul n-a rămas la dușmani,
Ceahlăul s-a întors acasă.

Chișinău, 1918

VORBESC TĂCERILE

*Vae surdis!*¹

Acum când tunul nu mai bate
Pe culme, sus, la Mărășești,
Vorbesc tăceri înfricoșate
În largul țării românești.

Întunecate valuri mute,
Fără de glas, fără auz,
Sunt mai grozave, mai temute,
Ca viforul de la Oituz.

Le poartă vântul primăverii,
Și cresc, și tulburate vin,
Sporind furtunile tăcerii,
Din Dorohoi la Severin.

Pe urma lor bolnav pământul
Resimte taină și fior,
Otravă n-a avut cuvântul,
Mai tare ca otrava lor!

Căci nu sunt vorbe-ntraripate
Să-l spuie-al inimii îndemn,
Cum strigă brațele trunchiate,
Cum plâng picioarele de lemn.

---

¹Vai de cei surzi! (Lat.)

NOI

*Carte nouă, dragoste veche... oriunde
mergem suntem la noi, fiindcă toate
călătoriile se isprăvesc în noi...*

*Și când umbletul se va opri pe veci,
atunci sufletele nevăzute vor merge de
mână înainte și va fi pretutindeni la
noi.*

ÎNVIERE

A fost o lungă, jalnic-agonie,
Cu stingere de fiecare clipă,
Mi-a fâlfâit pierzarea din aripă
Peste întinsa nopții-mpărăție.

Drumeț înfrânt de-a patimii risipă,
Vâslaş bolnav, purtat de vijelie,
M-a doborât a valului mânie,
Gonind un vis ce nu mi se-nfiripă.

Erau să vie cioclii să mă-ngroape,
Când, stând închis în casa mortuară,
Tu te-ai ivit la patul meu, aproape.

Atunci, cu sfânta vieții frenezie,
M-am ridicat din morți a doua oară
Și mi-am făcut din moarte-o cununie.

VITA NUOVA

Te-am dărâmat, hotar de-odinioară,
Brâu împletit din lacrimi și din sânge,
Veriga ta de foc nu mă mai strânge
Și lanțul tău a încetat să doară.

Trecutul însă tot se mai răsfrânge,
Ca un paiangen tainic mă-mpresoară
Și-n inima mea fulgere coboară
Din zilele ce mă-nvățau a plânge...

E în zadar! Din munții vechi de ură
Eu nu mai simt nici o fărâmitură.
Pe veci în mine fiara a murit!...

Iar unde-a fost nenorocirea noastră,
Eu pretutindeni am câte-o fereastră,
Ce stă deschisă larg spre infinit...

STRIGOI

Case putrede, bătrâne
De rușine și păcate,
Case negre, dărâmate,
După voi ce mai rămâne?

Sunt strigoi din vechime
Prinși în var și-n cărămidă,
Să-i alunge, să-i ucidă
Nu e-n stare încă nime...

Cu răsuflete de ură,
În scrâșnirea lor flămândă,
Ei se-nșiruie la pândă
Pe la orice cotitură.

Orișicât de înainte
Noi împingem carul vieții,
Ei stropesc în ochi drumeții
Cu țărână din morminte.

Stați cu mâinile-amândouă,
Meșteri mari în apărare,
Căci strigoi, cu mic, cu mare,
Vor să strice casa nouă...

DEPARTE

Și-acuma, când pământul și apa ne desparte,
Tu-mi vii tot mai aproape, cu cât plec mai departe...
Și-aicea firea-ntreagă numai de tine-i plină
Și-n jocul ei de umbre și-n jocul de lumină,
Oriunde mă mai cheamă un strop răzleț de viață
Tu vii și pretutindeni ești pururea de față...
Și azi mi te apropii... Iar mi-ai pătruns în casă...
Din liniștea-nnoptării tăcerea ta m-apasă.
Te simt tot mai aieva și-atâta de fierbinte,
Cum simte ucigașul aducerea-aminte...
Ești tu, ca totdeauna. Din nou îmi pari mai vie,
Trecutul, ca o fiară, din neguri reînvie...
Mi-ai destrămat iar tihna, mi-ai sugrumat răgazul,

Răsufletul tău moale mi-a ncolăcit grumazul,
Mă strânge ca un șarpe cu solzii de văpaie,
Și rostul tău îmi umple tot golul din odaie...
Din raza care trece ferestrele deschise
Îmi flutură cuvinte odinioară zise...
Mi se desfac prăpăstii din golul neființii,
Aud cum patimi negre se sfâșie cu dinții...
Răsare-o glumă, -un cântec, un zâmbet ori un vaiер
Mă năvălesc întruna, se zbuciumă, se-ncaier
Și dintr-o dat' pereții par căptușiți cu șoapte...
Ce groaznică orgie e-n fiecare noapte!...

O RAMURĂ ÎNTÂRZIATĂ

Nu ți-a fost dat să vezi vreodată,
Când toamna palidă coboară,
Într-o grădină despoiată,
O ramură întârziată
Ce-a înflorit a doua oară?

Nu te-ai oprit atunci în cale
Să te întrebi: ce taină, oare,
Ascund înțelepciunii tale
Înfriguratele petale,
Ca mâine stinse, fără soare?...

Și dac-o blândă-nduișoare
Ți-a frânt o clipă-n ochi lumina,
Cum stai așa, întrebătoare,
Uitându-te la biata floare,
Ai înțeles a cui e vina?

E raza, care toamnei mute
I-a dat fiorul primăverii.
Și-n preajma morții abătute
A picurat, pe neștiute,
Un strop din cântecu-nvierii...

TRECUTUL

S-abat muștrări din altă vreme,
Din vremea când nu ne știam,
Și vin pe nume să mă cheme,
Să-mi strige nopțile la geam,
Ca o pădure de blesteme...

Trecutul tău de-odinioară,
Prăpastie cu multe guri,
Cu întrebări ce mă-nfioară,
Cu șerpuiiri și cotituri...
Trecutul, nesătulă fiară...

Trecutul, umbră vinovată,
Tălhar scăpat de sub zăvor,
Din cripta lui întunecată,
Se furișează, călător,
Și lângă patul meu s-arată.

Trecutul, cioclu de morminte,
Sinistru oaspete de-amurg,
Neguțător de jurăminte,

Din haina-i ciuruită curg,
Drept zdrențe, aducerile-aminte.

El vine tainic să dezgroape
Tot ce-am închis în țintirim,
Ne-aduce lacrimi în pleoape...
— Dă-mi mâna ta, să-l gătuim,
Trecutul, când îl simți aproape...

APUS

Duminică. Nu-i nimeni pe alee,
Și-n împietrita pace vesperală,
Străvechiul parc îmi pare-o catedrală,
Altarul ei, un strat de orhidee.

Muiat în blânda florilor sfială,
Jos, soarele s-a mai oprit să steie,
Cele din urmă roșii curcubeie
Se frâng pe-o albă cruce sepulcrală.

Apune-apoi... Lin, una câte una,
Vin umbrele peste copaci să cadă,
Pân' ce, târziu, din lac răsare luna.

Lumina-i rece scaldă palmierii,
Când noi, ca doi eroi dintr-o baladă,
Sorbim imensul cântec al tăcerii...

Palermo, 1921

DIN VIAȚĂ

În largul mării fără margini, în largul mării zbuciumate,
Se întâlniră două scânduri din două vase sfărâmate.

Sărace mărturii răzlețe ale-unui drum dup-o comoară,
Le-a fost urnit aceeași vrajă din portul lor de-odinioară...

Din două părți tăindu-și cale credeau în unda milostivă,
Când tot același braț de vifor le-a frânt catargul
deopotrivă.

Deodată s-au oprit în goana de năzuinți spre-o lume nouă,
Deodată albele corăbii se cufundară amândouă...

Solii pribeghe ale morții rămase cele două scânduri,
Purtând pe ape fiecare același trist popor de gânduri...

S-au prins alături când simțiră că tot același val le saltă,
Și azi, brăzdând nemărginirea, merg înfrățite laolaltă...

MARE AETERNUM

Eternă mare, ca și odinioară,
Fără hotar și fără de hodină,
De întrebări și neastâmpăr plină,
Azi goana mea la malul tău coboară.

Cu tresăltări de ape și lumină
Oglinda ta prelung mă înfioară,
Și-nchise răni încep din nou să doară,
Din flăcări vechi ce-n mintea mea se-mbină.

Pe rând, pe rând, eu simt cum reînvie
Cântată parcă-n surle și chimvale,
Uitata noastră mare-mpărăție.

Și nu mai știu ce mi se par mai grele:
Povețele nemărginirii tale,
Sau tainele adâncurilor mele...

ASTĂZI

AM FOST...

Am fost logodnicul durerii,
Cobzarul cu aceleași strune,
Ce-și țese cântecu-nvierii
Din stihuri de îngropăciune...

În noaptea mea înviforată,
Drumeț îndrăgostit de soare,
Am fost o harfă spânzurată
Pe-o strașină de închisoare...

Zidit din lacrimi și dezastre,
Eu am vestit o lume nouă,
Voi mi-ați dat vaierele voastre,
Eu v-am dat inima mea vouă.

În zilele de pribegie,
Biet rob lovit de biciul urii,
Eu am purtat de-o veșnicie
Prea mult blestem în cerul gurii...

Mirarea deci să nu vă prindă,
Că azi subt tâmpla mea căruntă,
Nu e nici zumzet de colindă,
Nu sunt nici chiote de nuntă...

POST BELLUM

Pământ, pământ, stăpânul meu de-o viață
Eu ți-am fost slugă, ucenic și frate...
Te-am proslăvit cu gene-nlăcrimate
În ruga mea de orice dimineață.
Pământ, mi-ai fost duhovnic de păcate,
Pământ, mi-ai fost tezaur de povață,
Din lutul tău eu mi-am zidit altarul...
M-am închinat la coapsa ta bătrână,
La tine-am supt credință din țărână,
Cu plânsul tău eu mi-am umplut paharul...

Pământ... Pământ... Azi te-ai schimbat la față.
Ca un bătrân cu cuvioasă barbă,
Împins de-o tristă volbură târzie,
Dup-o spurcată noapte de beție,
Ești necurat în orice fir de iarbă...
Pământ, ești plin de-a patimilor zgură.

Acolo jos, în negre măruntaie,
Pământ... pământ... ai vinovată gură,
Tot te mai arde-a crimelor văpaie...
Pământ... pământ... ai otrăvite roade,
Nu-mi poți da astăzi cuminecătură...

Pământ... pământ... Pe robul tău sloboade,
Căci ochii lui cei dornici de mister
Te părăsesc... s-au surghiunit în cer.

CÂNTĂ MOARTEA

Îmi cântă moartea la fereastră
Ca o vecernie-n surdină,
Îmi cântă-ncet povestea noastră:
Un joc de umbre și lumină.

Eu o ascult în noaptea mută,
Din adâncimi îmi crește mare;
Întreaga viață petrecută
La capătăiul meu răsare.

Și cum, sub tâmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu câte-au fost îmi vin în minte,
Ci câte-ar fi putut să fie.

ÎN SAT

CÂNTECUL CĂMAȘII

Fragment

Eu sunt o biată, ieftină cămașe,
Sunt o sumară haină populară,
De mii de ani de când mă îmbrăcară,
Eu sunt pudoarea plebei nevoiașe.

Eu m-am pornit din câmp, de pe ogoare,
Din cânepa ce-au semănat țărani...
(Tatăl meu e unul Ioan al Anii),
M-a tors, în albe nopți la șezătoare,
Cu grabnic spor, o ceată de neveste,
Din gura lor știu doine plângătoare
Și-am învățat cu firul de fuioare,
Din fiecare fus, câte-o poveste.
Am fost țesută la război, în tindă,
Și m-a cusut încet o fată mare,
M-a înflorit la mâneci cu mătasă
Și mâna ei a izbutit să prindă
În arabescuri fine și barbare
Toat-așteptarea dulce de mireasă...
Țiu minte, vezi, când am ieșit din casă
Și când la horă,-n vesela grămadă,
M-am prins întâi curată și frumoasă,
Cum străluceam în albul de zăpadă...

De-atunci în cruda anilor povață
Câte-au fost date-asupra mea să cadă
Ca niște păsări groaznice de pradă...
Ce-aruncătură stearpă de viață!
Prin praf, prin fum, prin negură și ceață,
Sub sulițele arșiței de soare.
Ori în bătai de vifor și ninsoare,
Eu m-am zbatut, o chinuită roabă.
Și zi cu zi din munca mea neghioabă
Mă năpădiră râuri de sudoare...
Blesteme câte lung clocotitoare
Îmi trimetea scheletul de sub mine,

Subt vălul meu adăposteam ruine,
Când glia neagr-o răsturnam cu boii...

Și-n drumul greu, cum mă păștea dușmanul
Mi s-au vândut ițarii și sumanul,
Numai pe mine m-au iertat ciocoi...
Azi, cum mă vezi săracă, nelăută,
M-am zdrențuit, sunt galbenă și neagră,
Și-n goana mea de toți nepricepută
M-am pomenit netrebnică și ruptă.
Dar totuși poate-ți mai aduci aminte
Că suptă-așa de foame și de boală,
Ca un drapel de-nfricoșată luptă,
Pe când era bătaia mea fierbinte,
Eu, sfârticată, tragică și goală,
Am năvălit tranșeele nemțești
Am dat asalt, în câmp, la Mărășești.

ÎN MINE CÂTEODATĂ

În mine câteodată eu simt: se face noapte,
Din netrăite vremuri vin neguri să mă prindă,
Strigări necunoscute și cântece și șoapte
La casa mea colindă.

În mine câteodată țărani cu zeghea sură
Și glume și ispite și tot ce știe satul
S-amestecă de-a valma roind în bătătură
Și vin să-și ție sfatul...

În mine câteodată grea liniștea se lasă,
Miroase-a izmă creață și-a flori de iasomie,
În vreme ce un popă cu barba cuvioasă
Slujește-o liturghie...

TRECEA UN OM

Pe sub fereastra casei mele
În largul drumului de țară,
Sub cerul alb, stropit cu stele,
Trecea un om cântând aseară.

Era un cântec care spune
Durerile ce-adună anii,
Trist ca un plâns de-ngropăciune,
Cum numai ei îl știu, țărani.

De unde oare călătorul
Îl adusese-n sat la mine,
Din ce mister pornea fiorul,
Din ce adânc, din ce ruine?

Îl ascultam cum jalea-i blândă
Deasupra văilor se-mparte,
Nemângâiată și plăpândă
Ca o muștrare de departe.

Și cum se risipea-nainte
Oftarea lui îndurerată,
O clipă mi-am adus aminte,
Că și eu am cântat odată...

ÎN ȚINTIRIM

În țintirim, la noi în țară
Movile sunt în lung și-n lat,
O pace mută, funerară,
Te-apasă greu ca un păcat.
În ele taina neființii
I-a prins, sub milostiv zăvor,
Pe toți câți au mușcat cu dinții
Din țărina durerii lor...

În țintirim dorm munți de lavă
Închiși sub lespezi de mormânt,
Un cuib de ură și otravă
E-n orice bulgăr de pământ.
Țărâna tremură și-nvie,
Căci fiecare fir de lut
Dospește-n el o vijelie
Din câte-n suflete-au bătut...

În țintirim, pe vânt de seară,
Șiraguri umbrele cobor,
Sunt morții care se strecoară
Și prin unghere țin sobor.
Grozavă oaste de schelete,
Nebiruiți rătăcitori,
Ei sfânta răzbunării sete
Și-o-mpart în drum la trecători.

În țintirim, în nopți albastre,
Când stelele pe cer s-aprind,
Răsună plânsetele noastre

Și zarea-ntreagă o cuprind.
Înfiorată lunca geme,
De bocet jalnic de femei,
Ce spun din gura lor blesteme
Când duc la groapă ghiociei.

În țintirim mai sunt și cete
De nesătui boi de pripas,
Cari rumegă pe îndelete,
Călcând pe-un mort la orice pas.
Și-n vreme ce sfârșiți de zile
Noi lângă cruci ne tânguim,
Ei pasc la flori de pe movile,
Ei ni se-ngrașe-n țintirim.

PUBLICISTICĂ

SPIRITUALITATEA ROMÂNEASCĂ

Un trup imens, având Carpații coloană vertebrală și respirând la Marea Neagră, spre care se îndrumă fluviile toate ce străbat ambele flancuri, România ne arată o varietate de peisaj de-o bogăție cu totul particulară. Munții cu masivele împădurite și cu crestele de piatră vineție, fără a avea înălțimea Alpilor, sunt de o severă măreție în aspectul lor. Fie în Bucovina, fie în Făgăraș, pe fruntea Ceahlăului sau pe coamele de stâncă ale Bucegilor, ca și în alte colțuri de țară, acești munți exprimă sălbăticia tragică a naturii, cu o vigoare neobișnuită, reamintind lanțul prăpăstios deasupra fiordurilor norvegiene. Pădurile care îmbracă coastele piezișe cu adâncimile lor umede, neatinse de secure, desigurile de brazi răsturnați de trăsnet, izvoarele care țâșnesc de sub lespezile de piatră, toate aceste priveliști îți dau un sentiment de intimitate ancestrală a naturii, pe care Occidentul întretăiat pretutindeni de urmele omului nu-l mai încearcă de sute de ani. Acestei sălbăticii de codru se atribuie și fauna Carpaților, unde urșii, mistreții, lupii, caprele negre și cerbii roiesc prin crânguri și poiene, făcând din România, în materie cinegetică, o țară unică pe Continent.

Coborând însă de pe crestele munților spre poale, trecând peste valul rostogolit al acestor temelii de granit care închid

în fibrele lor subterane aur, sare, cărbuni, fier, o formidabilă revărsare de bogății minerale, peisajul se moaie preschimbându-se în coline ondulate, prelinse în depărtări cu o nuanțare infinită de culori, de la verdele întunecat al pădurilor de stejar până la galbenul mat al miriștilor arse. E o țară extraordinar de mănoasă, care se întinde sub ochii noștri, cu o vegetație luxuriantă risipită pe o strălucitoare îmbinare de câmpii și ape, — desigur cel mai binecuvântat sol al Europei. La rădăcina munților, pe ambele versante, ca din niște misterioase și uriașe uzine ale unor titani zăvorâți în rărunchii pământului clocotesc râuri de foc cu mugetul înfricoșat al zvârcolirilor vulcanice. Deoparte, în Ardeal, e gazul metan care pe o rețea de sute de kilometri răzbate din adâncuri ca o mare de lavă aprinsă, făcând să spintece văzduhul câte un stâlp de flacăra — de altă parte sunt zăcămintele de petrol din Valea Prahovei, care în mii de sonde varsă zilnic acest fluid fierbinte al unei conformații geologice fără pereche pe Continent. De amândouă părțile mergând înainte, se desface în fața privitorului câmpia vastă, limpede și generoasă, ca o carte deschisă. De pe înălțimile Postăvarului, deasupra Brașovului, se vede Țara Bârsei, țesătură admirabilă de cultură agricolă a vechilor coloniști sași, aducând aminte de figurile geometrice din broderiile lor. Spre nord, în continuare, ca o nesfârșită trenă de smarald tăiată de o fâșie de argint, se ivește câmpia Mureșului. Înapoi, ieșind din defileul Prahovei, plaiul muntenesc, covor multicolor așternut spre infinit, răsare dintr-o dată, uimindu-te cu țâșnirea de energie a lutului negru, năpădit de verdeață. Cu cât te duci mai departe pe malul Argeșului sau Ialomiței, cu atât orizontul se desface, conturile se pierd și ochii rătăcesc în gol fără un punct de sprijin. Te găsești în fața Bărăganului, cu huma

grasă care, ca și brazda câmpului din Banat, înseamnă însăși abundența fără măsură și fără hotar. În zilele de vară, lanurile aurii de grâu se îndoaie sub razele de soare; porumbul își fâlfâie frunzele metalice ca o pădure de săbii sclipitoare, rapița galbenă își împrăstie aroma adormitoare, din toate unghiurile palpită parcă viața cu o sevă neastâmpărată care fecundează la orice atingere. Cirezi de vite poposesc pe aceste livezi leneșe, cai sălbatici zburdă în fața fântânii cu cumpănă, cârduri de dropii greoaie se stârnesc de prin ascunzișuri și fug bătucind țarina. Ceasuri, zile întregi, poți rătăci sub adierea aceluiași vânt cald în care ca un fuior argintat strălucesc în zare fire de fungei. Din când în când, ziduri și turnuri de cetăți călătoare își plimbă mirajul lor și dispar, imagini jucăușe din *fata morgana* care mângâie des singurătățile câmpiilor noastre.

Într-o asemenea rătăcire, ca o surpriză neașteptată găsești în fața ta Dunărea, care, încolăcindu-și pe tăcute spinarea cu luciri de oțel, îmbrățișează întreaga întindere a Valahiei. Intrând în țară, Dunărea străbate Porțile de Fier cu tulburări de ape rebele, care se lovesc de bolovani și de stânci; cu cât înaintează în drum culegând râurile și poveștile noastre, își încetinează mersul, devine molatică și gânditoare, își lărgește alvia și tot mai domol se apropie de Mare. Înainte de a muri își desface brațele, și miraculoasa Delta se naște astfel din această uriașă gesticulare, junglă plină de culoare și de mister, ca un basm oriental. Dacă n-ar avea altă minune decât Delta Dunării și atunci ar putea revendica România de la toți îndrăgostiții de natură un pelerinaj care să le dezvăluie farmece necunoscute încă. Această împărăție de apă unde se oglindesc insule plutitoare cu stufiguri de trestie și flori de nufăr, nemărginit Eldorado al peștilor peste care se rotesc în zboruri capricio-

ase popoare de găște sălbaticе, cocostârci, pelicani și egrete, e un colț ciudat și exotic, ceva din aspectul vrăjitului Gange, care a făcut popas în mijlocul civilizației noastre. Așa moare Dunărea pierzându-se în Marea Neagră: curgeri liniștite de unde cărunte. Din depărtare se ridică faldurile albastre ale Pontului Euxin, violente în neastâmpărul lor fără odihnă. Întâlnirea celor două continente e prinsă parcă în acest strigăt din adâncuri.

Pe acest pământ s-a depănat viața noastră, veac cu veac, sub aspre lovituri ale sorții.

În răstimp de două milenii, în care s-a plămădit românismul, sufletul lui, ca un vast rezervoriu, a strâns în el amintiri și speranțe, bucurii și plângeri, toți fiorii de care a tresărit în cursul vremilor. Cine ar putea să despice această comoară de simțire și să aleagă din ce anume taină derivă gama multiplă prin care se exprimă specificul nostru național? În lumea materială însă se văd urmele trecutului, ca niște sarcofage ale unei epoci apuse. Contactul cu popoare care s-au stins, înrudirea cu culturi îngropate, se poate descifra din atâtea pietre care vorbesc limpede pe teritoriul nostru. Iată în Hunedoara, bunăoară, zidurile cetății Sarmizegetusa care lămuresc în mod evident proporțiile puterii alcătuitoare de stat a dacilor și temelia bine încheată a bătrânului rege Burebista. Dacă ar exista o savantă alchimie a sângelui, care să analizeze proveniența minunatului lichid, globulă cu globulă, sunt convins că multe ar afirma coborârea noastră din acești vlăjgani cu pieptul gol, care au mușcat cu dinții în pământul lui Decebal. Cât despre resturile domniei romane, ele apar pretutindeni, ca niște certificate ale unui vast sistem militar și administrativ cu care Roma împânzise provincia cucerită. Oasele strămoșilor noștri sunt amestecate în toate colțurile cu ose-

mintele civilizației latine. La Turnu Severin se vede încă pe malul nostru zidul podului lui Apolodor, peste care Traian, la 101 al erei noastre, a trecut ca să împlânte dincolo de apă strălucirea vulturilor romani. Deasupra Dunării se ridică ruinele castrelor care deslușesc în toate amănunțele îndeletnicirile legionarilor concentrați aici *ex toto orbe terrarum*. Sunt intacte încă altarele zeilor, și iarba crește blândă împrejurul marmurii a cărei inscripție înseamnă moartea unui centurion sau plânge durerea celor doi copii după mama lor. În Dobrogea, la valul lui Traian, la Alba Iulia în Transilvania, la Deva unde cultul lui Mithras ne-a lăsat o întreagă hecatombă de piatră, în toate părțile, ca niște diplome de noblete pecețile acestei stăpâniri ies la iveală. Mai mult: ramificarea întinsă a orânduirii de stat s-a clădit pe urmele acestor două veacuri de activitate intensă, diriguță de pe malurile Tibrului. Drumurile de căpetenie sunt arterele comunicației fixate de inginerii de acum o mie opt sute de ani, minele noastre de aur sau salinile exploatare de ei îți dau impresia că au fost părăsite numai ieri-alaltăieri și că în curând se vor întoarce iarăși. Cine atinge în trecut măcar cu privirile acest uriaș țintirim de energie risipită aici își poate da seama câte din impulsurile și patimile acestor mândri cârmuitori de țară dorm închise în sufletul nostru, ca cenușa unor urne funerare.

Firește că și monumentele istorice medievale, din epocile mai recente, se găsesc în număr respectabil semănate în țară.

Astfel sunt fortărețele zidite între veacurile XIV și XV de către domnii Moldovei. Reoglundind concepția arhitecturală italiană, aceste așezări ale apărării noastre sunt opera meșterilor genovezi coborâți aici de pe corăbiile iuți ale vestitei republici, care avea de bușeuri comerciale până în

punctele depărtate ale Mării Negre.

În Ardeal, începând cu veacul XII, stilul gotic a înghebat lucrări considerabile, care au rămas până azi ca niște pionieri avansați ai Apusului pe pământul românesc. Întăriturile de la Feldioara, Prejmer sau Hărman, croite de călugării ioaniți sau templieri, s-au păstrat intacte, mărturii venerabile ale creștinătății primejdite. Sașii cu deosebire au înstăpânit în orașele lor pe o scară întinsă toate nuanțele goticului, de la umerii greoi ai bastioanelor masive până la linia îndrăzneată a turnurilor de biserici. Tot astfel castelul Bran, cu cei vreo șapte sute de ani ai lui, pare un cuib de *ritteri* hrăpăreți, smuls dintr-o culme de pe malurile Rinului și printr-o minune cățărat pe stâncile Carpaților noștri.

Și-au sculptat atâția în piatră visul lor de stăpânire a acestui pământ, din care într-o clipă țâșnind seva autohtonă, s-a revărsat pe tot întinsul ca o mare cotropitoare. Eternul cântec al tuturor acumulărilor de forță în natură.

Sub negura vremurilor românismul s-a pitit în scorburile din munți. Ca râurile, care în drumul lor își fac albie subterană, și la o depărtare răsar din nou, așa ne-am retras din fața istoriei, ca peste câteva veacuri, cu o pornire impetuoasă, să cerem cuvânt. În această tăcere s-a elaborat un suflet și o conștiință.

Sub crestele brazilor sau pe iarba înrourată din poiene, în mijlocul turmelor de oi, strănepoții vechiului amalgam traco-roman și-au depănat traiul lor. Puși în contact direct cu toate tainele firii, ei și-au instrunit o impresionabilitate delicată și o viață interioară plină de întrebări; moștenirile vechi, îmbinate cu panteismul roman, preceptele creștine, brodate pe fondul de lumină al păgânismului de demult, zvonul codrilor și trăsnetele căzute pe piscuri, șopotul

de izvoare și cântecul de greieri, toate aceste coarde dintr-o claviatură largă, fără început și fără sfârșit, au ascuțit simțurile și au adâncit rezonanța lor lăuntrică.

În această viață primitivă, patriarhală, valorile estetice s-au fixat cu precizie, o armonie de culori a povățuit ochiul și mâinile. Cine va căuta să examineze cu competență imensul tezaur al etnografiei românești, va constata neasemănata noastră superioritate față de manifestările similare ale altor popoare. Variația porturilor de la regiune la regiune, adesea de la sat la sat, invenția și finețea acestor poeme cusute pe pânză de in, gustul discret în tonuri și în motivele aplicate, toate dau o amplă simfonie vizuală, care nu se poate compara decât cu comoara folclorului literar și muzical, risipită în umbra satelor.

Un străin nu poate bănuși această cascadă de senzații, care nu va avea niciodată puțința de a coborî pe hârtie. Ca s-o verifice, va trebui să se ducă el însuși acolo, pe muchia unui deal, la poalele muntelui, într-o duminică de vară, să vadă fetele la horă, să desprindă din mlădierile lor ritmul antic al mișcărilor lor încremenite în desemnul vaselor grecești, să se uite în treacăt la creștăturile unei măciuci de cioban de la Rucăr sau să rămână uimit de splendida eleganță a scoarțelor oltenesti.

Un simț al formei și al proporțiilor, impecabil, e sălășluit aici, la țară, și se furișează în toate creațiunile populare mari și mici, de la porțile sculptate în lemn de stejar ale Gorjului până la ultimul ciob care astâmpără setea unui călător.

Ce anume influențe ancestrale au hrănit particularismul acestei flore artistice din Carpați se va stabili, poate, de către învățații care, admirând vitrinele din Muzeul Britanic de la Londra, vor descoperi cu mirare frapantă asemănări

ale unor cusături din Egipt sau din Irak, cu unele produse ale etnografiei românești.

Pentru noi, din ele respiră eternitatea.

Există însă o civilizație strălucită, ale cărei forme și principii s-au repercutat pe solul nostru, au prins rădăcini aici și, încetățenindu-se, au primit o semnificație nouă, găsindu-și a doua patrie. E o prelungire postumă a Bizanțului. Legați bisericește de Răsărit, am transplatat la noi odată cu dogmele și ritul ortodoxiei, o concepție de viață, cu toate consecințele ei. Acest import spiritual, făcându-și culcuș în suflete, și-a atras botezul moștenirilor locale.

Arhitectura și pictura stilului bizantin, în penetrația lor spre nord, s-au oprit și la noi, și la adăpostul așezămintelor ecleeziastice, s-au născut nepieritoare opere de artă.

După căderea Constantinopolului, exodul unui complex patrimoniu s-a strămutat în cele două principate dunărene. Au venit prinți din vechile familii imperiale, călugări asceți, zugravi de iconostase și retori eleniști cu dialectică subțire. S-a suprapus o întregă pătură de elită socială pe culcușul Moldo-Vlahiei. Acești nou-veniți au dat domnițe la curtea voievozilor, au dat șefi bisericești și mari intriganți politici, au adus lumină și noroi, care frământându-se cu duhul băștinaș, au făcut să pulseze un emporiu proaspăt de civilizație.

Neobizantinismul românesc, ca manifestare artistică, este o continuare complicată și adaptată a concepției inițiale. Atât în arhitectură și pictură, cât și în sculptura ornamentală, creațiunile noastre duc mai departe și cizelează preceptele de bază ale stilului. Nota locală, însă, se exprimă distonant la tot pasul. Cine ar putea spune că frescele de la Biserica domnească din Curtea de Argeș nu realizează prin-

cipiile generale în care se încadrează mozaicurile de la Ravena sau strălucirea grea a Pantocratului în Domul din Monreale; dar cine nu-și dă seama că din retina noastră s-au prins pe paletă tonuri mai blânde și mai moi, severitatea ascetică a fost înlocuită cu o blândețe umanizată, și monumentalitatea proporțiilor gigantice a fost de-a dreptul sacrificată?

România se mândrește pe drept cuvânt cu bisericile și mănăstirile ei. Se găsesc pretutindeni, după coline verzi sau după piepturi de pădure, aceste monumente, care vorbesc de continuitatea neștirbită a unei doctrine religioase-culturale și de excepționalele aptitudini ale unui popor încercat de groaznice mizerii.

Cinci sute de ani vorbesc de pe zidurile lor. O respectabilă vetustate culturală se afirmă aici, în pragul Orientului. În această vreme, multe au fost rase de fanatismul Islamului sau deteriorate în volbura năvălirilor turcești.

Sfinții zugrăviți la mănăstirea Cozia, unde doarme mama lui Mihai Viteazul, păstrați și astăzi cu ochii scoși de lăncile spahiilor, sunt o impresionantă imagine simbolică a străduințelor noastre.

România de azi, în plenitudinea drepturilor ei consfințite, își trăiește prima perioadă istorică. Ca dezrobite de un zăgaz unde înțeleniseră de mult, puteri nebănuite izbucnesc din adâncime și cer cuvânt.

E o viață tumultuoasă, plină de zgomot și de culoare, e nevroza unui trup care-și trosnește încheieturile înțepenite de veacuri, se freacă la ochi dibuind și se scutură de praful care l-a năpădit pe drum. Sunt ezitări, desigur, semne de întrebare, strigoi ale zidurilor dărâmate, planuri pripite, și sunt descărcări de energie, care uneori se rostogolesc în gol.

Nu-i nimic! Așteptați puțin!
Luptătorul din arenă are picioare bine înfipite în pământ
și ochi ațintiți spre cer!
El a venit târziu, abia acum începe să-și spună cuvântul.

IDEEA NAȚIONALĂ¹

Și eu am fost în Arcadia, d-lor studenți!...

Tot ce regret, e că s-a scurs multă vreme de atunci, douăzeci de ani, dacă nu mai bine, de când, pe malul Dunării la Budapesta, s-a cheltuit tinerețea înfrigurată a generației mele de universitari ardeleni. Cu cât trec zilele și pun o mai mare distanță între rosturile de odinioară și cele de astăzi, cu atât îmi apare mai greu și mai tulbure zbuciumul nostru care a rămas în urmă.

Se va găsi desigur cineva odată să se apropie cu mintea de vremile de ieri și să reconstruiască pe seama posterității o icoană sufletească a cărturarului nostru de aici, în ultimele două decenii cari au precedat prăbușirea Ungariei istorice. Acest cronicar va avea de zugrăvit un tablou întunecat și mișcător: tăcerea noastră dinaintea furtunii. În această perioadă, o concepție de stat nenorocită, purtând în ea germele morții, a făcut să ne zbatem sub zvârcolirile ei cele din urmă, cele mai îndărătnice și mai violente. Din orice lature ar fi să judecăm tendințele de cutropire ale vechiului regim, ele apar odioase și insuportabile. E un aspect posomorât de ansamblu capitolul de strangulare al unui popor. Pagina cea mai tristă însă care ne urmărește și azi ca o boală de adolescență e închisoarea intelectuală în care am trăit noi, lupta surdă și deznădăjduită ce am dat

---

¹ Conferință ținută în fața studenților universitari din Cluj.

pentru a ne crea un acord între sufletul moștenit și preceptele civilizației cari veneau să ne înstrăineze...

Alma Mater de la Budapesta...

Sub zidurile ei reci și sure patru ani de zile s-a plimbat revolta mea. Mi-aduc atât de bine aminte de vârtoarea noastră de atunci. Trei sute de studenți români, smulși din umbra satelor ardelenesti, aruncați pradă molohului acolo în metropola dușmană. E o poveste umilă, amară și plină de înțeles. Pare că le văd și azi rândurile băieților cari aduceau toată sfiata și cuviința țărănească în vâlmășagul străin. Eram picături agitate într-o mare care avea de gând să ne anihileze, eram punctele de observație, posturile de avangardă ale românismului primejduit în existența lui. Un angrenaj savant, o vastă șurubărie era angajată la distrugerea noastră. Pedagogia opresorului avea la bază ideea de a ne face ienicerii culturii maghiare. Pentru acest scop colaborau toate dimprejur: școală, mediu, gazetă, fiecă respirație. Era o luptă inegală și neconținută. Din toate colțurile ne pândeau acest duh cutropitor, sub ale cărui rețele meșteșugite trebuia să ne strecurăm noi, trei sute de dezdăcănați. Îmi apar acum în mod postum crâmpie din nemiloasa risipire de energii. Sub cupolele de bronz se mișcă stângaci și timid firea noastră de la țară, furnicarul ungaro-semit nu ne păstra nici o înrudire, eram călători speriați, fără nici un razim, pe ulițele lui. Pretutindeni, în sălile de cursuri, în biblioteci, în laboratoare, în foiletoanele ziarelor, la teatru, în glumele noastre cotidiene, molohul se furia după noi să ne otrăvească cu suflarea lui...

Și cu toate acestea, d-lor, n-am fost învinși!

Din această încrucișare de forțe am ieșit deasupra. În camerele prăfuite unde se adăpostea sărăcia noastră de bieți bursieri, ca în niște cetăți fermecate, nu putea pătrunde zgomotul profan de afară. Acolo ne frământam noi, în

luptă grea cu mizeria, în luptă cu problemele complexe ale studiului, în luptă cu sintaxa limbii materne, se călea armura noastră de mâine. Ca figura miticului Ianus aveam o față care privea înainte și alta care se uita înapoi. Înainte era câmpul întins al civilizației, înapoi era căsuța noastră din deal, care ne vorbea în noapte. Din acest amestec de senzații și îndemnuri se împletea cântecul ascuns al sufletului, povața noastră de fiecare clipă. După opera de abstracțiune a băncilor universitare așteptau undele moi ale amintirilor rustice, zestrea sfântă a copilăriei noastre. Seara, câteodată, când ne întâlneam cincisprezece inși pe muntele Gellert, dincolo de Dunăre, la cărciuma unui șvab, mi-aduc aminte, la picioarele noastre urla babilonul care ne scăpa din cătușele lui. În odăița unde beam vin acru, cobora Ardealul cu patimele lui aspre, era toată protestarea țarinii de-acasă, erau doruri câmpenești prinse în recitativul plângător al doinelor de la plug, printre ele zâmbea cicălitor o poezie de Coșbuc sau fulgera o strofă din Eminescu, erau snoave de șezători și tropare bisericеști, era ritmul secular al istoriei noastre pe care-o duceam mai departe. O solidaritate de sectă ne strângea într-un mănunchi, aveam conștiința limpede a unei tovarășii militante. Din această atmosferă se înfiripa cultul misterios al căminului strămoșesc și se exalta în măsura apăsării dușmane. Erau zadarnice toate metodele de desființare ale înverșunatului pedagog ostil. Cădeau teorii de seminarii făurite ca să ne clatine, cădeau neputincioase tentaculele multiple ale asfaltului, cădeau înfrânte toate ispitele Budapestei. Pe marginea Dunării ne duceam des în amurguri, dar în vreme ce priveam valurile înspumate ale mărețului fluviu, ochii ne călătoreau departe și sub tâmplele înfierbântate simțeam cum ne zvâcnesc răzvrătirile Oltului... Atunci, în această

particulară configurație de împrejurări, o seamă de studenți, tineri și îndrăzneți ca d-voastră, în ochi cu aceleași străluciri și în suflet cu același ideal de artă, am înjghebat revista *Luceafărul* și ani de-a rândul, țin minte, într-o pivniță dosnică unde se instalase mica noastră tipografie, ne întruneam permanent cenaclul de conspiratori cu prisos de nervi și cu gesturi largi, coborându-ne pe hârtie visul rebel, avansând prin zvârcolirea noastră subterană, cine știe, un preludiu al dezrobirilor viitoare...

De-atunci, pipăindu-mi conștiința, m-am întrebat de-atâtea ori: în ce religie ne-am închinat de ne-am putut păstra sufletele intacte, refractare la toată otrava dimprejur? Cum s-ar putea numi taina noastră, miracolul acestei izolări, instinctul sigur care ne-a smuls totdeauna din ghearele valului? Este, domnilor, *ideea națională*, credința fanatică în patrimoniul specific al neamului. Din doctrina veacului al nouăsprezecelea, introdusă definitiv în toate fibrele Continentului, noi ne-am ales cu această moștenire. Am înțeles fragmentar mai întâi, limpede mai pe urmă, că în oceanul zbuciumat al omenirii noi suntem o insulă cu flora ei deosebită și că a îngădui să se distrugă această insulă înseamnă a tolera un furt în atelierul de evoluție universală. Această convingere, rămasă din părinți, noi am slujit-o fără ezitare, subordonându-i toate energiile noastre. Cu cât gândurile ni se apropiau mai mult de pragul maturității, cu atât ideea ni se părea mai legitimă. Literatura și politica în care ne-am frământat noi s-au înfățișat cu această pecete. Călăuziți de o supremă utilitate, am creat un catechism al datoriei noastre, de la care nu ne-am abătut. Ne-am zis: noi suntem precursorii unității unui popor, noi trebuie să ne jertfim pentru coeziunea lui, trebuie să facem din hecatombele noastre pedestalul gloriilor de mâine.

În curând ne-am dat seama că tot clocotul nostru ineresc nu era decât o părticică din funcțiunea organică a marelui tot. Neamul întreg își înșiruiuse în linie de bătaie puterile lui. Când, acum douăzeci de ani, am trecut pentru întâia oară la București, simțind în toată ființa mea dezlănțuindu-se fiorii granițelor, privind împrejur, am priceput că în proporții mărite și acolo se cânta același cântec larg, de ale cărui cadențe eram orbiți noi în subsolul de la Budapesta. Mi-a fost de-ajuns să mă uit în lături, să mă apropii de pulsul vieții literare de atunci, care era mai înrudită cu preocupările mele, ca să văd bine că paralel cu mișcarea noastră de la *Luceafărul*, din capitala României radia același spirit artistic, mie perfect familiar, aceeași literatură care se adăpa din același izvor comun. Scriitorii din generația mea: Iosif, Chendi, Cerna, Sadoveanu înstrunau și ei melodia care ne robise pe noi în zbuciumarea fecundă a odăițelor de studenți de pe malul Dunării. Tot atunci se ridicase Nicolae Iorga să ordoneze aceste zbucniri spontane de energie, să desprindă firul roșu al atâtor manifestări răzlețe, și să dea în revista *Sămănătorul* doctrina unitară. Era, domnilor, *ideea națională*, fluidul magnetic al acestei unanime resurecțiunii, o literatură care răscolea sufletul poporului românesc și fixa valorile lui, o volbură pornită din adâncimile de jos, năzuind spre culme. Degrabă mi s-a lămurit suprafața vastă a noului crez: în conștiința obștească a românismului, dincolo de frontierele vremelnice, ca un reflex al instinctului popular și ca o rezultată a evoluției de veacuri, se înstăpânise în toate inimile lozinca *unirii*. Cu o frenezie nestăvilită se rostogolea pretutindeni valul biruitor, noi nu eram decât martorii unui proces istoric, îndeplinind porunca fatală a vremilor. Societatea întregă din România Veche, lăsând la

o parte raționamentul politicii curente și calculele diplomaților, apucase pe acest făgaș, de unde nu mai era întoarcere. În toate domeniile vieții publice, în școală, în armată, în saloane, ca și în cătune, în mii de glasuri și în diverse forme vorbea sângele românesc, rostindu-și sentința lui inapelabilă, prinsă atât de sugestiv de graiul înflorit al lui Delavrancea: “Suntem una, un singur trup revărsat de amândouă părțile munților, Carpații ne sunt șira spinării...”

Un scriitor ungar, bun cunoscător al trecutului nostru, dl Iancsó Benedek, într-o carte apărută de curând, trăgând istoria iredentismului românesc, urmărește, prin lumina evenimentelor, această desfășurare seculară, arătând că de la Mihai Viteazul încoace un impuls conștient al tuturor manifestărilor noastre de viață ne-a împins spre unirea politică și că războiul recent al dezrobirii nu era decât o verigă dintr-un lanț de evoluție. Îndureratul autor din vecini are dreptate. Ideea națională la noi, pornind din conștiința organică a unității, pe care au păstrat-o masele anonime totdeauna, s-a desfășurat încetul cu încetul, a cucerit toate mințile și a devenit suprema noastră dogmă. Războiul s-a desprins ca un fruct copt din această ideologie a vremii. Acum, că a trecut ca un vifor groaznic peste capetele noastre, când stăm să-i drămuim dezlănțuirea, înțelegem că el s-a impus cu puterea fatalității, că nu l-a făcut nimeni, că nu e opera chibzuinței unor singuratici, ci descărcarea vulcanică a unei epoci: triumful ideii după îndelunga acumulare de energie a atâtor generații. Războiul întregirii neamului l-a decretat conștiința tuturor, nu ca o socoteală de câștig, ci ca o pornire furtunoasă fără frâu, un uragan moral exprimat nimerit în fraza lapidară a răposatului Filipescu: “Sire, ori te încoronezi la Alba-Iulia, ori mori pe Câmpia Turzii, altcum praf s-alege și de țară,

și de dinastia ta”. Înflăcăratul patriot, acest târziu ecou al boierimii noastre de baștină, a avut viziunea limpede a realității: noi trebuia să mergem la moarte ca la un examen al credinței, nu ca la împlinirea unei probleme de rațiune. Așa a fost războiul nostru, sinteza lui mi-a dat-o un tânăr sublocotenent adus de pe câmpul de luptă împușcat în piept, care, când m-a recunoscut o clipă în delirul lui, mi-a încolăcit brațele după gât și mi-a murmurat în friguri cuvântul: *Alba-Iulia...* Nu fusese niciodată în Ardeal, dar murea pe buze cu parola istoriei noastre de veacuri, un soldat al ideii...

Domnilor, scriptura s-a împlinit, epopeea s-a încheiat și o nouă răspântie se găsește în fața noastră. Ideea națională, razimul de căpetenie al vieții de stat, trebuie adaptată împrejurărilor schimbate.

Poate nu greșesc când afirm că după jertfa mare, resursele de energie creatoare scăzând, mersul ascendent al acestui crez s-a oprit și o linie de oboseală a intervenit în rândurile noastre. S-ar părea că după tensiunea tranșelor, nervii discordați cer odihnă și că pe urma vărsării de sânge, noi ce am câștigat în suprafață am pierdut în adâncime. În orice caz, privind în jurul nostru și spunând adevărul întreg, trebuie să recunoaștem că viața publică în opera ei constructivă nu are nici tăria, nici inițiativa pe care le cere noua alcătuire de stat, că fenomene de dezagregare se ivesc în aparatul nostru de putere și că mai ales resorturile morale ale societății au pierdut din vigoarea lor. Sunt atâtea semne care legitimează cele mai serioase îngrijorări. Poporul românesc, ieșit de sub patru stăpâniri deosebite, purtând influențele a patru organizații de stat dispartate și a patru culturi fără puncte de înrudire, sângărând pe atâtea fronturi, în prima lui perioadă de unire

se înfățișează sleit și fără un relief deosebit în rezistența lui. Spiritul curent arată semne de slăbiciune vădită, este o răsturnare a valorilor cari ne-a dat criza principiului de autoritate atât de necesară într-o muncă de consolidare, este o ezitare și balansare permanentă în conștiințe, din care a rezultat o criză a partidelor politice și ca o consecință a acestor neajunsuri o reală criză a parlamentarismului nămolit în inacțiune și retorică stearpă. Pătura conducătoare ce ar trebui acum, când se face țara subțochii noștri, să-și dea toată măsura ei, e năvălită de un pozitivism cras care-i neutralizează pornirile colective. Dăm impresia că suntem un trup deșirat și bolnav și pe trupurile bolnave, d-voastră știți foarte bine, așa a fost totdeauna: se ivesc de obicei paraziții. Uitați-vă împrejur, din toate părțile globului călători după noroc, ca într-o nouă californie, descind pe acest pământ binecuvântat cu care nu au nimic comun decât exploatarea lui. Din toate părțile granițele ne sunt invadate de musafiri cu privirea scrutătoare, semănători de corupție și de blesteme, făcând să crească spuma incertă a orașelor și trezind o dără de penibilă descurajare în sufletul neprihănit al țăranilor noștri. Acest val de străinism crește neconținut ca o coloană de cuceritori, ivindu-se pretutindeni și lăsând în urmă o filosofie amară, convingerea lor cea mai fermă, că nouă de aceea ne-a fost dat să ieșim din robia egipteană, ca să între ei în Canaan...

Astfel stând lucrurile, un sentiment unanim de protestare mișcă toate firile alese și le strânge laolaltă. Ne întrebăm cu groază: acesta e epilogul epopeii, darul postum al destinului după atâtea grămezi de oase îngropate pe toate câmpurile de bătaie? Un elementar instinct de conservare tresare în noi, o agitație surdă se simte printre rânduri și se propagă din om în om. Lumea își zice cu neliniște: să ne

smulgem din marasm, să alungăm zarafii din templu, să spălăm din nou altarele noastre! România unită ne-a dat o concepție națională eroică, ei bine, tot numai această concepție de eroism intransigent ne-o poate păstra, s-o reîntronăm deci în conștiința publică și să tragem toate învățămintele ei! Așa judecă toți acei oameni în a căror minte se păstrează netulburată continuitatea de gândire, înlănțuirea programatică cu trecutul.

Cine ar trebui să ia asupra-și această operă de pedagogie a mulțimii, infuziunea zilnică de credință și sugestii coordonate metodic în vederea egoismului sacru al acestui popor?

Sarcina ar fi să revie presei, care e pretutindeni cel mai viu laboratoriu al conștiinței obștești. Îmi veți da voie să stărui și de astă dată și să repet și cu această ocazie, apăsând cuvântul, toate constatările ce-am făcut asupra unui trist capitol al zilelor noastre.

Domnilor, la noi ca și în alte părți presa din vremuri vechi a fost o tribună consacrată de îndrumare a opiniei publice. În gazetele noastre s-a pulverizat zilnic tot ce am crezut, tot ce am nădăjduit în ziua de mâine. Ziarele reprezintă nervii impresionabili ai unui popor în fluctuațiunea lui cotidiană și un organ de publicitate e o bucătură de toate zilele care se servește societății. Aceste adevăruri au fost înțelese totdeauna și de aceea cei mai buni, temperamentele de apostoli, au coborât odinioară la noi în gazetărie și au scris cu sângele lor pagini nemuritoare. Să vă vorbesc de activitatea ziaristică a lui C.A. Rosetti, de împletiturile de fulgere ale lui Eminescu sau de articolele de-o jumătate de veac ale lui George Barițiu aici în Ardeal? Știți foarte bine cu toții că istoria noastră politică se confundă cu istoria presei românești și că ideea națională și-a propagat evanghelia ei prin aceste tipare indispensabile.

De-o sută de ani respirăm prin presă, gazetele sunt plămâni neamului.

Perioada de după război cu lăncezeala ei ne-a împins într-o teribilă maladie, ni s-au îmbolnăvit plămâni, domnilor, atacați în mod intempestiv de miasme parazitare. Nimic nu poate învedera mai evident criza sufletească în care ne găsim ca faptul că secretul tiparului l-am pierdut din mână, a ieșit din familie, și-a intrat în posesia altora. După pleiada marilor gazetari cari prezentau o garanție intelectuală și morală pe seama publicului, negustorii analfabeți au acaparat ziarele și au preschimbat apostolia în tarabă. Un spirit nou s-a sălășluit deodată cu ei în ziaristica țării. Este mai întâi o absolută atrofiere a sentimentului național. Adevărurile organice ale sufletului românesc, pe care noi le-am aruncat de-a pururi în cumpăna istoriei, ei nu le pricep și nu le propagă. Este, al doilea, o metodică îndrumare a spiritului public spre o alvie internațională, un cinism necunoscut în analele noastre, o tendință de-a diminua prestigiul credințelor din străbuni, o nesocotire a valurilor de la înălțimea tronului regal până jos. Scrisul lor lasă impresia că suntem o societate pripită, fără rădăcini, oameni ai clipei, fără morminte, un fel de târg slobod în care toate sunt de vânzare. Adăugați la acestea nota anti-intelectuală, brutala inconștiență cu care se tratează toate problemele curente...

La lumina acestor dureroase constatări, întreb: este o asemenea presă un organ al consolidării noastre de stat? Este pentru raporturile noastre externe o oglindă reală a situației și pentru viața noastră de interior un stimulent necesar?

Două exemple, domnilor, ca să vedeți unde suntem!

Câteva luni în urmă, la Lausanne, vă aduceți aminte, a fost o conferință interaliată, la care a participat și România. Oamenii politici ai tuturor statelor s-au întrunit să rezolve o mulțime de chestiuni pendinte pe urma marelui război. Gazetarii i-au însoțit ca să prindă indicațiile lor și să le transmită fiecărei țări în parte, potrivit interesului special al fiecăruia. Delegatul nostru la conferință a fost ministrul de externe d-l I. G. Duca — cine credeți că a fost cancelarul autorizat al opiniei publice: d. Iacob Rosenthal... Vă puteți imagina biata Românie, aluatul nostru plămădit din lacrimi și sânge în vijelia războiului, ce strașnic și priceput susținător a avut în persoana abilului director de la *Dimineața și Adevărul*... Mai mult, vă amintiți, întrepridul luptător întorcându-se în țară a publicat în gazetele sale un lung interview cu doctorul Rakowsky, delegatul Sovietelor, cu care, spunea dânsul, a avut lungi întrevederi. Stăruieți, vă rog, cu o analiză de două momente asupra acestor interesante convorbiri pe malul lacului de Geneva: Rakowsky, revoluționarul, invectivându-ne țara, și d. Rosenthal, democratul, apărând din răspuțeri teza românească. Se găsește cineva care să doarmă liniștit, în credința că am avut un avocat bun?...

Al doilea exemplu sugestiv și plin de-o tristă semnificare. Astă-vară, știți, au fost serbările aniversării morții mitropolitului Șaguna. Posteritatea recunoscătoare s-a închinat la cripta luminosului patriarh. La Rășinari douăzeci de mii de țărani, în frunte cu Regele, Regina și Moștenitorul tronului, înconjurați de guvern și de fruntașii țării, s-au dus să-și plece genunchii. Am intrat în biserica amintirilor de copilărie zguduit în toată ființa mea. Niciodată nu mi-a fost dat să simt cu o mai cutropitoare putere biruința ideii, ca în acele clipe, în colțul de strană, la poalele iconostasu-

lui, unde în fumul de tămâie stăruiau parcă toate umbrele strămoșilor mei. Privirile mi se îndreptau aiurite peste mulțimea cuvioasă, când dintr-o dată, ca printr-un capriciu nebun al simțurilor mi-a apărut sub amvon figura absentă și profană a unui așa-zis ziarist, originar din Polonia mi se pare, expulzat odinioară din regat și prăvălit recent în țară. Închipuiți-vă, el venise nenorocitul să reprezinte presa la groapa nemuritorului arhieru! Din condeiul lui trebuia să se desprindă praznicul nostru, tot misterul troparelor bizantine care ne legănau atunci, toate tresăririle intime ale moștenirilor noastre atavice. El era chemat să le talmăcească și să le multiplice într-o sută de mii de exemplare până la ultimul cătun, făcând educația maselor. Vă mărturisesc, o profundă milă m-a dezarmat în fața lui, o milă profesională, sărmanul voiajor în ale tiparului, subiectul era așa de greu pentru puterile lui...

Am smuls aceste două pilde, ca să vedeți că suntem într-o ridicolă anomalie, în complet daltonism moral și într-o eclipsă a inteligenței. A combate aceste exagerări, a cere revenirea la matcă, a predica normalizarea e datoria fiecărui cuget onest. Pe noi nu ne va înfrica țipătul micilor condotieri, cari vorbesc de huliganism când noi pretindem respectul talentului, sau de antisemitism, atunci când acordăm o plenitudine de drepturi tuturor cetățenilor, reclamăm pe seama noastră modelarea opiniei publice în spiritul tradițional al ideii naționale. Dacă n-am face acest lucru, dacă am îngădui să degenereze presa de la apostolat la o întreprindere comercială robită capitalismului internațional, ar însemna să scăpăm din mână diriguirea sorții noastre și să alunecăm pe povârniș. O astfel de prăbușire ne-a fost dat să vedem și să urmărim la vecinii noștri unguri, a căror presă dinainte de război a fost cea mai clasică manifestare

a gazetăriei industrializate. Confectionată fără nici o convingere, monopolizată de neofiți și aventurieri, schimbând în bani mărunți instinctele josnice ale mulțimii, a cântat pe toate strunele: a făcut apoteoza unui război în care n-a crezut, ne-a călcat în picioare pe noi fără să ne cunoască, a fost reacționară cu Tisza, republicană cu Károly, bolșevică cu Bela Kún și s-au găsit destui cari în mod postum să afișeze simpatii interesate pe seama noastră.

Noi vrem să învățăm din pățania altora, de aceea suntem în gardă și ne găsim unii care lămurim lumea cu toate dezavantagiile pe cari le comportă dușmănia necruțătoare a acestor îndrăzneți antreprenori de opinie publică la noi.

Presă, însă, e numai o lature a acestei tendințe de dărâmare, care se afirmă tot mai zgomotos în anii din urmă. Fenomenul e mult mai complex și mai îngrijorător. Ziarul apare ca un fel de anticameră a artelor și literaturii, de aceea din coloanele lui se poate descifra năzuința unei penetrații adânci în domeniul creațiunii artistice și literare. Musafirii de care vă vorbeam nu se mulțumesc să rămâie în serviciul bine retribuit al actualității, ei cer cuvânt acolo unde se spun verdictele definitive ale sufletului nostru. Iată un teren mai inofensiv, de pildă, unde ne-au năvălit oaspeții cu producția lor exorbitantă. Este pictura. Dacă vă duceți la București vedeți astăzi în toate părțile expoziții de tablouri ale unor artiști cu nume exotice cari s-ar putea întâlni tot așa de bine și la Kalkutta, și la Filadelfia, și la Breslau. Credeți că în toate aceste exhibiții nemiluite se deslușește ceva din misterul lui Grigorescu, profilul țărancilor noastre, poezia apusurilor de soare din munții Vrancei, mestecenii lui tremurați în zarea de toamnă sau carul cu boi al minunatului povestitor de la țară? Este aerul românesc al lui Luchian, particulara duioșie a florilor lui, care sunt

florile noastre în cel mai gingaș cutremur al petalelor? Nimic din frumosul specific cu care ne-am străduit noi să completăm o simfonie a universalității. Sunt pânze zugrăvite de penel strein, de-o retină care vine din altă lume. Am remarcat cu deosebire cum peisajul este căzut în desuetudine la acești nou-veniți, cărora tainele naturii nu li se dezvelesc și cărora nu li s-a spovedit nici un copac din pădurile noastre. În schimb însă avem un gen a cărui supraproducție prezintă o eflorescență bolnăvicioasă: e caricatura, domnilor; înfăptuire bastardă a artei, în cumetrie cu gazetăria, brodând pe impresii fugitive și de suprafață, se înrudește cu aptitudinile acestor firi vagabonde care nu se fixează nicăieri. Nu e însă nici spiritul galic cu vivacitatea lui elegantă și generoasă, nici humorul anglo-saxon cu sănătoasa lui ingenuitate grotescă, nici râsul românesc plin și sonor, în galeria nenumăratelor înseilări zilnice. Mi-aduc aminte, astă-vară, când cu serbarea eroului necunoscut, din prilejul celor două minute omagiale în amintirea mortului, un ziar bucureștean publică o caricatură a unui cetățean exasperat că bărbierul nu-i poate trage măseaua, un fel de penibilă grimasă pe socoteala sicriului... Vă spun sincer, de la rânjetul tragic al lui Shylock nu țin minte să mai fi înregistrat o senzație atât de dezagregabilă și tulburătoare.

Tărâmul de dezagregare intelectuală însă, care ne apare mai asaltat astăzi de influențe străine pe urma unei invazii din afară, e în literatură. Aici e sanctuarul unde se păzesc tablele legii, manifestarea unui popor desfăcută de fluctuațiile vremelnice, cum am zice, raportul lui cu eternitatea. Literatura noastră ca și în alte părți a fost în trecut încarnarea vieții din acest colț de umanitate, oglinda strălucitoare a unui neam, o literatură națională. Deschideți orice pagină

din cărțile lui Eminescu, Coșbuc sau Delavrancea și veți vedea toți cari ați răsărit din puterea acestui pământ, că este un sentiment familiar care vi se pune în față, o atmosferă cunoscută care vă învăluie, sunteți acasă în lumea lor de simțiri și imagini, vorbiți voi înșivă, trecutul și viitorul vostru: sinteza neamului. Literatură națională înseamnă a prinde într-o formă artistică criteriile specifice ale diferențierii de suflet, gama distinctivă a unei plămădeli etnice. Literatură națională e creațiunea amintiților autori, fiindcă în scrisul lor cer cuvânt adevărurile noastre. Citiți o strofă de Eminescu și veți găsi în ea morbideța intelectualității noastre de la sfârșitul veacului trecut, citiți *Nunta Zamferei* și vă vor înconjura plămădirile mitice ale fanteziei populare, pe când *Sultânica* lui Delavrancea vă arată ce doruri pâlpâie la vatra țăranilor munteni și din ce farmec se îmbină idilele lor rustice... O înlănțuire firească leagă într-un mănunchi unitar și armonic aceste zbucniri răzlețe de lumină, dându-ne toate, împreună, tabloul sintetic al românismului. Mai este ceva. În istoria literaturii noastre moderne se poate desluși o continuitate de spirit normală, generațiile se succed, trecându-și din mână în mână moștenirea lor intelectuală. Dincolo de lozințele epocii, care se schimbă și cad, există un sibrat de înrudire în cursul vremii de la culme la culme, e ritmul permanent și invariabil al rasei.

Domnilor, un aspect nou și straniu se ivește pe câmpul literar în vremea din urmă la noi. Firul legăturii cu ziua de ieri s-a pierdut și clișee de import tulbură ierarhia valorilor consacrate. E o producție hibridă pe care o văd prin colțuri de reviste, pagini de poezie vaporeasă, o ciudată psihoză literară cu diverse etichete exotice: expresionism, dadaism, rabindranath-tagorism... E o atmosferă mocnită în care

speciale sonorități de cuvinte se prind într-un dans macabru, gâtuind subiectul. Firește, leit-motivul cunoscut al solului nu se mai întâlnește, țăranul a dispărut de mult ca obiectiv literar, nu mai vorbește nici câmpul nostru, dar nu mai e nici ecoul pasiunilor care ne chinuiesc pe noi... Este un fenomen curios de dezrădăcinare artistică, o abatere spontană de la toate legile evoluției. În mijlocul acestui cor de cântăreți cu disonanțele lor, splendorile trecutului recent apar deplasate. Coșbuc, mort acum cinci ani în floarea vârstei, pare a avea vârsta lui Homer cu tot uraganul creațiunilor lui epice. Îmi veți permite să vin cu o mărturisire de ordin personal. Când cineva din detractorii mei, unul care mi-a făcut concesia de a admite că n-am răposat încă, mi-a aruncat ca o fulgerătoare ironie porecla de “bătrân poet”, a avut perfectă dreptate. Concepția literară căreia mi-am supus eu tot vârtejul de gânduri o socotesc un anacronism în acest ansamblu de stridente psalmodii contemporane, singura mea mângâiere e de a-mi căuta un acord cu trecutul nostru și cu valorile necontestate din alte părți. Mă întreb însă, care e taina acestui salt vertiginos, ruperea bruscă cu toate tradițiile? Cinci sau zece ani, cu tot bagajul lor de transformări, contează în dezvoltarea sufletească a unui popor, ca o perioadă care poate justifica o completă schimbare de mentalitate? S-a elaborat în acest timp scurt o nouă zestre intelectuală fără nici un punct de sprijin în frământarea de ieri? Sau, poate avem a face cu un fenomen de mimetism literar, cu formule înstăpânite grabnic prin transmisiunea unei civilizații cu care ne înrudim? Nu cred, nici una, nici alta. Evoluția de spirit e o undulație euritmă, cultul tradiției și în literaturile apropiate e mai evident ca oricând. Explicația o văd mai simplistă și mai dureroasă. Sunt oaspeții, domnilor, cari după ce au pus stăpânire pe presă, se instalează și în literatură. Sunt

interpușii dintre noi și trecut, cei mai antipatici mișiți din zilele noastre. Nu mi-a trecut niciodată prin gând să admit o imobilitate de spirit în artă, să justific scleroza literară, nici să propovăduiesc o estetică conservatoare. Dimpotrivă, îmi dau seama că în republica libertății de gândire, revoluțiile sunt creatoare, ele purifică și fecundează. Dar, să-mi fie îngăduit ca în numele credinței pe care o am, că un patrimoniu literar și artistic este suprema avuție a unui neam, eu să apăr prerogativele sângelui și să deplor orice infiltrație inoportună. Dacă, în politică, noi care avem o concepție de toleranță civilizată nu vom contesta niciodată drepturile asigurate prin legămintele noastre internaționale, dacă pe seama tuturor minorităților etnice stăm pe baza absolutei egalități cetățenești, unitatea noastră de suflet vrem s-o menținem ferită de promiscuități dizolvante. Iată de ce stăm la poarta moștenirii de veacuri în postură de priveghere și vrem să marcăm bine granițele noastre intelectuale pe acest petec de pământ pe deplin conștienți că în ziua când tolerăm invaziile sufletești, bătălia noastră este iremediabil pierdută.

Domnilor, v-am vorbit de valori abstracte, de imponderabilele care după judecata mea determină mai hotărâtor existența unui neam. Ar fi poate de dorit ca în fața d-voastră să fiu dublat și de un om al raționamentelor materiale, care, ieșind din acest domeniu al abstracțiunii, să vă dea strigătul cifrelor, să vă vorbească de o penetrație a străinilor la noi, de năvala sutelor de mii, care fără nici o legătură s-au așezat aici ca un flagel economic, de schimbarea radicală a raporturilor de proprietate în valoarea lor, de despoierea pripită a pădurilor noastre, de farsa sinistră a așa-ziselor naționalizări pe tărâmul industrial și al finanțelor și, ce e mai trist, de noul aspect demografic al țării, care se modifică zilnic împotriva intereselor românești...

Atunci ați vedea că un tragic paralelism se menține între fenomenele de ordin moral și material și că lăncezeala în fața acestor manifestațiuni, actuala inerție echivalează cu o dureroasă criză a ideii naționale.

În fața situației, numeroase întrebări ni se înfig în conștiință și cer un răspuns. Suntem noi un popor minor, o plămădeală inferioară menită să creeze numai platforma pe seama altor seminții de aleși? Suntem sclavii predestinați să ducem cu sudori de sânge bolovanii la piramidă, pentru că în vârful ei să sfideze alții eternitatea? Este statul român o capricioasă improvizație a istoriei universale, fără posibilitatea de-a salva interesele rasei dominante?

Tot atâtea puncte de întrebare cari opresc lumea în loc, în timpul din urmă la noi și neliniștesc sentimentul obștesc. Nu e, cum s-a zis de către pescuitorii în apă tulbure, o pornire de xenofobie a societății românești; e un gest de apărare. D-voastră, studenți, prin instinctul suveran al tinereții, prin impulsul de idealism al vârstei și prin acest spor de simțire care e apanajul firesc al generațiilor viitoare, ați sesizat o primejdie și v-ați pus de-a curmezișul ei. Nu vă văd ca pe niște suflete înguste refractare la ideile de progres, ci ca pe-o expresiune nefățărîtă a unui neam întreg. Zece mii de băieți, smulși din mijlocul poporului, reprezentând toate clasele sociale, zbuciumându-se de-același crez în munca lor inetelectuală, nu pot însemna un caz de demență colectivă. Că aveți și lozinci greșite, se poate, dar inspirația d-voastră e din ogașa normală a trecutului nostru, sunteți ideea națională în marș, noul popas pentru ziua de mâine. Ca și noi cei de odinioară, care acum douăzeci de ani într-o pivniță de la Budapesta, prin instinct am resimțit pulsul vremii și ne-am fanatizat de bățiile lui, tot astfel d-voastră astăzi aveți intuiția realității... Desigur, potrivit

împrejurărilor schimbate, nu vă comprimați entuziasmul și revolta într-o conspirație subterană ca noi acolo pe malul Dunării, ci ieșiți la larg, strigându-vă credința, dovedind prin acest strigăt numai un prolog al operei constructive de mâine, dorința de-a introduce în atelierul activ al neamului forțe creatoare.

În acest chip mi-a apărut mișcarea d-voastră, desfăcută de orice exagerări trecătoare și mai ales de multele acuzații meschine ce vi s-au adus din partea elementelor subversive, care au avut toată înțelegerea pentru o întreagă galerie de criminali și o jignitoare rigiditate pentru d-voastră. Când v-ați ivit așa zbuciumați și când am înțeles că din diverse motive sunteți aproape orfani cu altruismul vostru generos, în sufletul meu, ca o rază întârziată a tinereții care s-a dus, mi-a încolțit o pornire de apropiere părintească sau de curată frățietate...

Cercetându-mi conștiința, trebuie să vă spun că nu sunt un răscolitor al urii, fiindcă întreg capitalul meu de ură s-a topit în flăcările pârjolului înfricoșat de ieri... Cataclismul cu cortegiul lui de nenorociri mi-a dezvelit mai bine ranele omenirii și m-a împins spre cearta tuturor care caută tămăduirea lor. Când mai anii trecuți, la Paris, pe vremea Congresului de pace, într-o societate de literați și filozofi, un bătrân gânditor m-a întrebat, dacă nu e sosită vremea unei înfrățiri generale a muncitorilor intelectuali de pretutindeni, pentru a [...] salva valorile umanității, mi-am permis să-i răspund următoarele: "Teri nu eram pregătit sufletește pentru un asemenea efort, fiindcă de câte ori mă chemau îndemnurile largi umanitare, între umanitate și mine, eu simțeam paravanul unui jandarm ungar care cu atitudinea lui mă făcea să recad în clocotul protestării mele singulare și să mă nămolesc în ura care ațâță și diferențiază.

Astăzi paravanul a căzut, nu am mai simțit nici un obstacol, vreau să plutesc în plin umanitarism — cu o singură condiție: să fiu în luntrea mea și să iau toate măsurile să nu mă înec”.

Ideea națională, domnilor, e luntrea cu care plutim noi și din care dorim să înregistrăm curente mari de simțire universală. Mai mult ca oricând, românismul, dacă se silește să ia măsuri pentru a nu fi înghițit de valurile dimprejur, trebuie să înțeleagă acest adevăr. D-voastră, cum văd eu, sunteți vestitorii resurecțiunii de mâine, când poporul nostru întreg, biruindu-și toate bolile ereditare, se va însănătoși pe deplin, având o viziune clară despre misiunea lui. “*Scrieți, băieți, scrieți*” — spunea odinioară apostolul Heliade, — simțiți, băieți, simțiți ideea națională, îndrăznesc să vă zic eu, dacă vreți să faceți din tinerețea voastră un titlu de mândrie pentru tâmpelile cărunte care v-așteaptă și dacă mai târziu, domesticitiți de viață, privind înapoi, vreți să puteți repeta cu poetul în toată seninătatea lui reconfortantă duiosul refren:

Și eu am fost în Arcadia!

FRAGMENTE AUTOBIOGRAFICE

Urmărind un scop științific, Institutul acesta de cercetări a crezut că trebuie să facă apel la mai mulți sriitori, pentru a aduna material menit să documenteze și să explice procesul lor de creațiune artistică. Mă siliți deci să mă opresc o clipă în viața mea extrem de zbuciumată, ca să privesc înapoi și să vă înfățișez intimitatea resorturilor mele sufletești, să fac — cum s-ar zice — o confesiune de atelier. Îmi dau seama că lucrul nu e tocmai ușor, mai ales când această spovedanie nu vine ca un act îndelung chib-

zuit, ci ca un răspuns la anumite întrebări pe care le-a formulat judecata Dv.

Voi vorbi deci cu toată spontaneitatea și sinceritatea, destăinuindu-mă și arătând care au fost curentele de gândire și de simțire care m-au călăuzit în viață. Voi încerca să ridic perdeaua de peste un colț de laborator literar și să-l dezvălui în fața Dumneavoastră.

Este vorba de un fel de metodică explorare intelectuală din partea Dv., care, făcută după anumite norme științifice, se crede datoare ca, luminând în sufletul unui scriitor, să-l urmărească în toate ascunzișurile lui, să-l pună în lumină în fața aceluia dintre contemporani și urmași care vor voi să-l vadă.

Voi face deci în spiritul acesta un succint curs de anatomie sufletească.

Cea dintâi întrebare este următoarea: care sunt experiențele și impresiile din copilărie, care s-au întipărit mai adânc și s-au reflectat apoi în scrisul meu?

Înainte cu cincizeci de ani și câteva luni (foarte multă vreme...) m-am născut într-un sat care se cheamă Rășinari, la poalele munților Carpați și la 12 km de Sibiu, un sat frumos, o comună care n-a făcut parte din iobăgia din trecut, fiindcă era ceea ce se chema sub stăpânirea ungurească "fundus regius" și, cum se spunea în românește, în vechile noastre scrisori, în zapise, "slobod crăiesc sat".

Această comună reprezintă o puritate de rasă, absolută; 6000 de locuitori, 6000 de suflete arătau statisticile ungurești în această comună și care erau cu toții români. Jandarmii unguri erau singurii străini care se găseau în Rășinari, unde mulți dintre ei sfârșeau prin a lepăda haina de paznici ai ordinii, ca să se însoare acolo și să devină români.

Erau deci deznaționalizați de mediul absorbant.

În această atmosferă m-am născut, la poale de munte, unde în mod organic am avut totdeauna tendința să mă urc pe creste și de-acolo, din vârful Cindrelului, să văd cele două aspecte ale aceluiași popor; soarta a vrut deci să iau de la început contact cu realitatea, găsindu-mă pe coloana vertebrală a românismului.

Cred într-un determinism geografic care îndrumază toată mentalitatea noastră și, firește, întreaga structură sufletească și intelectuală.

Dacă m-aș fi născut la periferia etnică a neamului, acolo unde apăsarea unei culturi străine s-ar fi resimțit în mediu în care mă mișcam, desigur că acest stigmat m-ar persecuta în cursul vremii, neconținut.

M-am născut însă la graniță. Am știut deci, din primul moment al vieții mele, că există granițe; am știut ce înseamnă existența graniței: un piron înfipt în carnea unui popor.

Părinții mei sunt intelectuali, ceea ce se chema intelectualitatea ardeleană din acele vremuri. Cultura se făcea la adăpostul bisericii, fiindcă profesiunile pe care le acordă statul erau numai pentru străini și unguri. Tatăl meu era preot la această biserică, ce își avea daniile ei de munți, cum spun hrisoavele, care se păstrează acolo, de la Matei Basarab. Dacă aș face o disecare a stării mele sufletești, ar trebui să mă întreb, care e cauza acelei dualități, care, ca o fatalitate, m-a urmărit în viață? Literatura de o parte, și de alta chemarea către trebile publice; pe de o parte, și de alta abstracțiunea, pe de altă parte, jocul realităților?

Eu cred că și aici aș găsi un fel de dezlegare în sens atavic.

În ce privește părinții mei, mama era, după naștere și de felul ei, de la munte; tata era de pe câmpie. Vedeți deci o îmbinare sufletească: muntele reprezintă prin psihologia lui

mai mult contactul cu realitatea, mai mult tendința de a intra în afunzimi, mai mult acțiunea, câtă vreme câmpia reprezintă orizontul larg, tendința de nostalgie, de povestire. Aceste două elemente s-au transmis în sufletul meu și sub povara lor se menține această zbiciumare paralelă, care se traduce în cele două îndeletniciri ale vieții mele: literatură și politică.

Sunt întrebat dacă dintre figurile Ardealului evocate în poezia mea sunt unele care s-au întipărit din copilărie. Desigur că da!

Eu am trăit până la vârsta de 9 ani la sat; am trăit însă nefiind țaran, ci ca un înregistrator conștient al satului.

Am privit satul și l-am despiciat programatic, dându-mi seama că el e cel mai mare rezervor de energie națională; am crezut de la început, prin transmisiunea strămoșilor și părinților mei, în ideea de rasă; am crescut deci în sat, fiindcă satul era sinteza care reprezenta înaintea mea marele tot: neamul.

Am cutreierat satul cu ochii deschiși, conștient că fac o analiză permanentă și că fiecare clipă de contact al meu cu țărănimea e o clipă de studiu, de interpretare, de disecare a aceluia izvor de energie, care se confundă, în judecata mea, cu însuși rostul existenței noastre. Am crezut în sat și am căutat în sufletul poporului nostru; și vă spun sincer că, în acest microcosm, am descoperit oglindindu-se o viață sufletească foarte bogată.

Dacă s-ar gândi cineva să-și ia asupra lui sarcina ca să caute la sat toate figurile pe care le-au eternizat marile literaturi, le-ar găsi desigur, într-o formă rudimentară, dar le-ar găsi acolo. Există la țară și Hamlet și Tartuffe; există Avarul lui Molière; există Othello; toate figurile com-

plicate și toate marile pasiuni clocotesc jos în adâncime. Nu e nevoie de un plastron, ca să simți un suflet bătrân și instincte foarte puternice manifestându-se. Eu am urmărit toate figurile satului și am luat legătura mea sufletească cu ele; mi-am dat seama că osatura poporului e la țară și că, dacă vrem să credem într-o logică viitoare a evenimentelor, care să ne salveze, trebuie să credem în țăran și în sat. Deci eu, din fragedă copilărie, am urmărit satul, cu toate figurile lui. Am avut contact cu toate frământările anonime, cu toate bucuriile începând de la botez și până la coborârea în pământ. Participând însă la această viață a satului continuu, am rămas oarecum deasupra mulțimii, un observator al ei, înregistrator conștient al tuturor evenimentelor dimprejurul meu. Mă duceam la horă — mai puțin la horă — mă duceam mai mult la șezători, dar aceasta nu la Râșinari, ci într-o comună de pe Târnavă, de unde era tatăl meu, unde aveam o moșioară, și mă lăsam furat de atmosfera de nostalgie, de lene, de căldură a sufletului, care se respiră acolo în nopțile de vară.

Fiindcă eu mă întorceam de la școală la țară numai vara — eram la școala ungiurească de la Sibii, unde am mers când aveam 9 ani, după ce terminasem școala primară din Râșinari, și din care am ieșit fără să știu o vorbă ungiurește —, la țară, vara, mă apropiam de popor, treceam în mijlocul țăranilor, făceam să se înlătore acel sentiment de diferențiere socială, care persista în primele clipe, și urmăream zi cu zi, ceas cu ceas, tot ce era frământare sufletească în jurul meu. În serile de vară, când se țineau șezătorile pe prispă, eram și eu chemat la ele și asistam, desigur robit și de farmecul cântecului, dar și de conștiința că trebuie să-mi îmbogățesc capitalul meu de folclor românesc; sunt amintiri simpatice și stărui cu drag asupra

lor.

Când mă duceam între țărani, pentru primul moment se făcea liniște între ei; era aceea mișcare de jenă a săteanului, nu-și traduce imediat sentimentele în fața noului-venit; dar peste câteva minute, legătura sufletească cu ei fiind luată, începea acel fluid să circule între noi, începeau cântecele și eu mă întorceam de la aceste întreprinderi încărcat de muzică și povestiri, venind de la aceste incursiuni cinegetice cu prada mea, care desigur că era substratul sufletesc al operelor mele.

Pe urmă începea în sufletul meu elaborarea aceea chinuitoare a cuvintelor, care trebuie să-și dea întâlnirea în creierul unui om, când două noțiuni se întâlnesc și se îmbrățișează pentru a nu se mai despărți niciodată. Dacă aș căuta să hotărâsc printr-un fel de analiză, uitându-mă foarte adânc în mine, de unde purced legăturile mele indestructibile cu viața populară, aș ajunge până acolo, la acele clipe ale serilor de vară, când împreună cu părinții mei, acel preot de la țară, cu mama mea, și cu frații mei, toată familia, ne cufundam în marele suflet al țăranului nostru.

În acea vreme, în Ardeal, era o viață foarte zbuciumată, erau adică luptele pe care le duceam, luptele politice de afirmare națională, împotriva apăsării ungurești; pe la anul '90, s-a ridicat la apogeu tendința de distrucție a guvernului de la Budapesta, adresată poporului român din Transilvania. Ideea imperialismului unguresc, care s-a profesat, pe la sfârșitul veacului al 19-lea, de către guvernele din Budapesta, a produs o formidabilă reacțiune moleculară în sufletul românismului din Ardeal, la care, în mod natural, participam.

Sub aceste împrejurări, am început să scriu foarte curând,

mi se pare, la 9—10 ani. Și pentru că în educația pe care mi-o făceam acasă, până la această vârstă de 9 ani, eram îndrumat de părinții mei, în special de mama, care era o intelectuală, trebuie să știți atmosfera în care am trăit atunci.

M-am născut într-o vreme când principiul național domina toate fluctuațiile sufletului românesc.

În istoria Europei, au fost mai multe curente, care, în cursul vremii, în mod stăruitor, au influențat sensibilitatea popoarelor. A fost de exemplu Reformațiunea: 100 sau 200 de ani, continentul, prin toți porii lui, a resimțit necesitatea preocupărilor sufletești religioase. Veacul al 19-lea e veacul principiului de naționalitate. În veacul al 19-lea, s-a lansat ideea identificării granițelor etnice cu granițele politice; în veacul al 19-lea, s-a elaborat unitatea popoarelor.

Desigur, mai întârziati decât alții, din cauza așezării noastre geografice, aceste idei din cursul veacului al 19-lea au fost în mod postum resimțite în conștiința noastră și trecute în instinctul nostru popular. Toți cărturarii, toți scriitorii noștri, toți au perpetuat generații întregi acest vis, de la unul la altul, și eu nu mă găsesc decât ca o verigă într-un lanț de evoluție: nu sunt decât continuatorul normal al simțirii generale, pe care, în mod firesc, am dus-o și eu cu un pas mai departe.

M-am născut deci într-o vreme când protestele de rasă erau pe buzele tuturor și când acest sentiment era atât de puternic, încât umbrea pe toate celelalte.

Era atmosfera celei mai sălbatice persecuții a românilor din Transilvania; era o opresiune, pe care o știm cu toții, ramificându-se până în cele mai mici îndeletniciri ale vieții de la țară. Desigur că ea trezea protestarea și eu m-am născut în această protestare, m-am născut cu pumnii strânsi,

sufletul meu s-a organizat din primul moment pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m-a călăuzit în viață și din care a derivat și formula mea literară.

Revolta era așa de puternică, încât, punându-mi acum întrebarea, în mod postum, dacă cu această structură de nervi și de suflet m-aș fi născut în altă țară, dacă dispozițiile mele de înregistrare ale sufletului erau cele native, atunci trebuia să-mi caut în orice culcuș social o seamă de dezmoșteniți, să mă apropiu de ei.

Astfel, primele mele poezii au fost cu caracter social, nu erotic. Mai mult, aș putea să vă spun că poezia erotică mi se părea un act personal, un act care mă privea numai pe mine și un sentiment de quasi-decență literară mă oprea ca de poeziile mele erotice să ia cunoștință și alții.

Vocația mea literară?

E o boală de familie: străbunicul meu, care a murit la 1812 și care se chema precucernicul protopop Sava de la Râșinari, a fost un cărturar și a lăsat în casa lui foarte multe scrieri, unele ticluite de el, cele mai multe copiate: vreo 30 de cărți în manuscris, care se găsesc unele în muzeul de la Petersburg; altele înmânate lui Weygand, la Lipsca, împrumutate de tatăl meu, ca să nu le mai primească înapoi; pe altele, d-l Iorga le-a trecut la Academia Română unde se găsește o foarte frumoasă copie după *Învățăturile lui Neagoie Basarab*; și numai una din aceste 30 de cărți mai e la mine. Vasăzică boală veche.

Pe urma precucernicului protopop Sava a venit un alt precucernic protopop, tatăl mamei mele, care și dânsul era cărturar și care, în acel timp, a fost profesor de muzică la seminarul din Sibii.

Prietenul lui Cipariu, el l-a scăpat la 1848, când au fugit de unguri, fără ca prin aceasta să-și ia vreo răspundere asupra lui, în legătură cu sistemul ciparian de a scrie. Și dânsul, protopopul acesta, a trăit 3 ani la Râmnicul-Vâlcea, fiind protopop pe vremea revoluției din 1848, stând la un boier din Glogoveni, de unde s-a întors acasă încărcat de amintiri, plin de cântece și de toate aceste impulsuri, pe urma cărora nepotul sau strănepotul lui a venit să constate o indisolubilă legătură între cele două versante ale Carpaților. Mama mea a dus mai departe această boală de familie, fiindcă și dânsa a scris, chiar și poezii, înainte cu 40—50 de ani, pe care le-a publicat în revista “Familia” de la Oradea Mare, unde se scria în vremurile acelea.

În orice caz, am avut o educație mai mult germană decât franceză, încât, din toată copilăria, îmi aduc aminte că am avut mereu sub ochi baladele lui Uhland.

Ca o notă de curiozitate, pot să vă spun că Eminescu, în peregrinările lui continue prin Ardeal, acest suflet chinuit care și-a dat seama nu numai că e vorba de a forma o unitate literară și sufletească, dar, pentru a constata aceasta, a simțit nevoia s-o verifice la fața locului, Eminescu a stat 2 zile la Rășinari, în casa acestui protopop, care, aflându-l, prin anul 1868, într-o situație oarecum de lipsă de mijloace, i-a făcut rost de ce-i trebuia și pe urmă l-a trecut înapoi în țară, neavând pașaport, prin Vama Cucului.

Despre acest episod din viața lui Eminescu, vorbește Nicolae Densușianu, în scrisoarea publicată în “Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român pe anii 1899—1900”.

Unde am publicat, în ce împrejurări, ce răsunset au deșteptat și ce temă au avut primele mele poezii?

Am început să public pe la 14 ani. Îmi aduc aminte, cea

dintâi poezie s-a tipărit în “Revista ilustrată“, care apărea la Gherla, sub conducerea și îndrumarea unui literat amator folclorist, I. Pop Reteganul, și care, la poșta redacției, ca răspuns la pseudonimul sub care trimiteam poezia să mi-o publice, rostea o profeție măgulitoare: ziua bună se cunoaște de dimineață.

Am publicat mai târziu la o revistă din Sibii, care se chema “Tribuna literară“, și apărea acolo, ca o anexă la cunoscuta “Tribună“, fondată de Slavici, în acel timp eu fiind la Sibii, elev la liceul unguresc. De la 9 ani, am trecut la acest liceu, neștiind nici un cuvânt unguresc, și a trebuit să învăț această limbă care, după cum știți, n-are nici o legătură cu limba noastră. Curând, pe măsură ce primeam noțiunile de cultură străină, mi-am dat seama că trebuie să instrumentez un proces de eliminare conștientă, pentru ca această cultură, pe care o primeam, să nu mă facă un fel de ienicer al civilizației ungurești. Trebuia să bag de seamă că această instrucție zilnică să fie de esență pur cerebrală, fără să atingă resorturile intime ale sufletului și fără să lase urme în conștiința mea națională.

Am publicat deci în aceste reviste.

Pe urmă am trecut la “Familia“, de la Oradea Mare, unde se găseau bătrâni scriitori, din punc de vedere literar, întârziate figuri anacronice, care pe vremurile acelea făureaua Traianide și epopei cu Decebal.

În fruntea acestei reviste era venerabilul Iosif Vulcan, membru al Academiei, care avea meritul de a fi luat contact cu oamenii din Vechiul Regat, de a fi deschis astfel granițele literare. Am scris acolo preț de un volum de poezii, dacă s-ar aduna, dar aș interzice, firește, astăzi publicarea lor. Toate sunt răzlețite prin aceste reviste din Transilvania și sunt încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației emine-

sciene.

Atmosfera literară din Ardeal, acum vreo 30 de ani, era o atmosferă foarte primitivă. Literatura venea din Vechiul Regat. Dintre autorii ardeleni, era singur Coșbuc, care, cu un talent strălucit, era pentru mine un permanent subiect de curiozitate literară; marele talent epic, cascadele de lumină care se desprind din poezia lui Coșbuc m-au atras întotdeauna, însă configurația lui idilică n-a avut accente de înrudire cu sufletul meu.

Eu am văzut în țăran un om chinuit al poporului; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alexandri în pastelele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc.

Și atunci, mă interesa de aproape factura literară a operei literare integrale a lui Coșbuc, însă aceasta nu poate constitui un punc de influență literară.

Adevărata influență, covârșitoare influență, o exercita Eminescu, desigur, cu marea lui instrumentare artistică și cu acea *morbidezza* care se degaja din toată vraja poeziei lui.

Citeam însă foarte multă literatură străină; am citit traduceri germane și știți că traducerile lor sunt foarte bune.

Pe urmă, au venit traducerile ungurești.

Ungurii au tradus operele clasice și operele mari din străinătate. Ca să vă mai faceți o idee, vă spun numai că Shakespeare e într-a 4-a traducere completă, în ungurește.

Deși am citit de toate, totuși nu pot spune că m-am influențat de-a binelea, adică nu mi-a pricinuit o criză de conștiință sufletească nici una din aceste cărți germane.

O singură carte e care m-a zguduit: *Raskolnikoff*. Atmosfera de mesianism, scormonirea durerilor, tendința aceea de mister care planează peste capul chinuitului scriitor rus,

în *Raskolnikoff*, și-au înfipt ghearele în sufletul meu, din primul moment și mi-au dat o adevărată zguduire de nervi, care m-a ținut aproape un an de zile. M-am pomenit, m-a dus într-o adevărată criză de conștiință și care m-a făcut să trec printr-o revizuire a problemelor morale și să-mi schimb cu totul concepția de viață.

Pentru întâia oară, am văzut suferințele chinuitoare apărând în fața mea și încleștându-mi sufletul, trezindu-mi idei, care sunt dator să vi le împărtășesc și D-voastră.

Așa de mult m-a influențat Dostoievski, prin această carte, încât, și sub influența lui J.J.Rousseau, am început să-mi elaborez, la vârsta de 20 de ani, o întregă teorie de ordin moral.

Mi-am zis: civilizația e putredă, e bolnavă. Înțelegeți mai bine protestarea care mă stăpânea, când vă dați seama că această civilizație, cu care am luam contact, era agresivă la adresa mea, era vinovată, fiindcă tindea să mă desființeze. Și atunci civilizația fiind vinovată, datoria mea era să mă desfac de ea; și am făcut o întregă teorie, asupra căreia nu mai stăruiesc acum, de rețărănire.

Îmi ziceam: să mă întorc la sat și să refac în mine procesul prin care au trecut strămoșii mei, de care mă desfăcusem.

Îmi aduc aminte că, sub impresia acelor frământări, îmi combinasem planul să mă întorc la țară, să mă desfac de toate atributele văzute și nevăzute ale civilizației, să mă duc acolo în mijlocul țăranilor, să-mi iau o fată de la horă, să mă însor cu ea și să-mi zic: eu sunt Ion Botezătorul. Din această cununie, care s-ar face între un intelectual scârbit de aceste aspecte ale civilizației vinovate și între o fată, care reprezintă principiul sănătății populare, îmi ziceam, va

trebui să iasă Mesia.

Apoi îmi făcusem și un plan literar în acest sens și mai exista undeva, prin hârtiile mele, însemnările unei cărți care nu s-a scris și care avea titlul: Ion Botezătorul.

Ne găseam atunci, la Budapesta, câțiva băieți de 20—23 de ani și simțeam penibila singurătate morală, în care ne zbăteam în acel oraș. Eram cam 300 de studenți români acolo, pe malul Dunării, condamnați prin practicile de deznaționalizare ale statului, din care făceam parte, să devenim niște ieniceri ai culturii străine, ca pe urmă tot noi să asuprim poporul, de unde am plecat.

Intențiile acestea s-au întors însă împotriva celor care le-au conceput. Ar trebui să fie cineva romancier, ca să reînvie zilele de atunci, acea epocă, și să redea pentru posteritate această grozavă frământare sufletească, în care trăiam noi, tineretul din Transilvania, în acele vremuri.

Când s-ar reda această frământare, s-ar înțelege sensul lucrurilor și puterea noastră de protestare, dar și slăbiciunile și chiar stigmatele acestei generații, din care fac și eu parte și care, în mod fatal, a trebuit să se resimtă de urmele unei culturi străine.

Adunați acolo, la un moment dat, ne-am gândit că trebuie să facem o revistă a noastră, a eminescienilor de atunci, de la Budapesta.

Crezul nostru literar se vede din însuși titlul revistei: “Luceafărul”.

Acest titlu l-am găsit noi mai potrivit și înrudit cu starea noastră sufletească și cu conștiința noastră literară din acele vremuri. Am făcut mai târziu și o tipografie; și era desigur interesant să vezi în acest oraș, în această capitală, adunate mănunchiuri de 10—15 băieți care, în subsolul

unei case ungurești, singularizați sufletește și diferențiați de ceea ce era în jurul lor, întocmai ca dinamitarzii, pe sub pământ, lucrau la prăbușirea imperiului austro-ungar.

Pot spune că am reușit.

Dacă era o influență literară cu care să fim într-o înrudire permanentă, nu putea să fie decât aceea a literaturii din Vechiul Regat. Noi înregistram tot ce se producea în Vechiul Regat.

Nu trecusem niciodată granița înspre Predeal, dar eram într-o permanentă înrudire cu Țara, prin aceste tipărituri, care mențineau fluidul sufletesc între cele două provincii, peste alcătuirile omenеști, vremelnice.

Noi înregistram orice carte care apărea în Vechiul Regat; o carte care apărea pe acele vremuri era pentru noi mai mult decât un act literar: lua proporțiile unui mare act politic. O nuvelă de Delavrancea și câteva pagini din Vlahuță erau adevărate acte politice, care întăreau capacitatea noastră de rezistență națională.

În asemenea împrejurări a apărut volumul meu de versuri de la 1906. Care era crezul meu literar în această epocă?

Eu, grație structurii mele sufletești, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă.

Am văzut în scriitor un element dinamic, un răscolitor de mase, un revoltat, un pricinuitoare de rebeliuni.

Am văzut în scriitor un sămănător de credințe și un sămănător de biruință.

O asemenea atmosferă, în care trăiam eu, nu putea să producă o altă conștiință literară decât aceasta. Mi se pare că, în asemenea circumstanțe, frământările de ordin pur individual trebuie să fie puse la o parte; că, în vaietul celor mulți și în această mișcare mare a maselor, sufletul trebuie să fie frământat, trebuie să fie un buciom care, pe vârfuri de munți, seamănă revolta din culme în culme, din pisc în pisc. Iată care a fost crezul meu literar din acele vremuri.

Vă puteți închipui cum, cu asemenea credințe, literatura mea nu putea fi expresia unui egoism și de aceea în primul meu volum de versuri nu există decât poezii larg sociale și, în mod timid, la urmă, una sau două poezii erotice. Îmi aduc aminte cum bătrânul Maiorescu, care m-a primit cu foarte multă bunăvoință, el, care era un mare înțelegător al literaturii și al sufletului, a rămas impresionat de această lipsă a elementului erotic și, la un moment dat, într-o scrisoare pe care mi-a scris-o, mă întreba: “ei bine, dar unde e Venus Anadyomene?”

Eu i-am făcut răspunsul și i-am dat lămuririle ce credeam, arătându-i cu sfială că acest element, în paginile unui pedagog chinuit al poporului, cum mă gândeam eu că trebuie să fie un scriitor, acest element de ordin pur subiectiv ar fi oarecum deplasat. Am fost înțeles.

Cu toate acestea, ca să fiu înțeles și mai bine, i-am trimis câteva poezii erotice, să le puie la cântar. Mi-a răspuns și eu am fost satisfăcut de răspunsul lui.

Sunt întrebat dacă poeziile acestea ale mele, în traducerea maghiară, au deșteptat vreun interes literar.

Da. Cât privește răsunetul acestor poezii ale mele în literatura maghiară; însă, trebuie să știți că între noi și unguri era un adevărat zid chinezesc.

Nu aveam nici o legătură sufletească unii cu alții. Noi trăiam complet diferențiați și astfel nimic din ce apărea la noi nu se traducea în limba maghiară.

Cu toate acestea, s-a găsit unul, care a tradus un volum din poeziile mele, din Coșbuc, și traducerea sunt destul de bune.

Sunt întrebat ce influență au putut avea asupra mea directivele literare maghiare de atunci și cât a contribuit atmosfera din capitala Ungariei la diferențierea mea.

Eu, capitalului ungar sufletesc, i-am opus capitalul meu sufletesc de proteste. Eu mă singularizasem, făceam un proces de eliminare a tot ce primeam în contactul cu poporul străin.

Capitala Ungariei mă silea să fiu oarecum un om condamnat, să trăiesc între stâini, să fiu un fel de Robinson printre sălbatici, să-mi fac eu singur propriile mele unelte, cu care să mă mențin, și aceasta am făcut-o având la bază folclorul, limba românească vorbită în regiunea în care m-am născut; al 2-lea, cărțile bisericești; al 3-lea, literatura cultă. Așa că, contactul meu sufletesc fiind cu poporul, eu nu pot să spun că am fost îndrumat în cele literare prin contactul cu Vechiul Regat.

Am trecut hotarul numai după ce am scos primul volum de poezii. Din literatura ungurească, am citit foarte mult. Nu m-a influențat însă decât sufletul curat al lui Petöfi, unul dintre cei mai însemnați poeți ai școlii romantice de la 1848, un foarte mare poet, cu o extraordinară viziune, încadrată în romantismul vremii. Era un mare cântăreț al libertății și aceasta era un punct comun între mine și el.

De aceea, când am fost la Seghedin, în închisoare, mai târziu, primarul Seghedinului cerându-mi un autograf, eu i-am tradus în românește o poezie a lui Petöfi, care era o

apoteoză a libertății.

Poate că din contactul spiritual cu literatura ungurească m-am ales cu această apologie a libertății, care se degajează din clocotul subteran al literaturii mele, fără să fiu influențat de literatura aceasta.

Din scriitorii lor, am citit cu mare plăcere și am tradus *Tragedia omului*, de Emmerik Madách, un poem dramatic, unde se vede influența lui Byron și Goethe. Dintre poeții unguri mai noi, am avut predilecție pentru Andrei Ady, care avea două note interesante: era sub influența școlii literare post-verlaine-iene și în același timp, din cauza unui criticism aproape bolnav, se simțea prieten cu noi și cu toate popoarele oprimate din imperiul austro-ungar.

M-a atras poporanismul pentru că se ocupa de țăran, de țăranul în care trebuie să vedem un rezervor de rasă, și pentru că se lansa concomitent și un sentiment moral: țăranul e clasa care suferă.

Sămănătorismul însemnează o atitudine de simpatie față de țărani, de cei obijduiți, o mișcare de răscolire a frământărilor de jos.

Am mers paralel cu această manifestare, însă pot să spun că nu am fost niciodată ceea ce se cheamă un sămănătorist, n-am fost înglobat în această mișcare literară.

Literatura a avut totdeauna o tendință dezrobitoare, ca să zic așa, o tendință de a se apropia de cei umili, de cei care suferă. De aceea, rolul covârșitor al țăranilor în literatura noastră de atunci.

Eu am crezut de la început în specificul național, adică am crezut că nu se intră în universalitate decât pe poarta ta proprie.

Am crezut în dreptul de a trăi al valorii autohtone, ca o

completare a principiului de universalitate.

Am zis că a oprima și a suprima o manifestare de particularism local, sufletesc, înseamnă a fura din marele tezaur al universalității.

De aceea, pe opresorii care strangulează popoarele îi socotesc un fel de tâlhari ai umanității.

De aceea, eu, recunoscând un specific național, în mod natural am susținut că tradiția trebuie să fie osatura unui popor.

Vă spun sincer: cu această credință, am refuzat ceea ce se cheamă “modernism”, “literatură modernistă”, la noi. Mi s-a părut fără rădăcini, un fel de ușoară mimetizare artistică. E ceva de import, care nu poate să prindă. Literatura trebuie să izbucnească local, vulcanic, din rărunchii unui popor, căci numai atunci își are valoarea ei. Altfel, e pur și simplu un fel de joc de copii, fără consecințe.

Ce dăre a lăsat influența germană și ce modificări a adus influența franceză?

Trebuie să spun că eu am fost mai mult în legătură cu literatura germană, de la Goethe și Shiller începând, până la poezia germană antebelică, care se sfârșea cu Richard Dehmel.

De ce? Pentru că am găsit mai multă reflecțiune, înclinare spre filozofie și acel impuls spre mister, pe care îl au mai mult popoarele de la nord decât popoarele latine. Am avut o mare admirație și un sentiment de mare respect față de poezia germană din veacul al 19-lea. Toate tendințele ei de abstracțiune, de reflecțiune și toate tendințele de mister, care se degajează din ea au avut mai mare repercusiune asupra mea decât nota retorică a poeziei franceze, până la Verlaine.

N-am putut să am nici o afinitate specială cu romanticii francezi de la începutul veacului al 19-lea, căci, în grandilocvența lor, vedeam mai mult retorică decât sinceritate și spontaneitate. M-am apropiat mai mult de Baudelaire și Verlaine. Ca înregistrare sufletească, aș putea accentua legătura mea cu poezia franceză de la Verlaine și Baudelaire încoace. O influență directă am resimțit-o pe urma contactului cu literatura italiană, și în special remarc o înrudire cu poezia Adei Negri, care însemnează o răscolire de frământări a sufletului italian, o răscolire a tuturor elementelor care reprezintă principiul de suferință și de muncă: *Tempesta și Fatalita*.

Eu am pornit în literatură de la o idee monografică a unui sat: am crezut că satul reprezintă prin sine unitatea organică a sufletului acestui popor; satul reprezintă prin sine expresia purității de rasă; să dau deci monografia sufletească a satului, cu toate frământările lui, cu tot ce e zvârcolire în el, și atunci dau un petic de generalitate, o *pars pro toto*. Așa că primul volum, pe care eu, dintr-un sentiment explicabil de modestie, l-am intitulat *Poezii*, pe când trebuie să poarte titlul: *Acasă*, e monografia unui sat. Am luat toate figurile tipice ale satului și le-am făcut să defileze înaintea mea. Pe acele vremuri, eram călăuzit de ideea de a mă confunda cu satul.

Era în intenția mea să fac un fel de *Georgicon*, în care să se înseleze un fel de poezie largă, a tuturor îndeletnicirilor românești de la țară.

Însă toate aceste planuri erau făcute de un chinuit intelectual, care nu avea nimic de țăran direct în el.

În cursul vremii, am fost răpit de alte preocupări literare și am lărgit noțiunea de sat la noțiunea muncii, scri-

ind: *Ne cheamă pământul* și, pe urmă, *În umbra zidurilor*, subiectivându-mă.

Am trecut la *Ne cheamă pământul*, lărgind nota socială.

Încă din volumul *Poezii* poema *Clăcașii* reflectă noua evoluție a mea, în sensul încadrării în marele principiu de etică socială. Desigur, *În umbra zidurilor* a venit cu o notă oarecum superioară în frământarea mea individuală. Eu socotesc că literatura și arta e un domeniu al sincerității implacabile; minciunile nu se pot duce în templu; ele rămân afară; în fața altarului, ne înfățișăm cu sufletul așa cum suntem noi.

De aceea, pe măsură ce viața mea evolua la oraș, desigur că am căutat să stau încontinuu “sub umbra zidurilor”.

Astăzi, am lărgit orizontul, în măsura în care notele vremelnice s-au dat la o parte și în măsura în care, prin lărgirea hotarelor, de care vorbeam, s-a produs oarecum și o ușurare de ordin moral în sufletul meu.

Am spus-o întotdeauna: acest război a dat drumul capitalului de ură pe care îl acumulasem, căci până la război, între mine și umanitate, era totdeauna un jandarm ungar.

În ceea ce privește procesul de creațiune, de care mă întrebați, natural că e capricios, e legat de asociații de idei, care nu se pot urmări totdeauna. Dacă vă interesează, vă pot spune însă geneza câtorva poezii, pentru a vă da, cum s-ar zice, o privire în atelierul foarte ciudat al unui suflet.

Prima poezie, în ordine cronologică, din primul meu volum, e *Frumoasa cea din urmă*. E o poezie cu care am vrut să contrabalansez *Mortua est*. Am văzut pe Eminescu și plângerile lui pentru o femeie murind și eu am crezut că trebuie să fac o femeie-abstracțiune, o femeie-idee, și am scris *Frumoasa cea din urmă*.

Pe vremea aceea, atmosfera literară de la noi era sub

influența lui Eminescu și a *Epigonilor* lui; era o atmosferă de universală plângere; nu erau decât “file veștede”, “file rupte” nu citeai decât poezii de renunțare, nu auzai decât această tânguire în surdină, era resemnarea brațelor încrucișate.

Aceasta nu putea că cadreze cu sentimentele pe care le aveam; o asemenea atmosferă de resemnare o găseam cu totul nepotrivită. Îmi ziceam: cum se poate ca un popor nou, tânăr, aproape la începutul civilizației lui, la 20 de ani după emanciparea de sub turci, să se prezinte cu ochii plânși pe arena istoriei universale?

Și îmi ziceam: această discordare nu poate fi decât un fenomen pur individual. Pe mine, ca scriitor, susțineam eu, nu mă interesează individualul, ci vreau să redau expresia mulțimii, vâltoarea sufletească a poporului din care fac parte. Aveam, cum vedeți, o concepție optimistă. Nu puteam însă, natural, să mă apropiu de Alecsandri, care, în evoluția literară, era un quasiperimat; și mai ales, optimismul lui Alecsandri mi se părea o manifestare intelectuală mai mult de suprafață, decât de adâncime.

Realitatea nu era la baza concepției lui Alecsandri. Literatura lui se înfățișa ca o frumoasă dantelărie, era o viziune colorată și plină de pitoresc, însă era dincolo de adevăr. Nu am văzut niciodată țăranul român așa cum l-a văzut Alecsandri, socot eu, mai mult din balcon, îmbrăcat în haine de duminică.

Vă aduceți aminte: mai târziu, sub influența “Junimei” de la Iași, a ajuns la modă filozofia lui Shopenhauer, introdusă la noi din Germania. Dar dacă în Germania această filozofie își găsea o justificare, la noi nu avea nici un rost.

De aceea, mi-am zis că e timpul să dispară din literatura noastră această atmosferă și să intervie un curent de

gândire care, în cugetul românesc, să producă o revoluție creatoare. Din această concepție s-au înfiripat poeziile mele.

În *Dorința*, se vede influența lui Eminescu, din *Vino în codru la izvorul, care tremură pe prund*, dar o influență manifestată prin contradicție.

De asemenea, Vlahuță are o poezie asemănătoare, și O. Carp.

Poezia mea *Dorința* era o poezia burgheză:

Departe-aș vrea de-aici să vii,
În alte lumi senine,
În dimineața de Florii
Să mă cunun cu tine.

și continuam: să avem o casă în satul nostru, tu să fii cea mai frumoasă, iar eu cel mai deștept în sat; să avem copii, să-i ducem la școală și, când voi muri și va întreba lumea: pe cine îngropi, părinte, pe un anonim? el să răspundă: *pe-un om de omenie*. Poezia *Noi*, care a devenit așa de cunoscută, a fost scrisă pentru revista "Lucaefărul", la început, în primul număr, pe care îl adresam Reginei României, Carmen Sylva.

Era, cum vă spun, atunci, fiecare manifestare literară și un act politic. Prin această dedicație, noi, de la Budapesta, ne adresam nu numai poetei Carmen Sylva, dar și Reginei României. Și pentru ca să-i arătăm cine suntem noi, nenorociții care veneam cu această revistă, am scris poezia *Noi* și i-am trimis-o la Castelul Peleş.

Poezia *Oltul* s-a născut la Budapesta și vă pot spune, ca un element de curiozitate literară, că am scris-o înainte de a vedea Oltul. Am înjghebat-o având în față Dunărea și în spate mișcarea haotică a unei capitale, care voia să mă stranguleze. Sub stăpânirea acestui sentiment de protestare,

în fața apei care se ducea la vale, au răsărit strofele mele. Mai târziu, peste câțiva ani, după ce am trecut în Regat, am ajuns pe la Călimănești, într-o zi de iarnă, unde mă dusesem să stau o lună, pentru că pregăteam atunci cartea *Ne cheamă pământul*; atunci am văzut Oltul de aproape, pentru întâia oară, și am stat lângă el o lună de zile.

Îmi aduc aminte de căsuța de la Căciulata, unde stăteam adesea pe malul Oltului. Era iarnă, Oltul înghețat; trosnea gheața când se umflau apele, ca niște încheieturi care nu s-au întins de mult; mă uitam spre drumul de la Cozia și, de departe, pe fondul alb de zăpadă, se desemna silueta unui popă sau călugăr, care venea domol călare, țacănind în buestrul calului. În iarna aceea, am simțit că e un trecut românesc, care mai vorbește prin poveștile lui, și că sunt realmente în fața tainei de familie, a misterului de leagăn al acestui popor. Atunci am verificat această poezie, silabă cu silabă, atunci vă pot spune că mi s-a părut că am înțeles-o mai bine și că simțeam că vine de foarte departe.

Da, subiectul literar, el se plimbă, el vine cu noi, îl ducem în subconștientul nostru, el e un tovarăș, care din când în când înalță capul sau se dă la o parte, ca să vie iarăși.

Vă pot spune că așa am plimbat eu imaginea clăcașului român pretutindeni; am dus-o cu mine, m-a persecutat prin muzeele din Berlin și am scris această poezie, *Clăcașii*, în grădina de la Charlottenburg. Am cântat simțirea mea cu atât mai veridic, cu cât eram mai departe de țară, fiindcă o duceam în sângele meu.

În timpul neutralității, am scris *Cântece fără țară*. Mă socoteam dator, mai ales venind aici, să răscolesc totul, pentru triumful unei idei, și să vă spun sincer, de atunci,

din momentul în care visul nostru s-a realizat, de atunci simt o îndrumare largă, spre marile probleme ale omenirii, și volumul, pe care aş vrea să-l public acum, aş dori să poarte titlul: *Din larg*.

În această atmosferă am scris și piesele *Domnul Notar* și *Meșterul Manole*. *Domnul Notar* a fost scrisă la 1913, când am făcut o experiență destul de scump plătită în materie de viață administrativă ungurească.

Candidat de deputat în județul Arad, trei luni de propagandă electorală mi-au dat prilejul să văd multe taine. Umblând din sat în sat, am ajuns să cunosc bine toată administrația aceasta a satului maghiar, spre sfârșitul lui. Am crezut că sunt dator să dau acest tablou de frământare interioară a noastră, sub apăsarea unei idei de stat străin.

Din aceste preocupări a ieșit *Domnul Notar*. Cât despre *Meșterul Manole*, pe mine m-a urmărit totdeauna această legendă plină de adâncă semnificație: ideea că opera de artă se răscumpără prin sacrificiu, și, în măsura în care opera de artă e mai mare, jertfa trebuie să fie mai hotărâtoare. Am ales *Meșterul Manole*, de care s-au apropiat și alții, însă eu l-am zugrăvit lăsând mai la o parte nota istorică și preocupându-mă numai de problema procesului de creațiune artistică. Am reținut ideea numai și nu m-am dus la Neagoe Basarab, ca s-o ilustrez, ci mai mult ca Ibsen, în *Constructorul Solness*, m-am trudit să proiectez o lumină într-un atelier de artist.

Chestionarul Dv. îmi răscolește atâtea amintiri că, fără să vreau, mi se pune chestiunea dacă n-ar trebui odată să le aștern pe hârtie. La urma urmelor, fiecă om care se respectă trebuie să-și scrie memoriile. Nu știu dacă voi putea să fac acest lucru, dar, după părerea mea, de obicei, memoriile se scriu atunci când oamenii încep să-și piardă

memoria. Sunt o mulțime de întrebări încă, domnule profesor, și să mă iertați că nu pot să vă satisfac la toate, dar vă voi da câteva răspunsuri sumare.

Mă întrebați de elocință și chipul în care am evoluat spre această ramură de manifestare intelectuală. Vă spun sincer, socot elocință un gen inferior. Cine a luat vreodată contact cu misterele scrisului, își dă seama că oratoria e rezultanta unui alt proces sufletesc. Un om dădea odată o definiție elocinței și făcea deosebirea dintre ea și scris: când scrii, spunea el, atunci ai toate posibilitățile de selecțiune și eliminare, fiindcă stai singur la masa de scris și te gândești, iar când intervine un gol în procesul de creație, atunci pui pana jos și te gândești în așteptare, pe câtă vreme în elocință trebuie să umpli golul dintre o idee și alta, cu vorbe. Dar oratoria e un mijloc de convingere a aproapelui în viață și cu un scop bine determinat pentru o idee; de aceea vă puteți închipui că în frământările unei vieți, angajând sufletul meu la triumful unor idei, în mod fatal am fost împins și spre această ramură de risipire intelectuală.

Acolo în Transilvania, în fața țăranilor, în fața maselor de alegători, la adunările noastre protestatoare, acolo a început așa-zisa mea elocință, dacă vreți să-i ziceți așa, când, luând contact cu mulțimea, am căutat să smulg din sufletul meu și să-i dau ei. N-a fost nimica de școală în elocința mea; mi-am manifestat sentimentele mele în mod spontan. Îmi aduc aminte, înainte cu mulți ani, eram student la Berlin, la Universitate, în acel Berlin de dinainte de război, cu pecetea militarismului, cu tendințe de expansiune și de suprimare a altora.

Mergeam la Universitate, unde audiam pe cunoscutul arheolog, ginerele lui Momsen, Wilamowitz Möllendorff.

El vorbea atunci despre cultul Dianei și al lui Dionisos.

Ei bine, se aduna în sala cea mare a Universității din Berlin lume din toate păturile sociale și afară era zgomotul de târg și de vehicule, în acest centru pozitiv industrial, era toată alergarea acestui oraș americanizat. În mijlocul acestor frământări, ne vorbea despre Diana și făcea apoteoza clasicismului. Îmi aduc aminte, se stingeau toate lămpile; lumina una singură, peste capul lui. Sala era plină și nu lua nimeni note: vorbea magistrul!

La lumina lămpii, se părea că e o aureolă peste acest cap, care avea o mască trudită. Jur-împrejur, pe trepte, erau diverse tipuri, care reprezentau cele cinci continente, figuri din toată lumea: malaezi, japonezi, gâturi goale de anarhiști ruși, și, în mijlocul lor, vorbea magistrul. El vorbea despre Diana, în cuvinte atât de pregnante, încât trecea un fior de colaborare de la om la om; se resimțea legătura sufletului care creează cu mediul care participa și care elabora și el. Maska chinuită a profesorului căuta cuvintele, câteodată rostite pe jumătate și repudiate: o tăcere de câteva clipe și se năștea adjectivul: un fior de bucurie a creației străbătea sufletul tuturor.

Acest gen de elocință l-am apreciat și îl apreciez și astăzi.

Acum ceva despre proiectele mele literare pentru viitor. E așa de greu să poți fixa un program pentru o creație literară, pe seama unui om zbuciumat, așa cum sunt eu! Așa de rare sunt întâlnirile dintre sufletul meu și mine însumi! Se interpune paravanul durerilor publice, între vrerea mea și posibilitățile mele de elaborare intelectuală.

Pe lângă volumul de versuri, de care vă vorbeam, mă tentează ideea să scriu o carte, în care să pun în lumina lor adevărată, cum le-am văzut eu, câteva figuri din trecutul

nostru apropiat. Socot că nu avem dreptul să intrăm în pământ, înainte de a spune cuvântul nostru sincer asupra contemporanilor noștri. Dacă am avut prilejul să cunosc oameni, și buni și răi, care au avut de-a face cu viața noastră publică și au înrăurit-o, trebuie să-mi spun cuvântul meu asupra lor, și de aceea am în programul meu o carte, în care voi vorbi de cinci figuri, așa cum se proiectează ele, în legătură cu observațiile mele. Între acestea, e Ion Brătianu, pe care l-am cunoscut înainte de război și cu care am colaborat chiar. Am avut prilejul să-l văd în frământările lui, necunoscute de alții. Al doilea e Caragiale, cea mai strălucită manifestare a neastâmpărului intelectual românesc. Acest om avea o excepțională scrupulozitate de atelier, așa fel, încât toată verva lui s-a risipit în conversații. Țara e încă plină de anecdotele și sclipirile genialității lui Caragiale; se mai găsesc mulți oameni care le cunosc și ar fi păcat să se ducă dintre noi, înainte de a le da formularea, oarecum mai apropiată de felul lui Caragiale.

De asemenea, vreau să vorbesc despre Delavrancea, despre Filipescu, în care am văzut înfățișarea sufletului românesc, cu rezonanțele seculare ale boierimii noastre de baștină.

Și de asemenea, aș vrea să rostesc gândul meu întreg, fără reticențe, asupra figurii care a înrăurit spiritul politic din ultimul sfert de veac: d-l Nicolae Iorga.

Voi vorbi, spunând adevărul întreg, așa cum m-am obișnuit, firește, cu toate consecințele. Cred că aceasta va fi cartea cea dintâi, pe care voi da-o.

Menirea scriitorului?

Ne găsim într-o frământare mare. Țara, la 15 ani după unire, se găsește într-un fel de răscolire moleculară.

Nu e țara încă încheată. Noi ne găsim în perfectă

rânduială, din punct de vedere al legitimității existenței noastre; avem baza noastră etnică, care justifică existența noastră de stat, de la Cetatea Albă, până la Oradea Mare. Acesta e patrimoniul, dreptatea, care nu poate fi uitată. Tendințele de revizionism, ele pot să se lanseze în fața lumii și ele pot, cu o propagandă mai abilă sau mai puțin abilă, să fie răspândite. Însă suntem la triumful târziu al unui principiu care nu mai poate fi doborât, care stă în mod organic la temelia existenței continentului nostru și care își face drum și în celelalte continente. Dar dincolo de această realitate, sunt și celelalte realități, care angajează prezentul.

Nu e încă încheată această țară. O țară nu însemnează un etnic numai, o țară însemnează o conștiință publică militantă pentru întărirea unor principii care garantează existența noastră. Nu trebuie pierdut din vedere că avem 3—4 moșteniri de state, pe care nu le-am putut încă închea. Nu trebuie pierdut din vedere că, la spatele acestor moșteniri de state, se găsesc infuziuni de civilizații disparate, care nu au legătură unele cu altele. Țăranul nostru reprezintă unitatea de rasă, unitatea de simțire, de gândire; el e un tot organic. Și dacă îl vei lua de pe malurile Mureșului, de pe malul Prutului ca și de pe malul Jiului, pe țăran, dacă îi vei lua pe acești oameni și-i vei pune laolaltă, se vor înțelege perfect de bine, cu atât mai mult din punct de vedere al unității de simțire, de gândire. Dacă vei lua însă patru avocați din cele patru provincii, care laolaltă reprezintă componența statului român, atunci vei simți că tradiția de stat străin stăruie încă, cu toate particularitățile ei de gândire... Vei resimți și stigmatele civilizațiilor străine, cu care am luat contact în trecutul nostru. Ei bine, pentru opera de nivelare sufletească, de apropiere a rândurilor, de

strângere într-un mănunchi, pentru acest lucru e chemată tinerețea de astăzi.

Generația dinainte a dat atât cât a putut da, mai mult nu poate. Sunt inadaptabili care nu se vor putea acomoda noilor împrejurări și care sunt meniți să dispară, ca zimbrii Moldovei.

Și dacă e vorba de o lozincă, de un cuvânt magic, cu care tinerețea să strângă într-o tabără toată simțirea românească, aceasta nu poate fi decât tot deviza dinainte de război: *idealul național*, care astăzi pentru unii pare o împerechere de cuvinte oarecum anacronică. Aceasta a fost formula magică, aceea care ținea toată suflarea românească într-o disciplină morală, comandamentul etic, care strângea societatea românească și-i poruncea o disciplină de simțire și de gândire, pe care astăzi nu o mai întâlnim. Cred și astăzi că menirea scriitorului la noi e tot cea din trecut și cred influențat de o lege elementară a cauzalității.

Cauzele care determinau vechiul rost al scriitorului au rămas. Înainte cu 20 de ani, am putea spune cu 50 de ani, scriitorii au luptat pentru derzobirea noastră politică și literară. *Astăzi, scriitorul trebuie să fie tot un deschizător de drumuri, un mare modelator sufletesc al poporului nostru.* Îmi dau bine seama care e realitatea și de aceea fixează această formulă ca definitivă, pentru zilele în care trăim noi. Uitați-vă împrejur: țara noastră e o țară a cărei unitate e asigurată prin unitatea de sentimente a celor care o compun?

Dar nu trebuie să uităm că avem o clasă conducătoare care nu prezintă aspectul larg al valurilor populare; clasa conducătoare are la spatele ei patru civilizații, fără nici o înrudire una cu alta; clasa conducătoare are în amintirea ei stigmatele străinismului, acestea fiind date, vedem cum

societatea noastră diriguitoare are un caracter de mozaic. De aceea, aici trebuie să intervie formula de nivelare, de reală plămădire, de reală unificare sufletească. O țară nu e numai o legitimație etnică, cum spuneam, o țară nu e numai o instituție pe baza unor tratate internaționale; o țară e conștiința cetățenească de luptă permanentă, pentru a-și impune valorile poporului ei. Ei bine, în această frământare, în această tendință de prefacere, de primenire sufletească, eu aș vrea să-l văd totdeauna pe scriitorul nostru.

Fiecare intelectual, în măsura în care e intelectual, trebuie să ia parte la această operă de modelare nouă a sufletului românesc, și cu atât mai mult artistul, acest receptacol de fiecare clipă.

De aceea cred încă în misiunea istorică, veche a scriitorului; și dacă m-ați întreba care e formula sufletească, aceea care trebuie să fie pentru el nu numai un comandament etic, ci, în același timp, și o formulă literară, eu v-aș răspunde cu vechiul meu crez: *e ideea națională*.

BASARABIA

Conversațiile actuale ale delegaților români cu trimișii sovietelor la Viena, după știrile de până acum, nu par a duce la bun rezultat. Guvernul din Moscova a mobilizat totul ca să dovedească lumii că ține morțiș la pământul dintre Nistru și Prut. Atât diplomația cât și propaganda bolșevică sunt în plină activitate ca să conteste dreptul nostru. S-ar părea că ne găsim în fața unei resurecțiuni de caracter național intransigent în tabăra răposatului Lenin, sau că regimul sovietic are nevoie de un triumf ieftin pentru potolirea marilor învâlmășeli lăuntrice.

În orice caz, în fața acestor atitudini bătaioase ale veci-

nilor noștri, se impune întrebarea logică: de ce, oare, guvernul român care avea datoria de a fi perfect informat asupra intențiilor de la Moscova, s-a crezut dator să mai pornească aceste tratative pe urma cărora nu se așteaptă la nici o soluție favorabilă? Era absolut necesar ca în împrejurările actuale să se dea ocazia guvernului sovietic de a pronunța o nouă hotărâre în chestiunea Basarabiei, cu toate consecințele diverse ale unui asemenea act inoportun? Nu era preferabilă situația de ieri cu răceala reciprocă, lipsită de o specială tensiune, acestei înăspriri violente din care străinătatea desprinde sugestii dăunătoare și cetățenii de peste Prut se aleg cu o prea legitimă amărăciune? Iată întrebări care se vor limpezi în curând și vor rosti o sentință hotărâtoare asupra inspirației diplomatice a actualului guvern.

Oricare ar fi însă lămurirea conferinței de la Viena, rezultatul ei, chiar mulțumitor pentru noi, e mai puțin important decât conștiința de drept a poporului nostru în această problemă de viață. Basarabia, ca și Ardealul sau Bucovina, nu e un pământ de cucerire hărăzit nouă prin verdictul unui tribunal internațional sau prin recunoașterea celui învins, ci repararea unei rușinoase nedreptăți istorice în temeiul unui principiu imutabil al orânduirii de stat. Vechea moșie a lui Ștefan cel Mare cu moldovenii ei, reintegrată la patria-mumă, nu constituie decât același patrimoniu național ca orice petec de pământ românesc dintre hotarele actuale. Ideea aceasta a unității organice, care e la baza statului nostru după război, poporul românesc o respiră prin toți porii și nici o putere din lume nu i-o mai poate smulge. Sovietele, dacă s-ar călăuzi de o judecată normală, ar putea înțelege ușor acest adevăr, care le-ar scuti de o nouă aventură infructuoasă și în același timp ar contribui și la reluarea raporturilor de bună vecinătate între cele

două popoare.

E foarte firesc, deci, că demonstrațiile moscovite agită astăzi conștiința publică din toate părțile țării. Puterea de repercusiune a aceluiași organism propagă reacțiunea față de o lovitură din orice colț ar veni ea. Și mai explicabil ne pare zbuciumul recent al populației basarabene, care în dezlănțuiri pătimașe își manifestă înfrățirea ei cu noi. Dincolo de oroarea de bolșevism care stăpânește sufletele, un viu și puternic impuls național se afirmă dincolo de Prut. Cei 6 ani de la unire încoace au rectificat în mod absolut conștiința moldovenilor. Oricâte au fost neajunsurile guvernării românești, într-o provincie bântuită de toate stigmatele absolutismului țarist, oricât de copleșite de străinism au fost prin apăsarea unui veac resursele de viață ale dezrobiților, o operă necontestată de reintegrare în evoluția neamului s-a produs aici. Dacă ținem seama de greutatea cu care am luptat și de rezultatul ajuns, putem spune cu certitudine că, dintre toate provinciile alipite, Basarabia a realizat cel mai apreciazabil progres pe calea naționalizării. Un examen cât de sumar justifică cu prisosință acest adevăr. De aceea pornirea ostilă a stăpânilor de odinioară trezește protestare la frații noștri și alipirea lor se afirmă cu mișcătoare dovezi de solidaritate.

Dragostea moldovenilor însă trebuie să fie și o îndrumare serioasă pentru toate cercurile conducătoare ale vieții noastre de stat.

Desigur, nu acesta e momentul când s-ar putea plasa anumite tendințe de criticism justificat, cu toată liniștea se poate spune totuși că actualul conflict cu sovietele e chemat să supuiască unei radicale revizuirii aparatul nostru de guvernare și administrare de peste Prut, cu gândul de a împlini anumite lacune și a introduce în mod definitiv prestigiul țării în toate cugetele. Îndeplinind grabnic acest necesar corec-

tiv, poporul nostru din Basarabia, palpitând într-o simțire cu marele tot, împărtășindu-se de aceleași beneficii și de aceleași lipsuri ca și restul, va resimți toate probele unei fraternități de fiecare clipă.

Cât despre dușmani, de oriunde ar veni și spre orice colț și-ar aținti privirea, ei pot fi convinși că toate părțile alcătuitoare ale țării noastre sunt închegate în același trup și destinul lor se confundă.

Noi putem fi astăzi săraci sau bogați, potoliți sau dornici de o soartă mai bună, dar suntem una și nu ne mai desparte nimenea.

ÎN VINEREA PATIMILOR...

Vinerea Patimilor, pe înserate...

Din biserica satului, unde s-a sfârșit slujba îngropării lui Isus, țărani iese pâlcuri, amestecați bărbați și femei, păstrând după vechiul obicei toată rânduiala ierarhică. Din spre pădurea de fagi unde s-a prăvălit soarele, coboară umbre cernind culmile și prin sita lor, răzleț, licurici tremurători se ivesc împrejur. Sunt lumânările care se aprind la morminte, când deodată ca un vaiet subteran începe pe la poalele crucilor recitativul monoton al bocetelor muieresti. Bărbații tac duși pe gânduri, cu buzele strânse, cu fruntea plecată, purtați parcă de valul tânguiri, copiii privesc speriați în lături, satul întreg s-a cufundat în convorbire cu morții...

La răspântia uliței, coborând spre casă, mă mai opresc o dată în drum și cum privesc înapoi, țintirimul îmi răsare în amurgul târziu semănat cu limbi de flăcări gălbui-albastre, cuprinzând din toate părțile trupul bisericii într-o cunună de foc ca o aureolă...

Ajuns la casa mea din capul satului, mă mai urmăresc

încă de departe aduse pe vântul moale de seară frânturi din colocviul cu cei de sub pământ, în vreme ce m-așez pe scaunul de pe prispă cu mintea răscolită de problemele vieții de la țară.

Gândul își deapănă firul domol, îndrumat parcă de ritmul ondulat al unui tropar bizantin în surdină...

— Da, biserica trăiește încă în sufletul țăranilor.

Așa cum am pomenit-o de mult, casă bătrână cu umerii gârbovi, cu acoperișul de șindrilă pe care crește mușchiul său de țiglă înnegrită de ani, dărăpănată și obosită, cu iconostasul primitiv, cu glasul dogit al cântăreților de strană și cu căzâniile pilduitoare ale amvonului, ea adăpostește totuși o concepție morală, un laboratoriu sufletesc în acțiune permanentă. Țăranul, sub ocrotirea ei îl văd trăind o viață cu orientări sigure în domeniul binelui și răului și cu o tendință de abstracțiune care-i pune lumină în ochi și cumpăt în judecată. Satul cu oamenii lui e cercetat de mister, altarul deschide aci un lung coridor spre infinit plin de întrebări dincolo de realitate, o lume agitată întrețesută cu simboluri și colorată de imaginație. Țăranii se zbat în imperiul acestei lumi, se opresc în drum, privesc spre cer și spre pământ și sufletul lor e plin de rezonanță ca o fântână adâncă.

Iată-i acum în săptămâna mare, cum îi zic ei, taina răstignitului din Nazaret umbrește toate fețele în satul meu din munți. Un vâl s-a lăsat, departe, de undeva de sus, și și-a prins în foșnetul de primăvară tot ce mișcă împrejurul meu. E o încetineală în gesturi, o undă potolită în rostirea cuvântului, un aer de tristeță vagă și nelămurită care stăruie deasupra acestor analfabeți și le împrumută o nobleță particulară. Ei au fost la denii în fiecare seară, asupra lor s-au așternut psalmii cu plângerile patetice, sufletul

lor a resimțit fiori pe urma ornamentației grele de poezie orientală, parabolele din cele douăsprezece Evanghelii i-au oprit în loc, chinurile lui Hristos le-au sbiciuit nervii și le-au furișat accente din frigurile morții. Ei sunt acum spectatori halucinați ai unei drame, prinși de surescitare în toate fibrele lor. Mâine după miezul nopții, cu mic cu mare, vor înconjura biserica de trei ori urmându-și preotul, care în tăcerea lor mistică va bate în poartă repetând dictonul scripturii: Deschideți, boieri, porțile, să intre împăratul mării... Iar după ce imnul Învierii va răsună din toate piepturile, ei se vor înșirui pe rând în dreptul altarului, se vor cuminica cu pâine și cu vin și cu-o năvală de lumină bruscă pe toată fața lor aspră, primeniți și transfigurați de-o bucurie impersonală, se vor apropia unul de altul, oamenii pământului:

— Hristos a-nviat!

— Adevărat c-a-nviat!

Noaptea s-a lăsat umedă asupra mea, pe creasta dealului s-a ivit luna poleind cu strălucirea ei brumată vârfulurile copacilor și atingând în drum cu un mănunchi de raze turnul bisericii din deal...

Satul doarme și împrejur respiră eternitatea...

*

Cum stau acum la masa de scris înconjurat de cărți, gazete, scrisori, retras ca după o baricadă între insigniile frământărilor mele cotidiene, mintea, fără să vreau, duce mai departe firul urzit în decorul misterios al nopții de primăvară și reintegrat în atribuțiunile așa-zisei civilizații mă pomenesc aruncându-mi întrebarea:

— Oare lumea noastră cea bună ce gândește acum, în

Vinerea Patimilor? Amintiri din alte părți mă iau în stăpânirea lor. Pare că văd cum m-a uimit odinioară într-un hotel din Cristiania, când pe masa de noapte am văzut o carte și când am luat seama că era Biblia, care se găsea în toate odăile. Retrăiesc clipele ciudate dintr-un castel din Scoția, unde amfitrionul meu își aduna servitorii sâmbătă seara ca să le citească Noul Testament, și-mi aduc aminte cum pe vremea Congresului de pace mi se spunea la Paris că generalul Foch în fiecare dimineață trece pe la biserică să se închine...

Reconstruiesc alvia profundă de viață religioasă pe care mi-a înfățișat-o Occidentul și mă întreb din nou:

— Oare lumea noastră bună ce gândește, — acum, în Vinerea Patimilor?

La drept vorbind, cu cât repeți mai des întrebarea asta cu atât mai penibil e răspunsul.

Clasa conducătoare la noi, burghezia de care ne împiedicăm zilnic pe la toate colțurile, oamenii care strigă în piață și au luat în arândă trebile publice, nu practică o credință religioasă. În sufletul lor tragedia din Iudeea nu răscolește nici întrebări ca în lumea țărănească, nici contemplații abstracte ca în societățile constituite din apus. Preocupările moralei curente rămân de obicei în făgașul codului civil. Punte spre infinit, fereastră deschisă spre veșnicie nu prea este. Viața se rezumă la logica clipei, fără un zbucium creator care să puie probleme și să se înfigă în conștiință. Astfel fiind lucrurile, analistul se întreabă: dacă nu se cuminecă cu pâine și cu vin, nu cumva se desprinde misterul vieții și al morții pe seama acestor oameni dintr-un modern păgânism intelectual? Se cuminecă ei cu o operă de artă, cu un tablou, o poezie, ori cu îndrăznețe silogisme de atei? Nu, nimic din aceste exigențe. Sub un orizont îngust,

descurcând trecătoare mizerii materiale, se scurg zilele una după alta într-un măciniș mohorât...

Am citit undeva odată un roman, în care un autor american, mi se pare, descrie în patru sute de pagini o singură zi din viața unui om, din zori și până noaptea târziu, cu tot vârtejul, toată vârtoarea de gânduri pe care le scoate la suprafață creierul în neodihna lui fecundă... Și mă gândesc ce certificat penibil de anemie cerebrală, ce absențe și ce goluri ar trebui să înregistrezi, când această operație ingrată ar trebui s-o faci exemplarului reprezentativ al societății noastre urmându-l în fiecare clipă din mica lui luptă de-o zi... Fără să vreau, aducerea-aminte scormonește și atâtea ilustre figuri ale prezentului pe care analiza în capriciul ei ar vrea să le atragă într-o spovedanie plină de învățăminte.

Le înlătur pe toate însă de astă dată și ca după o călătorie urâtă mă cufund cu amintirea în lumea senină a unui sat din Ardeal...

— Măine sunt Paștile și-mi trebuie doi ochi de țăran ca să pot citi în ei farmecul Învierii...

REFERINȚE CRITICE

El va fi un poet local, în cel mai înalt și mai adânc înțeles al cuvântului, și va ajunge unul din poeții naționali, nu plecând de la teorii sau de la sentimente generale, ci de la nemărginita dragoste pentru casa sa, pentru brazda sa, pentru biserica sa, pentru satul său, pentru Ținutul său oltean și pentru țara sa ardeleană. El va iubi poporul românesc, nu din datorie, nu din conștiință de cărturar sau de simpatie de artist, ci din iubirea trainică și veșnică pentru părinții de-acasă, pentru frații de joc, pentru vecinii bine cunoscuți, pentru preotul satului și pentru lăutarul satului, și de

aici pentru toți oamenii satului, Ținutului și țării sale ardelen.

NICOLAE IORGA

Poeziile d-lui Octavian Goga au avut darul să deștepte o deosebită luare-aminte a publicului român. Mai toate ziarele și revistele noastre le-au consacrat dări de seamă amănunțite, și unele din ele văd în apariția noului volum “evenimentul literar” al anului din urmă.

Efectul produs asupra marelui număr de cititori credem că provine mai întâi din forma frumoasă în care autorul a știut să exprime cuprinsul “patriotic” al multora din versurile sale. În adevăr, emoțiunile ce le simte și ce ni le transmite tânărul poet sunt izvorâte din viața națională a acelei părți a României în care s-a născut și în mijlocul căreia a trăit, din viața românilor transilvăneni în faza ei de astăzi, caracterizată prin lupta împotriva tendințelor de asupraire etnică predominatoare în statul lor.

Ce e drept, patriotismul, ca element de acțiune politică, nu este materie de artă, oricâte abateri s-au comis și se mai comit în contra unei regule așa de simple. Mai ales, cei ce n-au destul talent caută să-și acopere lipsa prin provocarea unor dispoziții sufletești foarte importante în alte priviri, dar nu în cele estetice.

Cu toate acestea, patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendință politică, un simțământ adevărat și adânc, și întrucât este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie.

Și în asemenea împrejurări excepționale ne pare a se afla autorul nostru când, într-o parte a poeziilor sale, reprezintă și rezumă iubirea și ura, durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa.

TITU MAIORESCU

Poeziile d-lui Goga constituie, fără îndoială, un eveniment important în literatura noastră, dar pentru moment părea a fi uitat că mai avea și alți poeți. Dacă ele se discută în cercuri largi și se învață de-a rostul, dacă o ediție de câteva mii de exemplare s-a epuizat de pe o zi pe alta, aceasta nu-i numai o probă pentru valoarea cărții, ci și pentru schimbarea în bine a interesului obștesc pentru literatură. [...]

Fără a fi vreodată elegiac sau sentimental, d. Goga e cântărețul durerilor poporului său, fără să degenereze nicidecum în retorică patriotică, e cântărețul nădejdilor lui. Imaginile sale sunt vii, limba are un parfum arhaic-bisericesc. E atâta simțire în aceste poezii, care, prin conținutul lor chiar, se potrivesc minunat în epoca aceasta de lupte, pentru naționalizarea spiritului public, încât ele au făcut pe poetul foarte tânăr încă de pe-o zi pe alta, copilul răsfățat al tuturor.

SEXTIL PUȘCARIU

D. Octavian Goga s-a făcut cunoscut în 1906 printr-un volum de *Poezii*, în care aducea o lume nouă, un sentiment nou și o formă nouă. După Alecsandri, care cântase pe țăranul pitoresc și patriarhal când nu cântase pe țăranul-decor sau chiar țăranul-bibelou, veni Coșbuc care cântă viața idilică, idealizată a unei țărănimi

fericite, iar după Coșbuc veni d. Goga, care introduse în poezia noastră pe țaranul oprimat, așa cum se încercase altădată să ni-l zugrăvească, în treacăt și fără succes, Cezar Boliac, sau, în timpurile mai nouă, cu un succes discutabil, N. Beldiceanu.

Dar d. Goga, în deosebire de acești înaintași, nu se mărginea numai la zugrăvirea vieții țărănești, într-un sens sau altul. La dreptul vorbind, nici nu era în intenția lui să dea scene, idilice sau tragice, din viața țărănească.

GARABET IBRĂILEANU

Chiar de la apariție, poezia d-lui Goga a produs o îndoită zguduire în conștiința literară a contemporanilor.

Prin noutatea și puterea expresiei, ne aflăm în fața unui mare talent: prin natura conținutului, opera sa iscă vechea problemă a legitimității poeziei patriotice.

Însuși Maiorescu — cel mai puritan estetician al timpului, dușman ireductibil al patriotismului versificat — s-a înclinat în fața noului sol “al vremilor răzbunătoare”. Darurile poetice ale tânărului cântăreț erau prea cuceritoare, ca să-i poată rezista o teorie, întemeiată în sine dar înfrântă de o realitate atât de elocventă.

D-l Goga aducea două mari calități creatoare: o armonie furtivă, cu adânci rezonanțe de orgă, și o limbă nouă — fericită contopire de expresii neaoș românești și de miresmate cuvinte eclesiastice. Ca fond — cântarea când jalnică sau potolită, când vehementă sau deznădăjduită a “pătimirii” unui neam înăbușit de asuprire milenară.

Născută din împrejurări unice, poezia patriotică a d-lui Goga și-a păstrat accentul cald al sincerității și a tradus o suferință reală, învăluind în magia artei aspirațiile uriașe ale unui neam împilat. [...]

...Poetul Goga va rămâne neuitatul profet al unei minuni care s-a săvârșit de mult!...

POMPILIU CONSTANTINESCU

Unitară, rotundă și încheată se poate, totuși, stabili în sânul poeziei lui Octavian Goga curba unei evoluții. Poet al revoluției naționale, în primul său volum, el își păstrează tonul mesianic și în *Ne cheamă pământul* (1909), din națională, mistica lui devine socială; existentă, de altfel și în *Clăcașii*, ea se amplifică acum în *Graiul pâinii* sau în *Cosașul*, până la lupta de clasă; în realitate însă, din pricina structurii etnice a Ardealului, revoluție socială înseamnă tot revoluție națională. [...]

Unitatea temperamentală, originalitate de expresie, știința arhitectonică, observație a amănuntului topic, discernământ psihologic — toate la un loc, îi destină operei poetului ardelean un loc propriu în evoluția poeziei române.

EUGEN LOVINESCU

În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, dar astfel acoperită încât abia se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine decât oricare geniul poetului *Doinei* și a știut să-l continue cu materie nouă. Și Eminescu și Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechi, îmbătrânit în existența crudă a vieții, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului. De aceea poezia lui Goga este greu de comentat, fiind cu mult deasupra goalelor cuvinte, de un farmec tot atât de straniu și zguduitor. După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeauna și pur ca și Eminescu.

GEORGE CĂLINESCU

În literatura noastră cu numeroase interferențe ale politicii cu arta, nici un scriitor nu se caracterizează parcă mai bine ca om de acțiune decât Octavian Goga. Într-adevăr, fiecare din culegerile sale de poezii reprezintă câte o etapă dintr-un program de înfăptuiri. Astfel, cu *Poezii* (Budapesta, 1905), foarte tânărul poet își propunea să deștepte interesul intelectualității conducătoare din Regat, răscolind suferințele provinciei robite. Puține cărți

și-au realizat cu atâta exactitate menirea. [...] A doua culegere, *Ne cheamă pământul* (1909), urmărește aceeași voință programatică, în tonuri tot așa de sumbre și cu un patetism de aceeași intensitate. Octavian Goga intrase în conștiința publică, pentru care chestiunea românilor de peste munți nu era o problemă de actualitate ca poet al iredentismului. [...] Poezia sa, chiar și când își scade temperatura profetică, după *Poezii* și *Ne cheamă pământul*, nu încetează de a-și uita rostul public: ea este rând pe rând un apel sau o mustrare. [...] Cu volumul *Din larg*, se reconstituie fizionomia morală a lui Octavian Goga, în trăsăturile esențiale, verificându-se portretul clocotitorului poet al Ardealului, care are capitolul său în istoria literaturii noastre.

ȘERBAN CIOCULESCU

Nu este cătuși de puțin de mirare că foarte multe din poeziile lui Goga au devenit cântece populare, cunoscute în toată țara. Căci, într-adevăr, în poezia lui Goga s-a strâns durerea unui neam, căreia el i-a dat glasul cântecului.

Este indiscutabil că fără poezia lui Goga literatura noastră ar fi văduvită de mari frumuseți.

MIHAI BENIUC

În cadrul dezvoltării poeziei românești, Goga este cel mai autentic continuator al lui Eminescu, nu în sensul imitației epigonice, de felul celei a lui Vlahuță și a altora din jurul său, ci în înțelesul profund al cuvântului. Prin excelență liric, Goga este, ca și Eminescu, un exponent al poporului. Ceea ce l-ar deosebi de înaintașul său ilustru ar fi mesianismul mai accentuat, mai vizibil în expresie, tendința de a striga ca un profet durerile celor de peste munți. [...] Plecând de la Eminescu, Goga a intuit mai mult decât oricare altul valoarea poetică a “doinei”, a cântecului de jale, murmurat ca pentru sine însuși, dar cu atât mai emoționant, mai convingător, mai omenesc.

ION ROTARU

După Eminescu, pe alte coordonate decât Coșbuc și Macedonski, Octavian Goga a fost cel care a deschis porți noi, nebănuite, în climatul liricii românești. El a adus nu numai un suflu nou, de nobilă esență patriotică și socială, ci și o artă proprie, cu calități de netă superioritate față de cea a contemporanilor lui. Octavian Goga este deținătorul unei deosebite puteri de exprimare poetică, având darul de a evoca pregnant și plastic, prin imagini, stări afective, idei și realități concrete. El are respirația largă, sufletul tumultuos, scrutează viața și lumea la dimensiuni macrocosmice. [...]

În poezia lui Octavian Goga, elementele din natură au o prezență continuă, se integrează desăvârșit în ansamblul imaginilor. Metaforele și comparațiile construite cu elementele naturii n-au nimic artificios. Elementele din natură servesc creării atmosferei și, mai ales, luate ca simboluri, sugerează, concretizează și largesc semnificațiile versurilor. [...]

În cadrul literaturii noastre, poezia lui Octavian Goga se apropie de zona înaltă în care domină, unice, peste vreme, culmile eminesciene.

TEODOR VÂRGOLICI

Vatra milenară, satul din *Poezii* e o sinteză a satului transilvănean sub dominație străină, la confluența secolului trecut cu secolul al douăzecilea. Nu reprezentarea plastică, ci viața morală, cu impulsuri specifice, îi dă substanță. Nu e satul lui Blaga, căzut în încremenire ireală, sursă de mituri. La Goga satul apare ca succesiune concretă pe fundalul unei existențe tragice. Viziunea fiind istorică și etică, generațiile contemporane ținesc, toate, spre idealul de libertate și demnitate națională. [...]

Herald și profet, însă la nivelul mării arte, era normal ca mijloacele poeziei lui să fie ale unui rapsod cu fraza limpede, potențând prin repetiție adevăruri evidente, văzând țăranul într-un "amestec de observație realistă și de protecție simbolică" (E. Lovinescu). [...]

Lângă umărul lui Goga stă efigia lui Dante. Evident, jalea fiind a mediului, ne-am înșela văzând în poetul “pătimirii” o structură elegiacă. Goga-militantul poartă armură. Însistând în descripția tragicului colectiv, scopul e redresarea etică. Ugo Foscolo, poet al Risorgimentului, chema la bravură, trimițând pe contemporani să cerceteze mormintele umbrite de chiparoși; gloriile Italiei ofereau o perpetuă lecție de comportament. Tulburătorul *lamento* transilvan al lui Goga presupune la celălalt pol energie comprimată, gata să erupă. Rapsodul își compune un limbaj profetic, când luminos, când încercat de lavă, degajând din marea durere semnele viitorului. Tehnica potențării prin repetiție merge la țintă, *furtuna, fulgerele, viiforul* fiindu-i necesare ca unui *Jupiter tonans*.

CONSTANTIN CIOPRAGA

Ardealul lui Goga e un tărâm mitic, asemănător cu Moldova lui Cantemir și a lui Sadoveanu, cu Dacia mirifică a lui Eminescu, fiind însă o țară încătușată, un eden captiv. [...] În viziunea lui Goga, poporul român oprimat din Transilvania devine un exponent al umanității suferitoare, erou de tragedie, jalea lui capătă dimensiuni metafizice. Poetul extrage ceea ce e mai adânc și universal în suferință și unește această esență a durerii cu credința în izbăvire. Poezia lui Goga nu este o plângere adresată cuiva, nu e o poezie revendicativă — precum, de pildă, *Noi vrem pământ!* — ,ci o jeluire sfâșietoare și calmă, stăpănită, în fața lumii întregi, în fața universului. Asemenea poetului popular, care n-are cui își destăinui jalea (“jelui-m-aș și n-am cui”), autorul *Plugarilor* se jeluiește codrilor, stelelor eterne. [...]

Goga a înălțat durerea milenară a poporului român — altădată subjugat — în empireul artei nepieritoare. De la Mureș și Olt, de pe cele trei Crișuri, poetul pătimirii ardelenе vorbește nu doar întregii sale națiuni, ci umanității — în eternitate.

DUMITRU MICU

Poezia lui O. Goga aducea în contextul lirismului contemporan o mutație de substanță, un timbru unic, inconfundabil, profund original. O. Goga reprezintă pentru poezia românească, și mai ales pentru cea transilvăneană, momentul depășirii impasului epigonic post-eminescian și o nouă ridicare a liricii românești la condiția sa majoră, superioară, printr-o redimensionare și organizare a spațiului poetic autohton. [...] Cu el, poezia transilvăneană devine ceremonie, rugăciune, autentic discurs liric.

MIRCEA POPA

Noțiunea de *SOARTĂ*, în ipostazele ei multiple, complexe și variate, apare ca o frecvență deosebită în universul poeziei lui Octavian Goga, constituind una din sursele cele mai abundente de dramatism și tragism ale liricii sale. Sentimentul sorții implicate în povestea vieții poetului și a neamului său se împletește cu o viziune tragic-sublimă a lumii, cu conștiința unei istorii maștere și rele, dar nu lipsită de finalitate și deloc străină de nădejdea unui viitor mai luminos. Fără a fi ca la Blaga, de pildă, “acreditatul unei ordini duminicale”, omul din poezia lui Goga pare a-și desfășura viața sub aripa unui destin, metamorfozat în infinite forme.

*

După Eminescu publicistul, Octavian Goga este, incontestabil, cel mai de seamă gazetar român. Vocația sa publicistică se împletește organic cu vocația lirică, narativă, dramaturgică și oratorică, poetul de la Rășinari reușind să determine un stil nou, viu și sugestiv, apropiat de fondul aperceptiv al cititorilor săi.

Firește, articolele sale, atât de avântate și de inspirate, cunosc o evoluție sinuoasă și contradictorie, urcușuri și coborâșuri morale, atitudini umaniste luminoase sau reacții încărcate de prejudecăți. Cum observa criticul Ion Chinezu, articolele lui Iorga de dinainte de primul război mondial, mai cu seamă cele apărute în revista “Țara noastră” de la Sibiu și în ziarul “Epoca”, de la București, din perioada neutralității, “constituie o adevărată ar-

hivă morală a epocii căci toate tipurile caracteristice ale vremii, toate fazele necăjitei noastre vieți își găsesc comentariul just și plin de acuitate în aceste articole de prestigioasă prestanță, când grave, când sprintene și totdeauna de incomparabilă eleganță stilistică“.

Publicistica lui Octavian Goga axată pe marile probleme ale românismului: originea noastră română, continuitatea neîntreruptă pe aceste plaiuri carpato-danubiano-pontice, pe ideea unității tuturor românilor și pe idealul unirii într-un stat național, pe lupta împotriva asupririi și exploatării austro-ungare, își trăgea seva argumentelor din corifeii școlii ardelenene, din marii gazetari ai Transilvaniei: Gheorghe Bariț, Mureșenii, Iosif Vulcan, Ioan Slavici, George Coșbuc — al căror scris îl cunoaște încă de pe băncile școlii, când și începe să facă publicistică la ziarul “Tribuna” din Sibiu pe care o vor continua la revista “Luceafărul”, la ziarele: “Tribuna” și “Românul” de la Arad, “Țara noastră”, “Epoca”, “Viața românească”, “România”. [...]

ION DODU BĂLAN

CUPRINS

Notă asupra ediției	2	ÎNVINS	51
Tabel cronologic	3	SOLUS ERO	52
POEZII (1905)		NOAPTE	53
RUGĂCIUNE	11	CLĂCAȘII	56
PLUGARIII	13	AȘTEPTARE	61
NOI	15	NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL	
OLTUL	16	(1909)	
CASA NOASTRĂ	19	FECUNDITAS	63
APOSTOLUL	21	CÂNTECELE MELE	64
DASCĂLUL	23	COSAȘUL	65
DĂSCĂLIȚA	25	DE DEMULT... ..	67
BĂTRĂNI	27	COLINDĂ	69
REÎNTORS	28	UN OM	70
DEPARTE	30	GRAIUL PĂINII	72
ÎN CODRU	31	CAIN (1907)	74
DIMINEAȚA	33	ÎN MUNȚI	76
PE ÎNSERATE	35	CANTORUL CIMPOI	78
DE LA NOI	35	STRĂINUL	79
CÂNTĂREȚILOR		SCRISOARE	81
DE LA ORAȘ	37	LĂCAȘ STRĂBUN	82
SARA	39	ASFINȚIT	84
LĂUTARUL	40	CARMEN	86
LA GROAPA LUI LAIE	42	O RAZĂ	88
PRIBEAG	43	SUFLETUL	90
PACE	44	RĂSUNĂ TOACA... ..	91
RUGA MAMEI	45	CÂNTECE	92
TOAMNA	47	SONET	95
COPIILOR	48	SONET	96
PĂRĂSIT	50	E SĂRBĂTOARE	97
DESPĂRȚIRE	51	POEZIE	98

**DIN UMBRA ZIDURILOR
(1913)**

REVEDERE 101

DIN UMBRA ZIDURILOR

OASPE VECHI 102

AGONIE 104

PARIS (I) 105

ZIUA (II) 106

NOTRE DAME (III) 107

FELINARUL (IV) 107

ÎN MUZEU 108

CINQUECENTO 110

MAMA 112

MĂSUȚA MEA 113

CÂNTĂ APELE

LA MAL 115

AETERNITAS 116

DE PROFUNDIS 117

LACUL 118

EU STAU LA MAL... 119

SCRISOAREA TA... 120

GÂNDEȘTE-TE... 120

SCIROCCO 121

COARDE VECHI

POET 122

DOINA 123

VOI VENȚI CU MINE... 124

INIMA 125

STRĂMOȘII... 126

CARMEN LABORIS 129

SCRISOARE 131

MOȘ CRĂCIUN 133

EU ȘTIU UN BASM 134

CLIFE

TRAGE-ȚI OBLONUL... 135

UN TRANDAFIR SE STINGE 136

TAINA 137

TOAMNĂ NOUĂ 138

MĂ-NTORC DIN NOU 138

AMURG 139

O LACRIMĂ 140

MOȘTENIRE 140

O CLIPĂ 142

**CÂNTECE FĂRĂ ȚARĂ
(1916)**

FĂRĂ ȚARĂ 143

AȘTEPTARE 144

PAJUREI CU DOUĂ

CAPETE 145

SÂNGELE 147

ÎN PACEA MUTĂ 149

PORTRETUL 149

APOSTOLUL 152

ÎN MORMÂNT LA ARGHEȘ 152

PRIBEAG STRĂIN 153

LUPUL 154

BOBOTEAZĂ 155

TRECEA CONVOIUL

MORTUAR 156

POVESTE (1914) 157

SUFLETUL (După Ada Negri) 158

**DIN LARG (1939)
Poeme postume**

DIN LARG 161

PROFETUL 162

POETUL 164

ȘTEJARUL 165

RĂZBOI

DE PROFUNDIS	165
PĂMÂNT ȘI CER	168
CEAHLĂUL	170
VORBESC TĂCERILE	171

NOI

ÎNVIERE	172
VITA NUOVA	173
STRIGOII	173
DEPARTE	174
O RAMURĂ ÎNTĂRZIATĂ ...	175
TRECUTUL	176
APUS	177
DIN VIAȚĂ	178
MARE AETERNUM	178

ASTĂZI

AM FOST... ..	179
POST BELLUM	180
CÂNTĂ MOARTEA	181

ÎN SAT

CÂNTECUL CĂMĂȘII (Fragment)	181
ÎN MINE CĂTEODATĂ	183
TRECEA UN OM	184
ÎN ȚINTIRIM	185

PUBLICISTICĂ

SPIRITUALITATEA ROMÂNEASCĂ	187
IDEEA NAȚIONALĂ	196
FRAGMENTE AUTOBIOGRAFICE	216
BASARABIA	245
ÎN VINEREA PATIMILOR... ..	248
<i>Referințe critice</i>	253

Octavian Goga NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL POEZII. PUBLICISTICĂ

Apărut: 1997. Format: 70 × 108^{1/32}

Coli tipar: 11,5. Coli editoriale: 10,88. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editură «LITERA».

str. B.-P. Hasdeu, 2, Chișinău, 2005, Republica Moldova

Culegere și paginare computerizată : LITERA

Corector: *Elena Bivol*; Redactor de carte: *Tudor Palladi*

Director fondator: *Anatol Vidrașcu*

Tiparul executat sub comanda nr. .

Combinatul Poligrafic, str. Mitropolit Petru Movilă, 35,

Chișinău, 2004, Republica Moldova

Departamentul Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți